

КОМИСИЈА НА ЕВРОПСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ

Брисел, 6 ноември 2007 година

КОМ (2007) 1432

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

Извештај за напредокот на Република Македонија 2007

{КОМ(2007)663 }

* Секретаријатот за европски прашања интервенираше во текстот, заменувајќи ја референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“ со уставното име „Република Македонија“.

КРАТКА СОДРЖИНА

1. ВОВЕД.....	4
1.1. Предговор.....	4
1.2. Контекст.....	5
1.3. Односите меѓу ЕУ и Република Македонија.....	5
2. ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ.....	6
2.1. Демократија и владеење на правото.....	6
2.2. Човекови права и заштита на малцинствата.....	14
2.3. Регионални прашања и меѓународни обврски.....	19
3. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ.....	21
3.1. Постојење на функционална пазарна економија.....	21
3.2. Способност за справување со притисокот на конкуренцијата и со пазарните сили во Унијата.....	26
4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА.....	29
4.1. Поглавје 1: Слободно движење на стоки.....	29
4.2. Поглавје 2: Слободно движење на работници.....	31
4.3. Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги.....	32
4.4. Поглавје 4: Слободно движење на капитал.....	33
4.5. Поглавје 5: Јавни набавки.....	34
4.6. Поглавје 6: Право на трговски друштва.....	35
4.7. Поглавје 7: Право на интелектуална сопственост Error! Bookmark not defined.	
4.8. Поглавје 8: Конкуренција.....	35
4.9. Поглавје 9: Финансиски услуги.....	39
4.10. Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми.....	41
4.11. Поглавје 11: Земјоделство.....	42
4.12. Поглавје 12: Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика... 44	
4.13. Поглавје 13: Рибарство.....	47
4.14. Поглавје 14: Сообраќајна политика.....	47
4.15. Поглавје 15: Енергија.....	44
4.16. Поглавје 16: Оданочување.....	53
4.17. Поглавје 17: Економска и монетарна политика.....	54
4.18. Поглавје 18: Статистика.....	55

4.19. Поглавје 19: Вработување и социјална политика.....	53
4.20. Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика	58
4.21. Поглавје 21: Трансевропски мрежи	59
4.22. Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурните инструменти	60
4.23. Поглавје 23: Правосудство и фундаментални права.....	61
4.24. Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност	67
4.25. Поглавје 25: Наука и истражување	67
4.26. Поглавје 26: Образование и култура.....	71
4.27. Поглавје 27: Животна средина	72
4.28. Поглавје 28: Заштита на потрошувачите и на здравјето.....	72
4.29. Поглавје 29: Царинска унија.....	76
4.30. Поглавје 30: Надворешни односи	77
4.31. Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика	78
4.32. Поглавје 32: Финансиска контрола.....	78
4.33. Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби	80
АНЕКС СО СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ	82

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА КОМИСИЈАТА
Извештај за напредок на Република Македонија за 2007 година

1. ВОВЕД

1.1. Предговор

Европскиот совет на 17 декември 2005 година на Република Македонија ѝ додели статус на земја-кандидатка. Ова е втор извештај за напредок на земјата во подготовките за членство во ЕУ.

Во извештајот:

- накусо се опишани односите помеѓу Република Македонија и Унијата;
- се анализира состојбата во Република Македонија во смисла на политичките критериуми за членство;
- се анализира состојбата во Република Македонија врз основа на економските критериуми за членство;
- се разгледува капацитетот на Република Македонија за преземање на обврските од членството, односно, *acquis* изразено во Договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата.

Периодот опфатен со овој извештај е од 1 октомври 2006 година до почетокот на октомври 2007 година. Напредокот се мери врз основа на донесените одлуки, донесеното законодавство и спроведените мерки. По правило, законодавството или мерките што се во фаза на подготовка или во собраниска постапка на донесување не се земени предвид. Со овој пристап се обезбедува еднаков третман на сите извештаи и се дозволува објективна оценка.

Извештајот е заснован на информации собрани и анализирани од страна на Комисијата. Покрај тоа, користени се многу извори, вклучувајќи и придонес од Владата на Република Македонија, земјите-членки, извештаи на Европскиот парламент¹ и информации од разни меѓународни и невладини организации.

Комисијата изработува детални заклучоци за Република Македонија во посебната информација за проширувањето², врз основа на техничката анализа вклучена во овој извештај.

---

¹ Известувач за Република Македонија е Г-дин Мејер.

² Стратегија за проширување и главни предизвици 2007-2008 година.

1.2. Контекст

Европскиот совет во декември 2005 година на Република Македонија ѝ додели статус на земја-кандидатка. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) помеѓу Република Македонија и ЕУ беше потпишана во април 2001 година, а влезе во сила во април 2004 година.

1.3. Односите меѓу ЕУ и Република Македонија

Република Македонија учествува во **Процесот на стабилизација и асоцијација (ПСА)**.

Република Македонија постигна напредок во спроведувањето на **Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА)** и исполнува најголем дел од своите обврски. Направени се заложби за подобрување на спроведувањето на одредбите од ССА во областа на конкуренцијата, правата на индустриска сопственост и пазарот за телекомуникации. Меѓутоа, неопходен е понатамошен напредок во овие области.

Политичкиот и економскиот дијалог помеѓу ЕУ и земјата продолжи преку структурите на ССА. Комитетот за ССА се состана во јуни, а Советот за СА се состана во јули. Од ноември 2006 година се одржаа седум секторски поткомитети.

ЕУ им дава насоки на органите за реформските приоритети преку Европското партнерство. Напредокот на овие реформски приоритети се поттикнува и следи преку телата воспоставени според ССА. Врз основа на Европското партнерство, Редовниот извештај за 2006 година и забелешките изработени од страна на Комисијата, Република Македонија донесе национална програма за усвојување на правото на ЕУ во април.

Спогодбите за олеснување на визниот режим и за реадмисија помеѓу ЕУ и Република Македонија се потпишаа во септември. Новите договори се значајни за олеснување на контактите меѓу луѓето. Со нив ќе се поедностават постапките за издавање визи за одредени категории на граѓани од Република Македонија, вклучувајќи студенти, академици, бизнисмени, новинари и туристи. Истите ќе ги одржат цените на визите на тековното ниво, а во некои случаи ќе се издаваат и бесплатни визи. Со ова ќе се овозможи подобра интеракција меѓу граѓаните на земјите-членки на ЕУ и граѓаните на Република Македонија.

Во однос на **финансиската помош**, новиот Инструмент за претпристапна помош (ИПА) започна на 1 јануари 2007 година. Во мај беше донесен Повеќегодишниот индикативен плански документ (МИПД) за 2007-2009 година за Република Македонија. Во 2007 година, националната програма изнесуваше 58 милиони евра. Покрај тоа, земјата продолжува да ги користи регионалните и хоризонталните програми. Прекуграничната соработка се користи за промовирање дијалог меѓу локалните и регионалните органи на соседните земји.

Од 2002 година националните распределби на средства од КАРДС програмата за Република Македонија изнесуваат 195,5 милиони евра. Помошта е наменета за

поддршка на спроведувањето на Рамковниот договор, зајакнување на административниот капацитет со посебен осврт на секторот за владеење на правото, економски развој, социјална кохезија и поддршка на полето на животната средина.

Во однос на финансиската поддршка на **граѓанското општество**, започнати се два проекти кои се кофинансирани од страна на ЕУ со 1,2 милиони евра за поддршка на Фондацијата за граѓанско општество и седум организации од граѓанското општество. Целта е да се подобри заштитата на човековите права и да се зајакне демократијата и доброто управување.

Помошта од КАРДС програмата е спроведена од страна на Европската агенција за реконструкција и во тек се подготовки за пренесување на одговорноста врз Мисијата на Комисијата во Скопје. ИПА помошта се спроведува од страна на Мисијата во Скопје. ЕУ има за цел пренесување на управувањето со ИПА фондовите врз националните органи во рамките на Децентрализираниот систем за спроведување (ДИС) штом националните органи го развијат потребниот капацитет за преземање на одговорноста. Потребно е да се посвети понатамошно внимание за развој на одговорна администрација и институции со соодветен капацитет.

Во однос на програмите на Заедницата, Република Македонија потпиша меморандум за разбирање за учество во Седмата рамковна програма за истражување и технолошки развој во јуни 2007 година. Република Македонија доби поддршка од земјите-членки на ЕУ преку Центарот за следење и информирање за заштита на граѓаните (ЦСИ) како помош за справување со шумските пожари во летниот период.

2. ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ

Во овој дел се разгледува напредокот постигнат од страна на Република Македонија во исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген, во кој се бара стабилност на институциите кои ја гарантираат демократијата, владеење на правото, човековите права и почитување и заштита на малцинствата. Исто така, се следи регионалната соработка, добрососедските односи со земјите за проширување и земјите-членки и почитување на меѓународните обврски, како што е соработката со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија на ОН (МКТЈ).

2.1. Демократија и владеење на правото

Собрание

Јавното правобранителство поведе постапки против 20 сторители на изборни нерегуларности во врска со парламентарните избори во јули 2006 година. Сè уште не се донесени пресуди. Одговорот на судството е слаб, и покрај зајакнатата строгост на изборниот законик. Државната комисија за спречување на корупција и Државниот завод за ревизија извршија проценка на финансирањето на политичките партии во текот на изборите. Тие утврдија дека трошоците во кампањата ги надминале ограничувањата утврдени со закон и дека партиите добиле многу

непријавени донации, особено во форма на медиумски реклами по пониска цена. Меѓутоа, изборниот законик не ги казнува овие донации.

Првата пленарна седница на Собранието за процесот на интеграција во ЕУ беше одржана во декември, а комисијата за европски прашања и понатаму е една од најактивните комисии во Собранието. Беа конституирани комисија за еднакви можности и комисија за надзор над мерките за следење на комуникациите. Комисијата за надзор над работата на Управата за безбедност и контраразузнавање и на Агенцијата за разузнавање конечно започнаа со работа и Управата за безбедност и контраразузнавање и Агенцијата за разузнавање доставија годишни извештаи.

Меѓутоа, нормалното функционирање на Собранието беше нарушено со расправа меѓу Владата и главната етничка албанска опозициска партија (Демократска унија за интеграција) заради примената на начелото на двојно мнозинство и правилното функционирање на Комитетот за односи меѓу заедниците. Механизмот на двојно мнозинство е уставно начело и клучна гаранција за заедниците кои не се мнозинство. Расправата предизвика 4-месечен бојкот на Собранието од страна на ДУИ. Работата на трите Комисии со кои претседаваат членови на ДУИ, односно комисијата за финансирање и буџет, комисијата за култура и комисијата за здравство беше одложена. По интензивниот политички дијалог со ВМРО-ДПМНЕ (*Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство*), ДУИ се врати во Собранието кон крајот на мај. Меѓутоа, беше тешко да се воспостави сеопфатен дијалог во Собранието. Неколку главни делови од законодавството беа одложувани, поточно во однос на реформата на судството.

Дијалогот меѓу владината коалиција и опозицијата за прашањата од заеднички интерес постепено се воспоставуваше, но сепак надвор од Собранието.

На 25 септември имаше конфронтирање во Собранието, што прерасна во физичко насилство меѓу етнички албанските партии. Судирот меѓу членовите на Собранието од ДУИ, ПДП и ДПА се разгоре во текот на дебатата за амандманите на Изборниот законик. Беа повредени и други луѓе, вклучувајќи и новинари.

Покрај тоа, застојот околу законодавството во однос на ЕУ се зголеми во втората половина на 2006 година. Владата, залагајќи се за својата утврдена цел да ги донесе сите закони за 2006 и 2007 година до крајот на летото, ги зајакна заложбите за изработка на законите. Таа успеа делумно да го постигне истото, притоа не обрнувајќи доволно внимание врз квалитетот и применливоста на законите.

Досега Собранието не успеа да го донесе новиот Деловник за работа на Собранието со што би се насочила собраниската постапка и би се разјаснила употребата на албанскиот јазик од страна на претседателите на комисии. Недоволно внимание е дадено на обезбедувањето соодветен буџет и кадровска екипираност на Собранието, особено за поддршка на работата на комисиите.

Во целост, се направија одредени напори за забрзување на законодавниот процес. Меѓутоа, функционирањето на Собранието беше сериозно нарушено заради недоволните консултации меѓу Владата и опозицијата, бојкотот на Собранието од страна на ДУИ и политичката расправа со што се забавија активностите околу законодавството. Сите политички сили треба да се заложат за конструктивно работење во рамките на демократските институции.

Влада

Владината коалиција останува стабилна, но повремено имаше видливи тензии меѓу коалиционите партнери, што укажуваше на недоволно ефикасна внатрешна координација. Партијата за демократски просперитет (ПДП) ѝ се придружи на владината коалиција, преземајќи го портфолиото на локалната самоуправа. Сепак, двајца од тројца пратеници на ПДП одлучија да останат во опозиција. Владата претрпе три мали реконструкции, каде главно беа вклучени етничките албански коалициони партии.

Работата на Владата беше насочена кон процесите за пристапување кон ЕУ и НАТО, како и кон спроведувањето на Охридскиот рамковен договор. Владата донесе Национален план за усвојување на правото на Европската унија, кое што последователно беше одобрено од страна на собраниската комисија за европски прашања.

Кохабитацијата меѓу Владата и Претседателот, кој припаѓа на опозициска партија, стана уште потешка, затоа што ВМРО-ДПМНЕ ја оспорува важноста на претседателските избори во 2004 година. Членовите на оваа партија не присуствуваа на годишното обраќање на Претседателот во Собранието. Сепак, извршната власт успеа да се координира во врска со клучните прашања од надворешната политика, како на пр. статусот на Косово.

Децентрализацијата напредува, особено благодарение на духот на соработка меѓу централната власт и општините. Донесен е Закон за регионален развој. Втората фаза од процесот на фискална децентрализација започна во јули со 42 од 85 општини, за кои се смета дека се подготвени. Грантовите што се тековно испланирани за финансирање на образованието, службите за социјална помош, за пожари и спасување како и културните установи ќе бидат заменети со блок грантови. Во иднина, општините ќе треба сами да управуваат со финансиските средства и да одлучуваат за приоритетите. Долговите на општините значително се намалени. Пристапот за финансирање на образованието е подобрен, но сè уште не е соодветен. Собирањето на општинските даноци, исто така, е подобро, но сепак, далеку е од задоволително. Формирани се одделенија за внатрешна ревизија во околу 20 општини.

Меѓутоа, финансирањето на задачи кои со децентрализацијата им се наметнаа на општините останува несигурно. Некои општини сè уште имаат големи долгови и блокирани сметки. Не се преземени чекори за развој на капацитетот на општините за управување со државната сопственост. Квалитативните и квантитативните

капацитети на некои општини се на доста ниско ниво. Координацијата и размената на информации меѓу општините остануваат на ограничено ниво.

Јавна администрација

Во областа на реформи во јавната администрација, продолжува спроведувањето на Законот за државни службеници донесен од 2000 година. Во некои министерства се користи оценување врз основа на сработените активности. Агенцијата за државни службеници (АДС) поактивно учествуваше во дисциплински постапки, чиј број се зголеми: од јануари до мај, беа поведени 59 дисциплински постапки против државни службеници, споредено со 44 во текот на цела 2006 година. Во август, со уредба на Владата беа формирани нови одделенија за управување со човечки ресурси во администрацијата, со цел развој на административните капацитети.

Кодексот на однесување на државните службеници беше изменет со цел вклучување на обврската за пријавување на незаконските дела. Донесен е Кодексот на однесување на локалните службени лица. Беа преземени понатамошни чекори за спроведување на Законот за слобода на информирање. Освен тоа, во јануари беше воведен Граѓанскиот дневник, како дел од работната програма на Владата, а во некои министерства што обезбедуваат јавни услуги беа воспоставени контакт точки за информирање. Ресурсите за Народниот правобранител се зголемени. Исто така, подобрена е и соработката на јавните тела со Народниот правобранител; во 2006 година, државните тела ги спроведоа насоките дадени од Народниот правобранител во 75% случаи. Генералниот секретаријат на Владата спроведе голем број обуки на полето на стратешко планирање и објави прирачник за креирање политики. Во ноември започна регулаторна реформа за поедноставување на административните постапки. Се формираше и меѓусекторска комисија за испитување на ревизорските извештаи на органите на државна управа.

Структурата на ресорните министерства е прилагодена со формирање на сектори за европски прашања, со цел справување со подготовките за пристапување во ЕУ. Секој од овие сектори се состои од најмалку три одделенија: одделение за усвојување на правото на Европската унија; одделение за планирање и спроведување на фондовите на ИПА; одделение за внатрешно следење и документирање на активностите поврзани со ЕУ. Секторот за спроведување на Охридскиот рамковен договор е прераснат во нов Секретаријат. Постигнат е одреден напредок во обучувањето на државните службеници на локално ниво.

Новиот Закон за полиција, клучен приоритет на Европското партнерство, беше донесен во октомври 2006 година. Беа преземени чекори за спроведување на клучните елементи на реформата и подготовка за целосно влегување во сила на Законот во ноември 2007 година. Овде е вклучено: реорганизација и појасна распределба на надлежностите во Министерството за внатрешни работи, спроведување на стратегијата за интегрирано гранично управување, и децентрализација на полицијата, меѓу другите мерки, со помош на намалување на дванаесетте регионални канцеларии на осум и со воспоставување на нов систем за

назначување на командири на локалните полициски станици *(да се види, исто така, поглавје 24 – Правда, слобода и безбедност)*.

Постигнат е напредок во реформите во одбраната, како дел од подготовките за членство во НАТО. Општото ниво на безбедност е задоволително. Полицијата продолжи со подобрувањето на својот капацитет за патролирање и истрага во рамките на целата земја.

Меѓутоа, сè уште е потребно да се зајакне АДС, особено во поглед на нејзината основна улога во оценувањето на државните службеници и во дисциплинските постапки. Голем број извештаи за оценување не се поднесени до АДС. Воведувањето на додатоци за стаж на плата пропишани во Законот за државни службеници беше одложено до крајот на 2007 година, со што се испушти можноста да се поврзе оценувањето со наградите како резултат на добра работа.

Големиот број на отпуштања на службени лица, по промената на Владата во 2006 година, ја демонстрира исполитизираноста на поставувањата на сите нивоа во јавната администрација, со што се наруши нејзиното добро функционирање во 2007 година. Се изгуби време и стручност во реорганизацијата и големите преместувања на персоналот во јавната администрација. Ова придонесе за зголемување на застојот во процесот на донесување закони и Владата се лиши од скапоцени стручни лица кои што можеа да обезбедат подобра изработка на законодавството и понавремено спроведување. Вработувањето и унапредувањето треба да се регулира со објективни критериуми и критериуми засновани врз заслуги и треба да се направи и почитува јасна разлика меѓу политичкото и административното ниво.

Неколку министерства подготвуваат стратешки планови, а мал број од нив ги спроведуваат. Административниот капацитет за стратешко планирање и за развој на политиките треба и понатаму да се зајакнува. Капацитетот за подготовка на законодавството, а со тоа и квалитетот на предлог законите, сè уште е непостојан. Овој проблем се влошува со заложбите на Владата брзо да го елиминира застојот во процесот на донесување на закони од 2006 година. Транспарентноста на процесот на изработка на законите сè уште е ограничена и претходното консултирање со учесниците покажува несистематски приод.

Во април, во Секретаријатот за европски прашања се деградираа 40 вработени (две третини од неговиот постојан персонал) врз основа на нивното незаконско назначување, одлука која подоцна беше потврдена од страна на АДС. Применетиот метод како и периодот во кој се изврши деградирањето до одреден степен негативно влијаеше врз функционирањето на Секретаријатот. Недостасуваат соодветни човечки и финансиски ресурси за спроведување на ССА и на Националната програма за усвојување на правото на Европската унија (НПАА). Структурната реорганизација на министерствата беше наменета за потребите на промена на персоналот, а не за соодветствување на потребите за стратешко и функционално планирање. Во отсуство на општа стратегија, не се спроведени сеопфатни обуки за сите државни службеници. Некои министерства поднесоа

годишни програми за обука, но истите не беа одобрени. Обуките сè уште се спроведуваат ад хок и главно се финансирани од меѓународни донатори. Заложбите на АДС за воведување на национален систем за координација на обуките за државните службеници наидоа на ограничен одговор.

Законот за пристап до информации од јавен карактер не е целосно спроведен, затоа што многу јавни тела што поседуваат информации од јавен интерес не се сосема подготвени или не сакаат да го поедностават пристапот до истите. Освен тоа, административниот капацитет на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер сè уште е слаб. Не се обезбедени доволно обуки и информации за сопствениците на информации како и за јавноста. Законот за полиција сè уште не е влезен во сила. Управувањето со расположливите ресурси, вклучено и обуки, сè уште не се спроведува на современ и ефикасен начин, ниту пак постои соодветно планирање на буџетот. Недостасува ефикасен механизам за независен надзор и испитување на случаи на смрт и сериозни повреди од страна на службените лица за примена на Законот. Во 2007 година, Европскиот суд за човекови права донесе одлука против Република Македонија за прекршување на член 3 од Конвенцијата за неспроведување на ефикасно испитување од страна на органите во врска со обвинувањето за малтретирање на полицијата.

Потребно е да се направат поголеми напори за да се обезбеди одговорност на разузнавачките служби во однос на Собранието и да се разјаснат нивните надлежности, особено во однос на активностите за надзор.

Во целост, реформите во областа на јавна администрација постепено се спроведуваат. Сепак, резултатите се ограничени, особено заради недостатокот на силни заложби за исполнување на најавената цел за потранспарентна, професионална и деполитизирана јавна администрација и подобро организиран јавен сервис. Јавната администрација сè уште е слаба и неефикасна. Спроведувањето на реформите во полицијата е во тек, но сè уште во почетна фаза.

Судски систем

Постигнат е одреден напредок во спроведувањето на стратегија за реформи во судството, еден од клучните приоритети на Европското партнерство. Новата структура на судовите постепено се воспоставува. Формирани се пет специјализирани судски оддели за решавање на организираниот криминал и корупцијата, а еден од нив целосно е во функција. Преземени се чекори за Академијата за обука на судии и обвинители да почне да функционира. Новите ИТ системи се пуштени во работа. Спроведувањето на Законот за парнична постапка и Законот за извршување на граѓански пресуди постепено почнуваат да имаат влијание врз извршувањето на судските одлуки. Статистиката на Министерството за правда укажува на зголемување на бројот на решени спорови за 8% во првите шест месеци од 2007 година.

Реформираниот Судски совет започна со работа во јануари со 10 од вкупно 15 членови. Во октомври беа назначени 4 дополнителни членови. Беа поведени осум постапки против 10 судии. Еден судија е разрешен, а останатите постапки се во тек.

Меѓутоа, судството сè уште страда од сериозни недостатоци, особено во однос на недостаток од независност и слаба ефикасност. Потребно е комплетирање на законодавната рамка со донесување на Законот за Јавно обвинителство и Законот за Советот на јавни обвинители со цел да се подобри работата на судството. Јавниот обвинител беше разрешен веднаш откако новата Влада започна со работа и местото остана слободно четири месеци заради потешкотиите да се постигне консензус во поглед на назначувањето.

Застојот во назначувањето на 5 останати членови на Судскиот совет од страна на Собранието, го наруши неговото работење, ограничувајќи го неговиот капацитет да има поактивна улога во зајакнувањето на независноста и непристрасноста во судството, со што се попречија важни судски реформи. Потребен е широк политички консензус за да се продолжи и спроведе реформата.

Судскиот буџет не е доволен. Треба да се направат напори за да се овозможи ефикасно спроведување на реформите. Новиот Закон за прекршоци се применува од крајот на мај, но истиот не се спроведува целосно, затоа што остануваат недонесени потребни измени во многу закони. Постојаното одлагање во воспоставувањето на Управниот суд, кој требаше да започне со работа во мај, создаде јаз во надлежноста на второстепените жалби во административните спорови.

Во целост, беа преземени чекори за постепено разрешување на недостатоците во судскиот систем. Меѓутоа, се најде на голем број одлагања, особено во однос на назначувањето на членовите на Судскиот совет како и реформите во обвинителството. Потребен е поширок политички консензус за да се продолжи со реформите. Реформата во судството остануваат главен предизвик, а сè уште останува да се остварат континуирани резултати за спроведувањето. *(да се види, исто така, поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)*

Антикорупциска политика

Постигнат е напредок во антикорупциската политика и мерки. Правната и институционалната рамка е зајакната, а силните политички заложби вродија со резултати. Собранието ја ратификува Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата. Поголемиот дел од препораките на Групата држави на Советот на Европа за борба против корупцијата (ГРЕКО) се спроведени.

Донесени се измените на Законот за спречување на корупцијата со цел спречување на политичките партии да добиваат и трошат финансиски средства од непознати извори. Со измените се зајакна обврската на сите назначени и избрани службени лица да ги пријават своите имоти и истите задолжително да се објавуваат на веб-страницата на Државната комисија за спречување на корупција. Донесен е Закон за спречување на судир на интереси. Беа покренати голем број прекршочни постапки

против службени лица кои не поднесоа анкетни листови за имотна состојба по изборите во 2006 година и донесени се неколку судски одлуки.

Беа донесени судски одлуки во голем број на предмети за високи службеници, вклучено и поранешен заменик министер, поранешен директор на царина, судии, нотари и полициски службеници.

Одлучни напори беа направени за спречување и казнување на корупцијата. Обновената Државна комисија за спречување на корупција го започна својот петгодишен мандат и Владата донесе Акциски план. Подобрена е соработката со Јавното обвинителство и други државни тела. Органите за спроведување на законите, особено Министерството за внатрешни работи и јавното обвинителство, како и Царинската управа демонстрираа силна решителност. Капацитетот за истражување на корупцијата беше зајакнат и координацијата меѓу агенциите за примена на законите подобрена. Со бесплатните телефонски линии се обезбеди канал за пријавување на случаи на корупција од страна на јавноста.

Меѓутоа, корупцијата е широко распространета и претставува многу сериозен проблем. Пристапот за справување со корупцијата сè уште не е сеопфатен, а на Акцискиот план му недостасува јасна распределба на буџетот. НВО секторот на ова поле сè уште е слаб, исполитизиран и поделен.

Големиот број законски акти создадоа поделен правен систем, со што спроведувањето и следењето станува уште потешко. Мора да се обрне внимание на дупките во законодавството утврдени од страна на Државниот завод за ревизија и Државната комисија, како и на квалитет на законодавството со цел да се подобри неговата јасност и доследност. Поефикасното спроведување на превентивните мерки предвидени во правната рамка за борба против корупцијата, вклучително и Законот за општа управна постапка и Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, би довело до стеснување на можностите за корупција. Во целост, правната рамка за борба против корупцијата треба да се ревидира и зајакне, особено во однос на обезбедувањето ефикасна примена.

Недостатокот на човечки и технички ресурси сè уште ја попречува работата на Државната комисија. И покрај тоа што голем број службени лица го пријавија својот имот, капацитетот на Комисијата за објавување на истиот е ограничен, проверките се слаби, а санкциите слаби.

Треба да се обезбедат континуирани резултати за капацитетот на судството за донесување одлуки против корупцијата на сите нивоа. Потребна е подобра координација меѓу полицијата и обвинителството во текот на истрагите. Донесувањето и спроведувањето на судските одлуки треба да се зајакне.

Сè уште не постои единствена методологија, ниту систем за собирање и размена на разузнавачки информации и за заеднички пристап до бази на податоци. Со ова се спречува поефикасна координација меѓу органите за спроведување на законите и надзорните тела. Освен тоа, следењето на прегледот на дискреционите права на министрите и другите службени лица во администрацијата е ограничено.

Во целост, спроведувањето на рамката за борба против корупција донесе одредени резултати, особено голем број прогони и обвиненија. Меѓутоа, законските реформи сè уште се во рана фаза на спроведување и нивното влијание би се подобрило со посеопфатен и доследен пристап во рамките на сите сектори. Корупцијата е широко распространета и претставува многу сериозен проблем. Земајќи ги предвид предизвиците што треба да ги исполни Република Македонија, потребни се оддржливи политички заложби (*да се види, исто така, поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права*).

2.2. Човекови права и заштита на малцинствата

Почитување на меѓународното законодавство за човекови права

Во однос на **ратификацијата на инструментите за човекови права**, меѓуресорската комисија формирана 2006 година за следење на обврските што произлегуваат од ратификацијата на Протоколот бр. 1 на Европската социјална повелба, продолжи со својата работа. Ратификацијата на ревидираниот Протокол бр. 2 од 2005 година за реформирање на контролниот механизам сè уште е во постапка.

Во 2006 година, **Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП)**, донесе 7 пресуди според кои Република Македонија го прекршила првиот член од ЕСЧП. Во еден случај, ЕСЧП пресуди дека не постои повреда на ЕСЧП.

Од 1 јануари до 31 декември 2006 година, до ЕСЧП доставени се вкупно 343 нови барања во однос на Република Македонија. Вкупниот број на предмети во постапка пред Судот во однос на Република Македонија изнесува 1033.

Во однос на **унапредувањето и примената на човековите права**, меѓуресорското тело за заштита на човековите права за прв пат се состана во 2007 година за да ги проследи препораките од ОН и од Советот на Европа за елиминација на сите форми на дискриминација.

Граѓански и политички права

Во однос на **спречување на тортура и малтретирање и борба против санкционирање**, капацитетот за истражување на малтретирањето и понатаму се развива, особено преку обуки. Во изминатите 10 месеци, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во Министерството за внатрешни работи разгледуваше само еден случај на малтретирање и два случаи на незаконско апсење. Ова укажува на значително опаѓање на бројот на случаи споредено со претходните години. Поднесени се кривични пријави против вклучените полициски службеници. Годишниот извештај на Народниот правобранител од 2006 година укажува дека има подобрување во однесувањето на полицијата кон луѓето што се држат во полициски притвор.

Министерството за внатрешни работи изработи Акциски план за спроведување на Кодексот на однесување на полицијата, со кој се предвидени соодветни обуки и

финансирање. Соработката меѓу Народниот правобранител и Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во Министерството за внатрешни работи значително е подобрена, на иницијатива на Министерството за внатрешни работи. Во 2006 година, 83% од препораките дадени од страна на Народниот правобранител во оваа област беа следени.

Користењето на информативни разговори од страна на полицијата е регулирано со Законот за полиција од 2006 година, со што се подобри транспарентноста на постапките за полициски притвор.

Пристапот до правда за жалби против делата и одлуките на државните службеници во однос на индивидуалните права и должности на граѓаните сè уште е ограничен. Има долги одлагања во преиспитувањето на административните одлуки што ги извршуваат второстепени административни комисии. Квалитетот на одлуките е слаб – Врховниот суд прифати 42% од жалбите во 2006 година. Најголемиот дел од препораките дадени од Народниот правобранител што не се следени се однесуваат на овие комисии.

Во однос на **затворскиот систем**, Владата донесе програма за подобрување на условите во затворите. Меѓутоа, не е постигнат значителен напредок. Во текот на 2006 година, имаше 6 смртни случаи и 3 самоубиства во затворите, споредено со 6 и 5 последователно во 2005 година. Постигнат е ограничен напредок во спроведувањето на препораките на Советот на Европскиот комитет за спречување на тортура и нечовечко и понижувачко постапување или казнување во случаи на притвор.

Извештајот на привремениот Комитет на Европскиот парламент за наводно користење на европските земји од страна на ЦИА за транспорт и нелегален притвор, што беше потврдено од страна на Европскиот парламент, покажа недостаток на темелно истражување на случајот Калед Ел-Масри од страна на органите. Тој ги поттикна органите да спроведат истрага, а Собранието да формира анкетна комисија. На посебна седница на Комисијата за надзор за прашања од безбедноста и разузнавање, Владата потврди дека не била вклучена во нелегален притвор.

Законот за следење на комуникациите беше донесен, со што задоволително се пополни претходниот правен вакуум. Во јануари се донесе закон за посебни постапки за заштита на податоците собрани со овластено следење на комуникациите. Собранието формира Комисија за надзор.

Правната рамка за **слобода на изразување** и медиуми сега ги исполнува повеќето меѓународни стандарди. Меѓутоа, и покрај новите законски постапки за обезбедување независност на Советот за радиодифузија и јавниот сервис за радиодифузија, овие тела се сè уште ранливи на политичко влијание. Економската и финансиската независност на јавниот сервис за радиодифузија и регулаторното тело не се доволно обезбедени. Квалитетот на услугата што ја обезбедува јавниот сервис за радиодифузија не е соодветен, додека услугата од приватните радиодифузии е задоволителна. Радиодифузните медиуми доминираат со голем број приватни ТВ станици, а јавниот сервис за радиодифузија е слаб. Сопственоста

на водечките печатени медиуми е високо концентрирана, а останатите се на слабо финансиско ниво. Медиумите и понатаму се предмет на значително политичко влијание. (*види исто така поглавје 10 – Информатичко општество и медиуми*)

Во однос на **слободата за собирање и здружување**, Законот за здруженија на граѓани и фондации е изменет и дополнет и со тоа се предвидува овие тела да бидат регистрирани во Централниот регистар. Во мај 2007 година, беа регистрирани 40 синдикати во согласност со Законот за работни односи.

Владата донесе Стратегија за соработка со **организациите на граѓанското општество**, како и акциски план. Една од целите е поактивно вклучување на граѓанското општество во процесот за развој на полицијата и во изготвувањето на законите. Активностите на граѓанското општество сè уште се отежнати заради недостаток на финансиски средства и голема зависност од странски извори на финансирање. Законот за спонзорирање и донации од 2006 година не се спроведува во очекување на потребните подзаконски акти. Транспарентноста на критериуми за распределување на грантови од државниот буџет на НВОи треба да се зајакне.

Во однос на **слобода на вероисповест**, донесен е Закон за правната положба на црквите, верските заедници и верските групи. Со ревизијата се предвидоа послободни постапки за регистрација на верски институции. Се воведоа задолжително верско образование во основните училишта и учениците можат да изберат меѓу верска обука и историја на религијата.

Во целост, беа преземени понатамошни чекори за зајакнување на граѓанските и политички права. Меѓутоа, потребни се понатамошни заложби.

Економски и социјални права

Во однос на **правата на жените**, Собранието донесе декларација со која се осудуваат сите форми на насилство против жените и насилство во семејството и Собранието се заложи на овие прашања да им даде приоритет и да се залага за поголема рамнотежа меѓу половите. Спроведувањето на Законот за еднакви можности од 2006 година бавно напредува. Постигнат е одреден напредок во областа на образованието, медицинската нега, политичкото учество и невладиниот сектор. Еднакви можности се воспоставени во голем број општини. 33 од вкупно 120 членови на Собранието, како и 3 членови на Владата од вкупно 23 се жени. Меѓутоа, состојбата на жените во руралните области и на жените од малцинствата или жените жртви на семејно насилство или трговија сè уште останува причина за загриженост. Дефиницијата на силување во Кривичниот законик сè уште е многу ограничена, со што нема голема веројатност за успешни обвиненија. Потребни се построги мерки против сексуалното малтретирање.

Формиран е Сектор за справување со трговијата на луѓе и нелегалната миграција во Одделот за организиран криминал во Бирото за јавна безбедност. Исто така, беше потпишан Меморандум за разбирање меѓу Министерството за внатрешни работи и НВО заради нов поттик во борбата против трговијата. Меѓутоа, напредокот на ова поле е ограничен.

Спроведувањето на Акцискиот план за заштита на **правата на децата**, донесен од страна на Владата во 2006 година, се одвива бавно.

Во однос на **социјално ранливите лица и/или лицата со посебни потреби**, донесена е Стратегијата за ментално здравје со која се дефинираат и заштитуваат правата на пациентите. Условите во психијатриските болници сè уште се предмет на загриженост. Има премалку квалификуван персонал со соодветна обука. Смртта на шест пациенти во специјалната институција за ментални лица со посебни потреби Демир Капија во почетокот на 2007 година ја истакнува итната потреба за подобрување на институционалната нега за социјално ранливите лица и лицата со посебни потреби и понатамошно развивање на алтернативни услуги на локални нивоа.

Во однос на **работничките права и синдикатите**, трипартитниот социјален дијалог сè уште е формален, а бипартитниот социјален дијалог е слаб. Критериумите утврдени со Законот за утврдување кој треба да учествува во социјалниот дијалог не се спроведени. Недостатокот на застапеност во моментот е еден од факторите за отежнување на развојот на сеопфатниот социјален дијалог. Причина за истото е недостатокот на капацитет на социјалните партнери.

Во областа на **политики на антидискриминација**, потребни се понатамошни заложби за борба против сите форми на дискриминација. Сеопфатен закон за антидискриминација треба да обезбеди поефикасни механизми за утврдување, проследување и казнување на сите форми на дискриминација од страна на државните и недржавните органи против поединци или групи.

Во однос на **правата на сопственост**, процесот на враќање на сопственоста конфискувана за време на југословенскиот режим сè уште не е завршен. Не е постигнат никаков напредок во однос на прашањата за враќање на имотите на Православната црква и на Исламската верска заедница.

Во целост, направен е ограничен напредок. Потребни се значителни дополнителни напори.

Малцински права, културни права и заштита на малцинствата

Во однос на **културните права**, Собранието ја ратификува Конвенцијата на ОН за заштита и унапредување на разноликоста во културните изразувања.

Во однос на **малцинствата**, меѓуетничките односи сè уште се на ниско ниво. Владата направи неколку конструктивни чекори. Како на пример, обраќањето на Премиерот пред студентите на Универзитетот на Југоисточна Европа во Тетово, одобрувањето да се подигне статуа на Скендербег во Скопје и Законот за државни празници, каде што се признаваат различни етнички и верски празници. Дијалогот и градењето на довербата меѓу заедниците бавно напредува. Охридскиот рамковен договор останува најважна гаранција за правата на етничките заедници во Македонија. Постигнат е понатамошен напредок во неговото спроведување, на

пример, во однос на правичната застапеност, на локалната самоуправа и употребата на јазиците.

Во 2006 година, Народниот правобранител доби многу мал број на жалби за дискриминација и правична застапеност (11 споредено со 4 во 2005 година).

Беа преземени одредени чекори за да се обезбеди правична застапеност во рамките на јавниот сектор. Владата донесе сеопфатна стратегија за правична застапеност, заедно со акциски план. Беа распределени дополнителни ресурси за спроведување на стратегијата. 3 од 8 членови на Судскиот совет избрани од судиите, се од заедниците што не се мнозинство. Армијата постигна одреден напредок во спроведувањето на својата стратегија за правична застапеност.

Некои комитети за меѓуетнички односи формирани на локално ниво за унапредување на интересите на различните заедници ефикасно придонесуваат за учеството на сите заедници во јавниот живот. Започна поставувањето на двојазични сообраќајни знаци.

Меѓутоа, интеграцијата на етничките малцинства е доста ограничена. Поголемиот дел сè уште се обесправени во однос на образованието и вработувањето. Зголемувањето на застапеноста на заедниците што не се мнозинство сè уште е нерамномерно во поединечни министерства. Бројот на членовите од заедниците што не се мнозинство во армијата сè уште е мал. Генерално, постигнат е слаб напредок во полицијата, а никаков напредок нема во повисоките рангирања, особено во крим полицијата и во Секторот за безбедност и контраразузнавање. Стратегијата за правична застапеност сè уште целосно не задоволува, особено, во смисла на нејзините цели и санкциите. Не се формирани Комитети за меѓуетнички односи во сите засегнати општини, а често се и неефикасни. Потребни се оддржливи заложби за спроведување на регулаторната рамка за употреба на јазиците на малцинствата. Нема доволно квалификувани преведувачи за целосно и ефикасно спроведување на Законот за употреба на јазиците на малцинствата во кривичните постапки, како и во локалната и централната власт.

Од август 2007 година имаше 1.907 **бегалци/баратели на азил** во Македонија, од кои најголем дел беа Роми од Косово. Бројот на бегалци со признаен статус од влегување на сила на Законот за азил остана непроменет (28). На поголемиот дел баратели им беше одобрена хуманитарна заштита до најмногу 12 месеци. Постои загриженост за независноста на владината комисија што работи на жалби против првостепени одлуки за статусот на бегалци. Постапувањето по жалбите од страна на Врховниот суд често е површно. Бројот на регистрирани **внатрешно раселени лица** (ВРС) остана непроменет (755). Владата одлучи да плаќа станарина за ВРСи сместени во приватни куќи и им одобри месечен додаток.

Во однос на Ромите, спроведувањето на четирите акциски планови подготвени од страна на Министерството за труд и социјална политика во рамките на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 продолжува. Некои проекти беа одобрени за финансирање од Фондот за образование на Ромите формиран како дел од Декадата. Меѓутоа, заложбите за исполнување на целите од Националната стратегија за

Ромите не покажа видливи резултати. Дискриминацијата на Ромите продолжува. Стапката на запишување во основното образование е под 30%, а сè уште се евидентирани високи стапки на напуштање на образованието, особено меѓу девојчињата. Постојат докази за насилство од страна на полицијата насочено кон Ромите. Невработеноста меѓу Ромите сè уште е екстремно висока, а честа е социјалната и граѓанската маргинализација. Сè уште не се преземени посебни мерки за подобрување на пристапот до општите програми за вработување. Сè уште не е пронајдено решение за справување со прашањето за решавање на легалниот статус на Ромите без државјанство или со одбиен статус на бегалци.

Во целост, меѓуетничките односи се подобрени. Меѓутоа, духот на Охридскиот рамковен договор треба доследно да се поддржува, преку консензуален пристап и спремност за компромис. Направен е само ограничен напредок за состојбата на Ромите, кои и понатаму се соочуваат со многу тешки услови на живеење и дискриминација, особено во областа на образованието, социјалната заштита, здравствената заштита, станбените услови и вработувањето.

(види, исто така, поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

2.3. Регионални прашања и меѓународни обврски

Република Македонија одржува целосна соработка со **Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија** (МКТЈ) Судењето на само еден предмет („Љуботен“) за кој МКТЈ поднесе обвинение против граѓани на Република Македонија, вклучително и против поранешниот Министер за внатрешни работи, започна во април во Хаг. Законот за соработка со МКТЈ влезе во сила во јуни 2007 година, кој меѓу другото, предвидува следење од страна на ОБСЕ и ЕУ, обука на судии и обвинители и конфискација на имот. Четирите предмети за кои што Трибуналот одлучи да не спроведува истрага, во насока на својата „излезна стратегија“ (ОНСБР 1534/04), не се препратени до националните органи за можна понатамошна истрага, до надградувањето на структурите на судството и исполнувањето на останатите неопходни предуслови за обезбедување соодветна судска постапка. Судските реформи потребни за обезбедување на правилно решавање на предметите по нивното враќање сè уште не се завршени.

Во однос на **Меѓународниот кривичен суд** (МКС), Република Македонија сè уште одржува билатерална спогодба за имунитет со Соединетите Американски Држави од јуни 2003 година за одобрување на изземања од надлежноста на МКС, што не е во согласност со заедничкиот став на ЕУ за интегритетот на Римскиот статут, како и со сродните водечки начела на ЕУ за билатерални спогодби за имунитет. Потребно е усогласување со ставот на ЕУ.

Регионалната соработка и добрососедските односи претставуваат суштински дел од процесот на движење кон Европската унија. Македонија продолжува со активно учество во други регионални иницијативи: Пактот за стабилност и процесот на негова транзиција во поширока регионалната рамковна соработка со зајакнување на Процесот за соработка во Југоисточна Европа (СЕЕЦП) и новиот Регионален совет за соработка (РСС). Македонија беше домаќин на првиот состанок на Советот на

министри на Договорот за енергетска заедница по влегување во сила на Договорот. Република Македонија зема активно и конструктивно учество во преговорите за новиот Централно европски Договор за слободна трговија кој влезе во сила во јули 2007 година. Исто така, ја ратификуваше и Спогодбата за Европска заедничка воздухопловна област (ЕЦАА).

Беа потпишани спогодби со Бугарија, Албанија и Грција за спречување и разрешување на гранични инциденти, како и протоколи со Министерствата за внатрешни работи на Албанија и Бугарија за соработка при гранична контрола и спречување на нелегална миграција. Јавниот обвинител потпиша билатерални меморандуми за соработка со своите колеги од Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија.

Во однос на **билатералните односи со другите земји вклучени во процесот на проширување и соседните земји-членки**, односите со *Албанија* се добри, со реципроцитетни посети на високо ниво и влегување во сила на Спогодба за културна соработка.

Односите со *Босна и Херцеговина* се добри, со подобрување на соработката за одбрана и реципроцитетни посети на високо ниво.

Односите со *Хрватска* продолжуваат интензивно да се развиваат. Се одржа првиот состанок на Заедничкиот комитет формиран за спроведување на билатералниот договор во согласност со член 10 од ССА. Ратификувани се договори за соработка на полето на туризам, здравство и медицински науки.

Власта се заинтересирани за соработка со *Црна Гора* и се одржаа реципроцитетни посети на високо ниво. Беше потпишан Меморандум за соработка за одбрана.

Односите со *Србија* воглавно се добри. Договорот за заштита на националните малцинства влезе во сила. Нема подобрување во однос на спорот меѓу *Македонската православна црква* и *Српската православна црква*, но прашањето беше минимизирано на јавна дебата.

Ставот на Република Македонија за Косово и понатаму е за поддршка на напорите на меѓународната заедница во процесот за статусот на Косово, поддржан со широк консензус од целиот политички спектар. Владата се залага за усогласување со ставот на ЕУ во процесот за статусот на Косово. Реципроцитетните посети на високо ниво допринесоа за подобрување на соработката. Со УНМИК беа потпишани привремени протоколи за полициска соработка. Упатувањето на прашањето за демаркација на границата во планот на Ахтисари беше прифатено од страна на органите на Македонија.

Односите со *Бугарија* постојано се развиваат, означени со неколку состаноци на повисоко политичко ниво. Склучени се нови договори, особено за унапредување и заштита на инвестициите, за прекугранична соработка на полицијата, за патување на граѓаните и за соработка на полето на работа и социјална политика.

Односите со *Грција* се тесни и опфаќаат многу области, особено економски прашања и странски директни инвестиции. Владата донесе одлука грчките граѓани да можат да влегуваат во Македонија со лични карти, заради олеснување на прекуграничните движења. Меѓутоа, односите меѓу двете земји беа под влијание на прашањето за името. Не е постигнат напредок во овој контекст. Преименувањето на скопскиот аеродром во Александар Велики од страна на Грција беше сфатено како провокација, спротивно на Времената спогодба од 1995 година. Треба да се избегнуваат акции што можат негативно да влијаат врз добрососедските односи. Потребно е да се обноват напорите, со конструктивен пристап, со цел да се изнајде спогодбено заемно прифатливо решение за прашањето на името со Грција, под покровителство на ОН, во рамките на ОНСБР 817/93 и 845/93, со што ќе се придонесе за регионална соработка и добрососедски односи. Односите со *Турција* позитивно се развиваат со реципроцитетните посети на високо ниво.

3. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ

При испитувањето на економските случувања во Република Македонија, пристапот на Комисијата се базираше на заклучоците на Европскиот совет во Копенхаген, во јуни 1993 година, во коишто се наведува дека членството во Унијата наложува постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и со пазарните сили во рамките на Унијата.

3.1. Постојење на функционална пазарна економија

Основи на економската политика

Земјата зема целосно учество во претпристапниот фискален надзор на ЕУ. Таа ја презентираше својата прва Претпристапна економска програма (ПЕП) во декември 2006 година и го поднесе второто фискално известување во април 2007 година. Сите релевантни политички партии се согласни за целта на воспоставување пазарна економија. Новата Влада ја претстави економската програма есента 2006 година, во која се нагласени целите за забрзување на економскиот раст и за справување со невработеноста. Програмската соработка со Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) и со Светската банка е во тек, при што двете институции дадоа позитивни оценки за обврските што произлегуваат од програмата. Се одржува широк политички консензус во врска со основите на економската политика, наспроти фактот што политичките спорови повремено го забавуваа реформскиот процес.

Макроекономска стабилност

Реалниот БДП порасна од 3,5% во втората половина на 2006 година на 5,5% во втората половина на 2007 година. Водечки фактори беа порастот на извозот на стоки и зголемената јавна потрошувачка. Индустриското производство, исто така, порасна за 2,5% во првите осум месеци од 2007 година, споредено со 2,8% во истиот период на претходната година. Општо земено, стабилноста се одржува. Дефицитот на тековната сметка дополнително се намали на 0,4% од БДП во 2006 година во споредба со 1,4% во 2005 година. Во текот на првата половина на 2007

година, тековната сметка забележи дури и мал вишок, како резултат на изразеното зголемување на извозот и на приватните трансфери. Уделот на извозот во БДП се зголеми од 36% од БДП во 2006 година на 38% во 2007 година. Приватните нето трансфери останаа високи, на околу 19% од БДП во 2006 година, и се задржаа на слично ниво во првата половина на 2007 година. Нето приливот на странски директни инвестиции (СДИ) се врати на 1¼% од БДП во втората половина на 2006 година, а порасна на 2¼% од БДП во првата половина на 2007 година откако приватизацијата на претпријатието за дистрибуција на електрична енергија ги подигна на 5,6% во 2006 година. Во главно, надворешната неуррамнотеженост повторно се намали значително, иако приливот на СДИ сè уште е на ниско ниво.

Официјалните резерви на *Народната банка на Република Македонија* (НБРМ) изнесуваа 1,5 милијарди евра во средината на септември 2007 година, што е еквивалентно на околу петмесечен увоз на стоки и на услуги. Основните причини за дополнителното зголемување на резервите беа приватните трансфери и другите девизни приливи преку менувачниците. Надворешниот бруто долг падна на околу 33% од БДП до крајот на август 2007 година, како резултат на предвремената отплата на долгот кон доверителите на Парискиот клуб, ММФ, Светската банка и ЕИБ. Ова ги намали трошоците за сервисирање на јавниот долг за околу 10% (или 0,1% од БДП).

Стапката на невработеност е мошне висока со 36% од работната сила и се намали за само ½ процентен поен во последната година (на 35,8% во првиот квартал на 2007 година). Од друга страна, вработеноста се зголеми за 3% во текот на последната година, зголемувајќи ја стапката на вработеност од околу 35% во средината на 2006 година на 36% во средината на 2007 година. Новиот Закон за работни односи, кој е во сила од 2005 година, веројатно, имаше позитивно влијание на создавањето работни места. Но, значителен дел од невработеноста, како што беше потврдено од слабата врска меѓу економскиот раст и нивото на вработеност, е од структурна природа. Невработеноста меѓу младите е сè уште многу висока, а периодот на невработеност за оваа старосна група е долг. Како последица од постоењето голем неформален сектор, невработеноста би можела да биде и преценета. Во главно, стапката на вработеност и понатаму расте. Сепак, напредувањето во однос на намалувањето на невработеноста останува ограничено.

НБРМ успеа да го задржи девизниот курс на денарот на 61,2 денар/евро и се одржува де факто на фиксно ниво. НБРМ незначително ги намали каматните стапки. Стапките за благајничките записи на Централната банка се намалија од 5,5% во средината на 2006 година на 5,1% до август 2007 година. Стапките во приватниот сектор и натаму се во опаѓање: проценетите стапки на заемите на комерцијалните банки во домашна валута се намалија од 11,1% на крајот од август 2006 година на 10,1% во август 2007 година. Порастот на кредитите за приватниот сектор остана на високо ниво, односно на 34% (на годишна основа) во првите осум месеци на 2007 година. Нивото на широка парична маса ($M4^3$) порасна за 33% на

---

³ Монетарниот агрегат $M4$ ги вклучува сите банкноти и монети во оптек и депозитите на банкарските сметки.

годишна основа во првите осум месеци на 2007 година. Во главно, девизниот курс и монетарната политика останаа стабилни. Ова помогна да се одржи довербата во стабилноста на финансискиот систем.

Инфлацијата на потрошувачките цени се намали на 1,4% во првите девет месеци од 2007 година, во споредба со 3,3% во истиот период на 2006 година. Како резултат на тоа, инфлацијата се врати на ниското ниво од претходните години откако посебните фактори, како што се зголемувањето на акцизите и повисоките цени на енергијата, доведоа до зголемување на инфлацијата на 3,2 во 2006 година. Во главно, инфлацијата останува под контрола.

Фискалната политика стана поекспанзивна кон крајот на 2006 година, кога новата Влада го усвои ребалансот на буџетот со дополнителни расходи од околу 2% од БДП. Значителниот буџетски суфицит во првата половина на 2006 година го задржа годишниот дефицит на јавниот сектор во рамките на утврдената цел за 2006 година од 0,6% од БДП⁴. По фискалниот суфицит од 0,2% од БДП во 2005 година, ваквите резултати претставуваа фискален поттик од 0,8% од БДП. Предлог-буџетот за 2007 година предвидува значително намалување во фискалното оптоварување, а вклучува и пораст на јавните расходи. За да се стимулираат инвестициите и економскиот развој, властите воведоа „рамен данок“ на личниот доход и на добивката, при што стапките за овие два данока се намалија на 12% од 1 јануари 2007 година. Истиот закон предвидува понатамошно намалување на 10% од 1 јануари 2008 година. На расходната страна, Владата планира да ја намали јавната потрошувачка за 2 процентни поена од БДП до 2010 година. Сè на сè, за 2007 година се планира зголемување во дефицитот на околу 1% од БДП. Сепак, податоците за првите осум месеци покажуваат резултати во приходите и во расходите, кои се подобри од очекуваните. Во главно, фискалната политика стана поекспанзивна, но останува стабилна. Сепак, редовното нецелосно извршување на плановите за јавни инвестиции упатува на сериозни административни слабости во овој сектор.

Фискалната децентрализација влезе во својата втора фаза во јули 2007 година. Се преземаат мерки да се реши проблемот со заостанатите долгови на општините, со намалување на целокупното ниво од околу 1% од БДП во средината на 2006 година на околу 0,5% до средината на 2007 година. Но, во некои случаи, новите надлежности им наметнуваат сериозни предизвици на општините и бараат внимателно следење од страна на централната власт. Во моментот, расходите на пониските нивоа на управата изнесуваат околу 7% од вкупните расходи на јавниот сектор или 2,4% од БДП. Главно, како резултат на предвремената отплата на долгот, јавната задолженост значително опадна (според ГФС од 39,4 од БДП на крајот на 2006 година на околу 29% до крајот на јули 2007 година). Властите продолжија со зголемена наплата на даноците и со поедноставување на даночниот систем. Во главно, сметките на јавниот сектор остануваат блиску до рамнотежа, а јавната администрација е дополнително засилена. Но, квалитетот на јавните

---

⁴ Податоците се сè уште базирани на сметководствениот стандард на ММФ ГФС и сè уште не се целосно усогласени со европскиот сметководен стандард ЕСА 95.

финансии е намален поради слабостите во среднорочното планирање на буџетот и во утврдувањето на приоритетите, што води кон висок удел на дискрециските одлуки и на одлуките за краткорочно ориентирани трошоци.

Фискалната и монетарната политика на земјата го поддржуваат забрзувањето на економската активност, а истовремено ја одржуваат општата економска стабилност. Јавните финансии остануваат блиску до рамнотежа. Изложеноста на надворешни шокови е намалена со зголемување на девизните резерви и со намалување на надворешниот долг. Инфлацијата се држи под контрола. Но, невработеноста останува висока. Во главно, комбинацијата на макроекономска политика успева да ја одржи економската стабилност, иако високата невработеност и недоволното ниво на инвестиции остануваат клучни предизвици.

Меѓусебно дејство на пазарните сили

Приватизацијата е во голема мера завршена и уделот на приватниот сектор во вкупниот производ се зголеми дополнително на околу 80% од додадената вредност. Вредноста на имотот во државна сопственост изнесува околу 15% од БДП, при што на пет државни претпријатија отпаѓа 13,7% од БДП. Вредноста на државните средства во другите 65 претпријатија сочинува дополнителни 1,5% од БДП. Најголем дел од претпријатијата во државна сопственост имаат околу 10.000 вработени или 1,3% од работната сила. Во текот на последната година, продажбата на неколку од последните преостанати малцински државни акции во банкарскиот сектор, во комбинација со продажбата на акциите во сопственост на Фондот за здравствено осигурување, се оствари приход во вкупен износ од 0,5% од БДП. Во телекомуникацискиот сектор, државата има либерализиран пристап на пазарот, што веќе резултираше со намалување на комуникациските тарифи. Исто така, почна либерализацијата на пазарот на воздушниот транспорт. Во главно, слободното меѓусебно дејство на пазарните сили дополнително се зголемува.

Влез и излез на пазарот

Владата продолжи со намалувањето на бариерите за влез и ги забрза постапките за регистрација и за излез. Поголемеите случувања во овој домен ги вклучуваат измените на законите за едношалтерски систем, за трговскиот регистар и за регистарот на други правни субјекти, што доведе до понатамошно поедноставување и олеснување на постапките за регистрација на претпријатијата. На пример, времето потребно за регистрирање претпријатие беше дополнително намалено од 5 дена на 3 дена, а трошоците за регистрација сега изнесуваат помалку од 100 евра. Во текот на првите пет месеци од 2007 година беа регистрирани околу 7.500 нови претпријатија, споредено со 6.700 во истиот период во 2006 година. Претпријатијата што беа регистрирани во текот на минатата година сочинуваат речиси 15% од вкупните акции на претпријатијата. Во јуни, властите почнаа да ја спроведуваат „регулаторната гилотина“, што опфаќа значително намалување на нерелевантното законодавство, воведување на начелото „молчењето е согласност“, намалување на таксите во неколку области и поедноставување и скратување на одреден број постапки. Законодавството за стечајните постапки беше изменето

со цел да се подобрат постапките и да се забрза спроведувањето. Во текот на првите девет месеци на 2007 година од регистарот беа избришани 4.100 претпријатија, а истовремено беа регистрирани речиси 2.100 нови стечајни постапки. Бројот на натрупаните стечајните предмети е намален. Во главно, бариерите за влез и за излез на пазарот се дополнително намалени и се донесени клучните законски прописи потребни за спроведување.

Правен систем

Неопходниот правен систем, во голема мера, е воспоставен. Постигнат е значителен напредок со забрзувањето на регистрирање на сопственичките права. До август 2007 година, опфаќањето на катастарот на недвижности се зголеми на 68% од територијата на земјата, во споредба со 47% есента 2006 година. Постапките за регистрација беа изменети со цел да се олесни регистрацијата за странски инвеститори. Можноста комерцијалните предмети да може да ги извршуваат лиценцирани извршители резултираше во значително побрзо извршување на судските решенија. Сепак, законските постапки, во главно, се сè уште бавни, што го спречува соодветното спроведување на законите. Затоа, напредокот во врска со решавањето на имотните спорови е ограничен. Во главно, постигнат е напредок со понатамошно забрзување на влезот на пазарот, појаснувањето на имотните права и забрзувањето на извршувањето на судските решенија. Меѓутоа, слабостите во судството сè уште го спречуваат соодветното функционирање на пазарните механизми.

Развој на финансискиот сектор

Активата на банкарскиот сектор изнесуваше 61% од БДП во средината на 2007 година, во споредба со околу 50% во претходната година. Во поглед на релативно големиот број банки (19 банки и 12 штедилници), концентрацијата на активата на секторот сè уште може да се смета за скромна, со оглед на тоа што петте најголеми банки имаат околу 75% од активата и од влоговите на секторот. Во мај 2007 година, една странска банка стана доминантен сопственик на средно голема локална банка, што треба да ја поттикне конкуренцијата во секторот. Уделот на државната сопственост во овој сектор е мал и изнесува 7% од активата на секторот, составен, главно, од доминантно учество во една развојна банка (5% од активата на секторот) и ограничен број преостанати малцински акции во други приватни банки. Кредитите за приватниот сектор пораснаа за околу 30% во 2006 година, што дава сооднос меѓу кредитите и БДП од 26%, споредено со 24% на крајот од 2005 година. Овој тренд продолжи и во 2007 година, доведувајќи го соодносот кредити - БДП речиси до 30%. Опсегот на финансиските инструменти стана уште поразновиден, на пример со издавањето тригодишни трезорски обврзници за првпат. На крајот на 2006 година беше донесен нов Закон за банките, кој го олеснува основањето филијали на странски банки и ги приближува стандардите за надзор и прудентните стандарди до меѓународните норми. Во главно, банкарскиот сектор бележи понатамошен развој.

Каматните стапки на скалата на централната банка на благајничките записи опаднаа за околу половина процентен поен. Стапките на давање и земање заеми на

приватниот сектор се намалија за 1 процентен поен во текот на последните 12 месеци, додека распределбата меѓу стапките на давање и земање заеми се намали на околу 5 процентни поени, во споредба со 6,5 во претходната година. Квалитетот на кредитното портфолио се подобрува, со пад на уделот на нефункционалните заеми во вкупното кредитно портфолио од 10,9% на крајот на 2005 година на 6,4% на крајот на јуни 2007 година. Капитализацијата на секторот е сè уште релативно висока, со коефициент на адекватност на капиталот од 18% на крајот на јуни 2007 година, во споредба со 21% во претходната година. Малите банки имаат висок коефициент на адекватност на капиталот од околу 50% во просек, додека големите банки имаат коефициент од околу 12%. Профитабилноста на секторот и натаму бележи подобрување. На крајот на јуни 2007 година, приносот на средствата и капиталот достигна 2,4%, односно 19,3%. Пазарната капитализација на 39-те приватни и државни претпријатија што котираат на *Македонската берза* се зголеми од околу 20% од БДП во средината на 2006 година, на 29% на крајот на 2006 и до 84% до средината на 2007 година. Во главно, големината на небанкарскиот финансиски сектор се зголемува, но нивото е сè уште ниско.

Големината на финансискиот сектор останува мала, но е постигнат значителен напредок во продлабочувањето на финансиското посредување, зголемувањето на конкуренцијата на финансискиот пазар и зацврстувањето на правната рамка за секторот. Во главно, состојбата во финансискиот сектор и неговата стабилност бележат понатамошно подобрување.

3.2. Способност за справување со притисокот на конкуренцијата и со пазарните сили во Унијата

Постоење функционална пазарна економија

Република Македонија ја одржува макроекономската стабилност. Таа оствари значителен напредок во намалувањето на својата надворешна ранливост и во понатамошното намалување на бариерите за влез и за излез на пазарот. Донесе законска регулатива потребна за практично спроведување на суштинските структурни реформи. Меѓутоа, целосното функционирање на пазарната економија сè уште го спречуваат слабостите во судството, недоволната правна сигурност и големиот број нерешени имотни спорови. Високата стапка на невработеност укажува на структурни слабости и на неадекватно функционирање на пазарот на трудот.

Човечки и физички капитал

Властите ги зголемија напорите за усогласување на образовниот систем со меѓународните стандарди. Неодамнешните измени на законите за основното и за средното образование вклучуваат продолжено основно образование на девет години и воведување задолжително општо или стручно средно образование од три дополнителни години, почнувајќи од учебната 2008/2009 година, воведување два задолжителни странски јазика и компјутеризација на образовниот систем. Властите значително го зголемија буџетот за модернизација на образованието, иако

појдовната основа е ниска. Покрај ваквите заложби, општото ниво на образование и обученост на работната сила има потреба од натамошно унапредување, со цел да се подобри не само мобилноста на работната сила, туку и конкурентноста на земјата во целина. Понатаму, еднаквиот пристап до образование во сите региони сè уште не е гарантиран во практика. Во главно, преземени се суштински мерки за подобрување на образованието, што ќе имаат позитивно влијание врз човечкиот капитал.

Се подобрува состојбата со отворањето работни места. Договорите за вработување станаа пофлексибилни како резултат на новиот Закон за работни односи донесен во 2005 година. Понатаму, се интензивираа активните мерки на пазарот на трудот. Ова придонесе кон зголемување на вработеноста. Сепак, невработеноста останува мошне висока. Особено, голем дел од вработеноста е од структурна природа и ги погодува, главно, младите и ниско квалификуваните луѓе. Понатаму, постојниот систем за пресметување на социјалните придонеси сè уште не го зема предвид ново воведениот концепт на вработување на одредено време, што во голема мера го дестимулира пријавувањето на вработените со ниски примања или на одредено време. Општо земено, пазарот на трудот станува пофлексибилен, но сè уште постои голем расчекор меѓу понудата и побарувачката.

Во главно, приватните и јавните инвестиции останаа на релативно ниско ниво во текот на последната година, што ги одразува сè уште тешкото деловно окружување и високите финансиски трошоци. Квалитетот на транспортните мрежи страда од недоволно инвестирање што трае две децении. Надградбата на целокупниот инфраструктурен систем почна со проектите поврзани со Европскиот транспортен коридор X. Поделбата на железницата во две оперативни претпријатија е завршена. Следниот планиран чекор предвидува продажба на транспортното претпријатие. Во главно, уделот на инвестициите во БДП остана релативно низок, особено во поглед на потребата на земјата да ги достигне меѓународните стандарди.

Приливот на СДИ се врати на претходните нивоа од околу 1% до 2% од БДП во текот на втората половина на 2006 година и првата половина на 2007 година. Главните странски инвеститори се од ЕУ. Новата Влада промовираше програма за привлекување на СДИ, на пример, преку основање слободни економски зони. Досега, влијанието на овие зони врз СДИ останува ограничено. Приливот на „гринфилд“ СДИ, исто така, остана на ниско ниво. Во главно, нејасните сопственички права, бавните правни постапки и поделените надлежности меѓу централната и локалната власт ги попречуваат СДИ. Јавните расходи за истражување и развој пораснаа до 1% од БДП во 2006 година. Во главно, инфраструктурата и понатаму има потреба од поправки и модернизација.

Секторска структура и структура на претпријатија

Економската структура постапно се движи кон зголемено учество на производството и трговијата, додека учеството на земјоделството во економијата е во опаѓање. Бројот на нови претпријатија, а особено на малите и средните претпријатија, значително се зголеми. Сепак, неформалната економија останува обемна, што ја загрозува конкурентноста на економијата во целина. Понатаму,

кредитното обезбедувањето со имот е попречено од нискиот степен на регистрација на недвижностите, а бавните правни и административни постапки ги забавуваат структурните промени. Во главно, деловното окружување за МСП покажува подобрување.

Влијание на државата врз конкурентноста

Директното влијание на државата е релативно мало, а со формирањето на Комисијата за заштита на конкуренцијата во 2005 година се воспостави потребната институционална рамка. Сепак, воспоставувањето рамен терен за игра меѓу играчите на пазарот е спречено од, на моменти, недоволната независност и дотациите на средства од регулаторните и надзорните органи во земјата. Властите ги презедоа првите чекори кон намалувањето на индиректната државна помош во форма на плаќање за енергијата под цената на чинење и отпишување заостанати долгови. Но, овие неправилности не се сè уште целосно надминати. Понатаму, новата Влада настапува поактивно преку директно интервенирање со цел да ги унапреди домашните и странските инвестиции. Во некои случаи, овие интервенции може да доведат до нарушување на конкурентската позиција на учесниците на пазарот. Во главно, влијанието на државата врз конкурентноста е прилично ограничено, иако новата Влада демонстрира поголема волја за активно промовирање на домашните и на странските директни инвестиции. Индиректната државна помош резултира со нарушување на релативните цени.

Економска интеграција

Земјата има мала и отворена економија, во која вкупното тргување во стоки и услуги изнесуваше околу 100% од БДП во 2006 година. Главните трговски партнери на земјата се ЕУ и соседните земји од Западен Балкан. Во текот на првите осум месеци на 2007 година, околу 67% од нејзиниот вкупен извоз заврши во ЕУ-27, додека околу 50% од нејзиниот увоз потекнуваше од ЕУ-27. Трговската интеграција со регионот Западен Балкан останува значајна и претставува 28% од извозот и 11% од увозот на земјата. Во 2006 година, земјата склучи повеќе договори за слободна трговија, вклучувајќи и со Косово, а се приклучи и кон новата спогодба на ЦЕФТА, која стана оперативна во средината на 2007 година. Структурата на извозот е сè уште високо концентрирана на ограничен асортиман на производи, каде текстилот и облеката претставуваат 24% од вкупниот извоз, а преработените железни и цинкови производи 26%. Во главно, трговската интеграција е прилично напредната, но сè уште високо концентрирана на неколку производи чувствителни на цените.

Меѓународната ценовна конкурентност се подобрува во текот на втората половина од годината, повторно како резултат на ниската инфлација и на номинално стабилниот курс во однос на еврото. Реалната ефективна курсна стапка во голема мера остана непроменета во 2006 година и во првата половина на 2007 година, додека општата продуктивност на работната сила се намали како последица од релативно големиот пораст на пријавените вработувања. Порастот на реалните плати останува во согласност со порастот на продуктивноста, а трошоците за единица работна сила во 2006 година забележаа благо намалување. Во главно,

конкурентност на цените останува стабилна, додека продуктивноста на работната сила бележи намалување. Приходот по глава на жител во земјата, мерен според куповната моќ, порасна на 27% од просекот во ЕУ-27 во 2006 година, во споредба со 26% во претходната година.

4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО ВО Европската унија

Во овој дел се разгледува способноста на Република Македонија да ги преземат обврските поврзани со членството, односно *acquis* изразено преку договорите, секундарното законодавство и политиката на Унијата. Исто така, се анализира административниот капацитет на Република Македонија да го спроведе *acquis*. Анализата е структурирана во согласност со списокот од 33 поглавја на *acquis*.

4.1. Поглавје 1: Слободно движење на стоки

Во однос на **општите начела** не е забележан развој. Република Македонија треба да обезбеди нејзиното законодавство да биде соодветно со членовите 28 -30 од Договорот за основање на ЕЗ соодветната судска пракса, вклучувајќи ги и посебните и општите применливи мерки.

Во врска со **хоризонталните мерки**, Законот за безбедност на производите беше изменет и дополнет со цел да се овозможи Државниот пазарен инспекторат да изрекува казни, со што се изврши усогласување на овој закон со Законот за прекршоци. Донесени се четири хоризонтални подзаконски акти: Уредба за начинот на известување на органите за оценување на сообразноста, Уредба за постапката за известување во врска со усвојувањето на техничките и неусогласените прописи, технички спецификации и стандарди, Уредба за содржината на известување и постапката на известувањето преку системот за брзо информирање (РАПЕКС) за производите што претставуваат сериозна опасност, прописи за известување за опасни производи пласирани на пазарот од производители и дистрибутери.

Во областа на **стандардизацијата**, забрзана е постапката за усвојување на европските стандарди (ЕС). До август 2007 година усвоени се вкупно 2.754 усогласени европски стандарди како национални стандарди, во најголем дел преку одобрување и, главно, поврзани со нисконапонска опрема, безбедност на машини, градежни производи и опрема за потенцијално експлозивни атмосфери. Од нив, 2.367 стандарди обезбедуваат претпоставки за сообразност со техничките прописи со кои се пренесуваат Директивите од новиот период. Исто така, неодамна беше објавен список на усогласени стандарди за производи за градежништвото, кој содржи околу 200 стандарди. Бројот на техничките комитети во состав на *Институтот за стандардизација на Република Македонија* (ИСРМ) се зголеми на 22. Административниот капацитет на ИСРМ е засилен со нови вработувања и со обука во неколку области, а бројот на членовите на Собранието на ИСРМ се зголеми на 55. Изработена е веб-страница со информации за развојот во доменот на

стандардите што се ажурираат редовно. Беше склучен Меморандум за разбирање со Европскиот институт за стандарди во телекомуникациите (ЕТСИ).

Во врска со *оценувањето на сообразноста*, беше донесена одлука со која се утврдува постапката за воведување на СЕ ознаката . Беше усвоен прирачник за условите што треба да ги исполнуваат органите за оценување на сообразноста. Законодавството за назначување и известување на органите за оценување на сообразноста сè уште не е донесено.

Во областа на *акредитацијата*, *Институтот за акредитација на Република Македонија (ИАРМ)* е недоволно опремен, бројот на вработените се зголеми од 4 на 9, а се зголеми и бројот на главните оценувачи и обучувачи. До август 2007 година, ИАРМ изврши акредитација на 17 органи за оценување на сообразноста, главно инспекциски органи и лаборатории за тестирање. Институтот, исто така, има своја веб-страница.

Што се однесува до *метрологијата*, капацитетот на Бирото за метрологија беше засилен со ангажирање нови вработени, но сè уште му недостигаат вработени и опрема за извршување на неговите функции. Бирото пристапи кон Метарската конвенцијата и доби статус на кандидат во Европската асоцијација на национални институти за метрологија (ЕУРАМЕТ). Беше склучена спогодба за билатерална соработка со Институтот за метрологија на Турција.

Административниот капацитет на координативното тело за соработка во областа на *надзор на пазарот*, формирано во 2006 година со улога да ги координира активностите на сите инспекторати, е незадоволителен. Новиот Закон за Државниот пазарен инспекторат влезе во сила и со него се назначува Државниот пазарен инспекторат за надлежен орган за вршење инспекција на производите што се пласираат на пазарот. Генерално, иако дел од потребните структури се веќе формирани, потребни се дополнителни напори за да се развие адекватен систем за надзор на пазарот, за соодветна примена на *acquis* во делот на слободно движење на стоките.

Што се однесува до **законската регулатива за производи од Стариот приод**, донесени се законите за козметички производи, за хемикалии и за фармацевтски производи и медицински помагала. Усвоени се прописи за производи од кристално стакло, со кои се пренесува *acquis* во оваа област. Усогласеноста треба да се потврди.

Во врска со **законодавството за производи од Новиот и Глобалниот приод**, усвоени се десет подзаконски акти со цел да се транспонира *acquis* за овој сектор. Тука е вклучена транспозицијата што се однесува на машини, опрема и заштитни системи кои работат во потенцијално експлозивни атмосфери (АТЕКС), ниско напонска опрема (ЛВД), електромагнетна компатибилност (ЕМС), системи за лична заштита (ППЕ), енергетска ефикасност на фрижидери за домаќинството, енергетска ефикасност на бојлери за топла вода, опрема под притисок, пренослива опрема под притисок и лифтови. Усвоени се прописи за кабелски инсталации, неавтоматски мерни инструменти (НАВИ) и гасни уреди, како и прирачници за

спроведување на Законот за безбедност на производи и на Законот за градежни производи.

Во областа на **процедуралните мерки** беше донесена одлука со која се утврдуваат постапките за известување. Министерството за економија и ИСРМ се назначени како институции надлежни за известување. Законот за оружје влезе во сила и беа донесени прописите за негово спроведување. Не е забележан развој во врска со контролите на надворешната граница и културните добра.

Заклучок

Се забележува одреден напредок во врска со усогласувањето на законодавството со *acquis* од областа на слободно движење на стоки и во зајакнувањето на административниот капацитет на различните институции. Сепак, најголем дел од секторското *acquis* за слободно движење на стоки останува да се транспонира и да се спроведе. Капацитетите на органите за спроведување се сè уште недоволни за извршување на своите задачи. Усогласувањето со *acquis* во оваа област е сè уште во почетна фаза.

4.2. Поглавје 2: Слободно движење на работници

Во врска со **пристапот на пазарот на трудот**, донесен е Закон за вработување и работа на странци. Со него се пропишува дека странските работници уживаат еднаков третман како и државјаните на земјата. Не е забележан напредок во врска со законската регулатива вработувањето во јавниот сектор и за остварување на јавните овластувања. Подготовките во оваа област напредуваат.

Агенцијата за вработување и нејзината мрежа од канцеларии за вработување сè уште имаат недостиг од потребниот технички и човечки капацитет и сè уште не ги имаат извршено потребните подготовки за учество во **Европската мрежа на служби за вработување (ЕУРЕС)**.

Постигнат е одреден напредок во областа на **координација на системите за социјална заштита**. Билатералните договори за социјална заштита со Словенија, Полска, Луксембург и со Белгија се ратификувани. До денес, земјата има склучено вкупно седум билатерални договори за социјална заштита. Сепак, потребни се значајни чекори во насока на развојот на доволен административен капацитет за целосна примена на правилата на Заедницата.

Подготвителните мерки за воведување **Европска карта за здравствено осигурување** не беа разгледувани.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок со донесувањето на Законот за вработување и работа на странци. Усогласувањето со прописите на Заедницата почна. Сепак, мора да се засилат институционалниот капацитети и човечките ресурси потребни за координација на системите на социјална заштита и на ЕУРЕС.

4.3. Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги

Во областа на **правото на основање** не е постигнат напредок во отстранувањето на преостанатите бариери за правото на основање за физички и правни лица на ЕУ, освен идентификацијата на сите прописи што треба да се поедностават или да се укинат во рамките на дерегулаторната реформа. Сè уште не е овозможено давање одредени услуги од странци или се дозволува само под услов на реципроцитет. Понатаму, постојат правила со кои се бара странските компании да се регистрираат во Министерството за економија, што го забавува процесот на одобрување и ги зголемува трошоците за регистрација. Остануваат одредени проблеми поврзани со транспарентноста и со објективноста на давањето одобренија. Измените на Законот за едношалтерски систем и одржување на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица е чекор во вистинската насока. Подготовките во оваа област се во почетна фаза.

Во областа на **слободата на давање прекугранични услуги**, законите сè уште не прават разлика меѓу странски оператори што обезбедуваат услуги привремено и тие што обезбедуваат услуги преку постојана деловна единица. Одредени промени се променети со Законот за вработување и работа на странци, иако не е извршена ревизија на системите за издавање лиценци и одобренија со цел да се овозможи давателите на услуги да имаат слободен пристап и да имаат право на слободно вршење услужна дејност. Општото ниво на подготвеност во оваа област е ниско.

Во јуни беше донесена Стратегија за развој на поштенските услуги. Законот за **поштенски услуги**, кој се базира на втората поштенска директива, сè уште не е донесен и сè уште не е основано независно регулаторно тело, но подготовките во оваа насока се во тек. Трансформацијата на Јавното претпријатие за поштенски сообраќај „Македонски пошти“ во државно акционерско друштво е завршена. Претпријатието минува низ финансиско и организациско реструктурирање. Подготовките во оваа област се одвиваат според планот.

Во врска со **заемното признавање на стручни квалификации**, во април е изменет Законот за високото образование. Но, со него се предвидува само забрзување на постапките за признавање на дипломите од високото образование здобиени во странство. Во националното законодавство не се прави разлика меѓу академски и професионални квалификации. Во Министерството за образование и наука беше формиран Информативен центар за признавање на странските академски дипломи, но неговиот административен капацитет е слаб. Генерално, подготовките во оваа област заостануваат.

Заклучок

Се забележува ограничен напредок, главно во областа на поштенските услуги. Постигнато е умерено ниво на усогласување на законската регулатива, главно во областа на правото на основање. Административниот капацитет, особено во областа на заемното признавање на професионалните квалификации и слободата на давање услуги е недоволен. Усогласувањето во оваа област е во почетна фаза.

4.4. Поглавје 4: Слободно движење на капитал

Не е забележан напредок во областа на **движењето на капиталот и плаќањата**. Сепак, земјата ги извршува сите обврски преземени во првата фаза од ССА и се обврза постапно да ја либерализира својата капитална сметка. Освен тоа, законодавството во рамките на ова *acquis* останува ограничено и ќе бидат потребни големи напори ако се имаат предвид постојаните значителни ограничувања. Постои ограничување за здобивање со недвижен имот од страна на лица што не се државјани и такви трансакции може да се вршат само под условите предвидени во посебните закони или во ратификуваните спогодби, врз основа на начелото на реципроцитет.

Портфолиото на инвестиции останува делумно либерализирано. Конкретно, странските државјани мора да отворат старателски сметки на овластени банки за купување хартии од вредност и мора да плаќаат премија за правото на покривање на бројот на хартиите од вредност што ги има (портфолиото) на старателската сметка, освен за инвестиции што се вршат најмалку за една година. Ова ограничување треба да се укине по истекот на првата фаза од ССА, која предвидува целосна либерализација на инвестициите во хартии од вредност. Покрај тоа, Собранието на РМ го ратификуваше Протоколот кон Договорот за билатерални инвестиции со Бугарија, со цел да се земе предвид пристапувањето на Бугарија во ЕУ. Парафиран е протокол за да се измени и дополни Договорот за билатерални инвестиции со Чешката Република, заради усогласување со барањата на ЕУ.

Пензиските фондови мора да се придржуваат кон строгите ограничувања и барања во однос на видот и големината на домашните хартии од вредност што може да ги купуваат на берзата. Конкретно, тие не може да инвестираат повеќе од 20% од својот капитал во странски хартии од вредност. Значителните ограничувања на краткорочните движења на капиталот остануваат. Странски државјани можат да отвораат девизни и денарски сметки во локалните банки. Но, државјаните немаат право да отвораат сметки во странски банки. Во областа на движењето на капиталот и плаќањата, подготовките се сè уште ограничени.

Постигнат е одреден напредок во областа на законодавството за **системите за плаќање**. Нов Закон за системи за плаќање беше донесен со цел националното законодавство да се усогласи со *acquis*, а беше усвоена и Стратегија за развој на платниот промет, додека спроведувањето на законите и административната структура допрва се очекуваат. Таксите за прекуграничните трансакции на електронското плаќање се диспропорционални со тие за домашните трансакции на електронско плаќање. Подготовките во оваа област се во согласност со планот.

Може да се забележи напредок во областа на **перењето пари**. Националната стратегија за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот се спроведува. Дирекцијата за спречување на перењето пари воспостави добра соработка со институциите што поднесуваат извештаи, како што се банките, и другите органи вклучени во превенцијата на перењето пари. Донесен е нов Закон за финансиска полиција и тој прави појасна разлика меѓу истражните органи на

Министерството за финансии и на Министерството за внатрешни работи во однос на финансискиот криминал. Дирекцијата за спречување на перење пари има чисто аналитичка улога. Покрај зголемувањето на бројот на вработените на 10, кадарот на Дирекцијата е сè уште недоволен. Извештаите што ги испраќа таа до истражните органи и до органите на прогонот за понатамошно истражување се сè уште несоодветни во поглед на нивната должина и на нивниот квалитет. До август, само два од 36 извештаи што ги испрати Дирекцијата до истражните органи и до органите на прогонот доведоа до извршни дејства. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

Заклучок

Напредокот во оваа област е многу ограничен. Усогласувањето на законодавството е на ниско ниво. Постои соодветен административен капацитет за спроведување на законодавството за движење на капиталот и за системите за плаќање, но не и капацитет за борба против перењето пари. Генерално, подготовките во областа на слободно движење на капиталот сè уште заостануваат.

4.5. Поглавје 5: Јавни набавки

Што се однесува до **општите начела**, не е забележан дополнителен развој. Усогласувањето е во тек.

Во областа на **доделување јавни договори**, остварен е понатамошен напредок во доменот на подигањето на свеста кај јавниот сектор за постапките за јавни набавки и во зголемувањето на степенот на придржување кон правилата за јавни набавки. Бирото за јавни набавки (БЈН) има доволно капацитет за водење на политиката за јавни набавки. Во извршувањето на својата улога во откривањето на корупциски активности, Бирото редовно доставува извештаи до државната антикорупциска комисија и до Државниот завод за ревизија. БЈН организираше неколку семинари за законодавството за јавни набавки за заинтересираните субјекти. Но, административниот капацитет на органите што ги склучуваат договорите не е соодветен. Некои јавни претпријатија сè уште не ги применуваат постапките за јавни набавки.

Правните лекови остануваат најслабиот дел од системот. Комисијата за жалби е претрупана со жалби и страда од редовно отсуство на членови на Комисијата. Со оглед на тоа што таа нема соодветен мандат, нема и средства за спроведувањето на нејзините решенија.

Заклучок

Остварен е напредок во областа на јавните набавки. Усогласувањето на законодавството со *acquis* напредува. Развојот на е-набавки останува среднорочна цел. Сепак, административниот капацитет на ниво на органите што склучуваат договори е недоволен развиен. Подготовките во оваа област бележат солиден напредок.

4.6. Поглавје 6: Право на трговски друштва

Во областа на **правото на трговски друштва** остварен е одреден напредок. Законот за трговски друштва беше дополнително изменет и дополнет со цел да се подобри корпоративното управување. Законот за едношалтерски систем, за трговскиот регистар и регистарот на други правни лица беше изменет со цел да се поедностави уште повеќе и да се скрати процесот за регистрација на трговските друштва. Овој процес е скратен од пет дена на три дена, трошоците за регистрација на трговско друштво се намалија значително, а во Централниот регистар беа реализирани нови вработувања. Целокупниот процес на регистрација на трговско друштво е олеснет со намалувањето на бројот на документите што се бараат (*види и Економски критериуми*). Претпријатијата сè уште не може да се регистрираат по електронски пат.

Централниот регистар стана главна точка за регистрација на сите трговски друштва и за управување со податоците на другите регистри. Јавноста може да има пристап до регистарот за такса од околу 60 евра. беше изменет Законот за преземање со цел да се зголеми заштитата на малите акционери со тоа што постапките на преземање ќе бидат потранспарентни. Изменетиот Закон за хартии од вредност го укинува правото на предност на постојните акционери при купувањето нови акции. Правата фаза од процесот на реформа на прописите е завршена со тоа што се идентификувани сите прописи што треба да се поедностават или да се укинат. Сега, во тек е втората фаза.

Во врска со **корпоративното сметководство**, Министерството за финансии изврши ажурирање на два прирачника за годишни сметки со цел да ги усогласи со четвртата и со седмата директива за правото за трговски друштва. Прирачниците содржат посебни насоки за малите претпријатија. Прирачниците се ажурираат еднаш годишно, иако се појавуваат одредени доцнења во преведувањето и пренесувањето на ревизиите во Меѓународните сметководствени стандарди и во Меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ); во моментот се користи верзијата на МСФИ за 2003 година. Секторот за финансиски системи на Министерството за финансии има четири вработени, што не е доволен број за подготвување на насоките и за соодветно извршување на сметководственото и финансиско известување.

Во врска со **ревизијата**, одобрен е Статутот на Институтот на овластени ревизори (ИОР) и се формирани неговите извршни органи. Комитетот за сметководни стандарди на ИОР стана оперативен и извршува активности поврзани со транспонирање и спроведување на Меѓународните стандарди за финансиско известување. ИОР усвои прирачник за признавање на квалификациите на овластените ревизори здобиени во странство. Подготвена е програма за обезбедување квалитет на ревизорските извештаи. Регистарот на овластени ревизори и регистарот на ревизорските претпријатија се отворени за јавноста. Квалитетот на ревизорската професија се подобрува, особено во однос на ревизиите на компаниите кои се котираат на берзата. Сепак, ИОР има недоволен институционален капацитет, работи без да користи каква било просторија и има

само еден редовно вработен, додека другите работат на волонтерска основа. Подготовките во оваа област се во прилично напредна фаза.

Заклучок

Напредокот во оваа област е значителен, особено во однос на правото на трговските друштва и на натамошното усовршување на едношалтерскиот систем. Централниот регистар има соодветен административен капацитет, додека Институтот на овластени ревизори и неговиот комитет за сметководни стандарди нема доволен број вработени. Во овој момент, усогласувањето бележи умерен напредок.

4.7. Поглавје 7: Право на интелектуална сопственост

Во однос на **авторските и сродните права**, беше изменет Кривичниот законик со цел да се изготви прецизна дефиниција за прекршувања на правата на интелектуална сопственост. Со измените и дополнувањата на Законот за државен пазарен инспекторат (ДПИ) ДПИ доби овластувања, покрај правото да поведе прекршочна постапка, исто така да наложи парични казни во случаи на прекршување на правата од интелектуална и индустриска сопственост. Република Македонија потпиша Меморандум за соработка со Светската организација за интелектуална сопственост. Во земјата функционираат три здруженија за управување со колективните права, сепак, соработката меѓу Владата, здруженијата за управување со колективните права и останатите учесници не е доволна, со што се спречува поефикасно решавање на пиратеријата и фалсификувањето. Административниот капацитет на Министерството за култура за управување со политиката за авторски права и инспекциски надзор не е доволен. Подготовките во оваа област заостануваат.

Законодавството за права на индустриската сопственост претрпе измени со цел да се усогласи со *acquis*. Казните за прекршување на овие права се зголемени. Се донесе Законот за заштита на нови сорти земјоделски растенија. Ова е првиот чекор на постапката за ратификација на Меѓународната конвенција за заштита на нови сорти на растенија (УПОВ). Државниот завод за индустриска сопственост (ДЗИС) и Царинската управа добија овластување да изрекуваат прекршочни санкции, вклучувајќи и парични казни. ДЗИС води регистри за пријавување на патенти и други регистрирани права на индустриска сопственост. ДЗИС поседува опрема за водење на сите регистри и за следење на спроведувањето на законодавството за правата на интелектуална и индустриска сопственост. Вработени беа пет нови лица, но сепак бројот и нивото на компетентност на персоналот не е доволен. Инспекторите и обвинителите немаат опрема и стручност. Подготовките умерено напредуваат.

Царинската управа обезбедува потврдени резултати за извршување во борбата за спречување на прекугранични прекршувања на правата на индустриска сопственост.

Активностите и капацитетот на ДПИ и на Министерството за внатрешни работи во рамките на целата земја не се доволни, особено во однос на заплenuвање и уништување на опремата што се користи за производство на фалсификувани производи. Податоците за заплenuвање и уништување на фалсификувани производи обезбедени од страна на поединечни институции сè уште не се доследни. 13 основи судови сè уште не ги извршуваат новите надлежности за случаите поврзани со правото на интелектуална сопственост. Во 2006 година бројот на судски постапки по прекршочни претставки е зголемен: поведени се вкупно 406 судски постапки за прекршоци, а 30 се завршени. Исто така, во 2006 година, бројот на кривични пријави е зголемен на 24, во споредба со 8 кривични пријави во 2005 година.

Се формираше заедничко Координативно тело за правата на интелектуална и индустриска сопственост, составено од 11 членови од различни институции. Неговата цел е координација на активностите на сите релевантни институции и зајакнување на извршувањето на законодавството за правата на интелектуална и индустриска сопственост.

Меѓутоа, политичката волја за соодветно справување со извршувањето на заштитата на правото на интелектуалната сопственост е слаба. Паричните казни и другите санкции не се применуваат ефикасно и немаат разубедувачко дејство, а потребни се понатамошни акции за подигнување на свеста. Многу малку носители на право поведуваат парници пред судовите за прекршувањата на нивните права или бараат акција од царината. Не постои доследна Национална стратегија за правата на интелектуална сопственост, затоа што тековната стратегија ги опфаќа само авторските права. Иако беа спроведени обуки, потребни се поголеми заложби (на пр. обука на судии и на органите за спроведување на законите). Не се распределени доволно ресурси за да се обезбеди ниво на заштита на правата на интелектуална и индустриска сопственост, слично на нивото што постои во Заедницата, вклучувајќи и ефикасни средства за примена на овие права.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во оваа област, особено во однос на усогласување на законодавство во областа на правата на индустриска сопственост и запирањето на фалсификувани производи на границата. Подготовката на законодавството е задоволителна. Сепак, административниот капацитет, особено капацитетот на Државниот пазарен инспекторат, не е доволен за постигнување на соодветно извршување на законите. Потребна е силна политичка волја за да се спречи пиратеријата. Во областа на правото на интелектуална сопственост, Република Македонија делумно ги исполнува своите цели.

4.8. Поглавје 8: Конкуренција

Може да се извести за напредок во областа на **антитруст, вклучително и спојувања**. Законот за заштита на конкуренцијата беше изменет и дополнет, така што сега Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) има право да води прекршочни постапки и наложува парични казни. Меѓутоа, во случај на жалба, клаузулата за суспензија станува правосилна што може да доведе до долги

одлагања на плаќањето на казните наметнати од страна на КЗК. Со ова ослабува нивното превентивно дејство. Беа објавени неколку упатства за спроведување на Законот за конкуренција. Условите за објавување на спојувањата и дефиницијата за професионална тајност се усогласени со *acquis*. Останува да се надмине преклопувањето на надлежностите меѓу КЗК и Јавното правобранителство во случаите на картели.

Административниот капацитет на КЗК е зајакнат, но потребно е понатамошно зајакнување. Во согласност со Законот за конкуренција, Собранието назначи нова Комисија составена од три члена со постојано и два со скратено работно време. Новите повереници се независни во извршувањето на своите задачи. Бројот на вработените одговорни за прашањата од областа на антитруст и нивото на нивната обука не се доволни. КЗК се пресели во нови, соодветно опремени простории.

Подобрено е спроведувањето на законите на полето на антитруст, но истото сè уште треба да се зајакне и да се стави акцент на најсериозните прекршувања на конкуренцијата (картели и злоупотреба на доминантните позиции). КЗК започна со остварување на новите надлежности и наложи парични казни во голем број случаи. Од февруари 2007 година, КЗК донесе 22 одлуки во управна постапка : 12 за случаи на спојување, 2 против картели и 8 за злоупотреба на доминантна позиција. Треба да се обезбеди соодветна обука на судиите за Законот за конкуренција.

Постигнат е напредок во областа на **државна помош**. Законот за државна помош беше изменет и дополнет и сега содржи правила за хоризонтална помош и е усогласен со *acquis*. Донесени се регулативите за спроведување на спасување и реконструкција на претпријатија со потешкотии. Законот за технолошки индустриски развојни зони – за кој КЗК даде негативно мислење – не е усогласен со правилата за државна помош на ЕУ. Иако беше најавено, Законот сè уште не е изменет, туку напротив, создадени се нови технолошко индустриски развојни зони.

КЗК подготви нецелосен попис на мерките за државна помош за периодот 2001-06. Недозволената државна помош одобрена од страна на неколку владини институции беше одобрена ретроактивно. Врз основа на овој попис треба да се усогласат плановите за помош.

Во однос на *административниот капацитет*, беа вработени дополнителни лица, но нивниот број и нивото на обука не се доволни да можат да ја извршуваат сложената задача на следење на државната помош. Беа преземени мерки за подигнување на свеста кај државните институции и на соработка меѓу различни донатори на помош и КЗК. Сите даватели на државна помош назначија едно лице одговорно за известување на КЗК за државната помош, а КЗК организираше обука за оваа новоформирана мрежа. Сепак, некои донатори на државна помош сè уште се противат да известуваат за обезбедената државна помош. Во согласност со измените и дополнувањата на Деловникот за работа, Меморандумот за поднесување документи до Владата од страна на донаторите на државна помош, мора да содржи упатување на компатибилноста на државната помош, кои што мора

да бидат разгледани од страна на КЗК. КЗК објави Прирачник за постапките за објавување на државна помош.

Во однос на *извршувањето*, КЗК мора да направи понатамошни напори за подготовка на ефикасен систем за претходна контрола на државната помош. КЗК објави 23 одлуки за државна помош одобрени во периодот 2001-06, три за државна помош одобрени во 2007 година и девет мислења на барање на давателите на државна помош. Важно е останатите владини институции да ги почитуваат одлуките на КЗК.

Во целост, КЗК го подобри нивото на транспарентност и одговорност со објавувањето на сите одлуки за антитруст и државна помош во Службениот весник и на својата веб страница.

КЗК ги следи сите сектори каде што не постои соодветна **либерализација** или конкуренција на пазарот. Во овој контекст, КЗК потпиша Меморандум за соработка со регулаторните органи во областа на енергијата и електронските комуникации, во најголем дел за обука на нивниот персонал за прашањата поврзани со конкуренција.

Заклучок

Може да се извести дека е постигнат напредок во областа на политиката на конкуренција и државна помош. Законодавството во најголем дел е во согласност со *acquis*. Административниот капацитет и независноста на органите за конкуренција се зајакнати. Меѓутоа, КЗК сè уште има потреба од дополнителен и поквалификуван персонал и соодветни финансиски средства. Потребни се дополнителни напори за подигнување на свеста за придобивките од политиката на конкуренција кај јавноста и разбирање на системот за контрола на државната помош кај давателите на државна помош. Законот за технолошки индустриски развојни зони мора да се измени за да се усогласи со *acquis*. Подготовките во областа на конкуренцијата напредуваат.

4.9. Поглавје 9: Финансиски услуги

Може да се забележи напредок во областа на **банките и на финансиските конгломерати**. Новиот Закон за банки и неколку прописи за спроведување донесени од Централната банка (НБРМ) ја подобрија усогласеноста на регулирањето на банкарското работење со директивите на ЕУ за банкарско работење. НБРМ го спроведува Планот за развој на супервизијата и остварува напредок кон супервизија заснована на ризик. Но, потребно е понатамошно усогласување со новите директиви за потребниот капитал. Покрај тоа, потребно е дополнително зголемување на супервизорската практика, капацитет и експертиза во пресрет на новите предизвици, како што се растечкото присуство на странски капитал, комплексноста на производите, забрзувањето на развојот, натамошната либерализација, растечката консолидација и конкуренција на пазарот на финансиски услуги. Треба да се посвети соодветно внимание на прашањето на заштитата на потрошувачот. Подготовките во оваа област се во тек.

Напредок може да се забележи и во областа на **осигурувањето и на професионални пензии**. Усвоени се измени на Законот за супервизија на осигурувањето, кои делумно вршат транспонирање на *acquis* во оваа област. Со Законот се воспоставува независна агенција за супервизија на осигурувањето, која треба допрва да профункционира. Сегашниот супервизор, Секторот за финансиски системи при Министерството за финансии, има сериозен недостиг од кадар. Супервизијата е и понатаму недоволна, инспекциите на терен се ретки, недостига потребниот информатички систем за далечинска супервизија, а примената заостанува. Супервизорот нема склучено Меморандуми за разбирање со другите супервизори во финансискиот сектор или со странски осигурителни супервизори. Досега не е формиран соодветно финансиран гарантен фонд за несолвентноста на осигурителите. Некои од осигурителните компании немаат соодветно реосигурување. Во врска со осигурување моторни возила при одговорност на трето лице, новиот Закон за безбедност на сообраќајот, донесен во мај, претставува позитивен чекор нанапред во борбата против возење без осигурување. Новиот закон воведува налепница за задолжително осигурување, систем на казни поени и таблички со бројки според европскиот модел; со него истовремено се зголемуваат двојно казните за возење без осигурување и се воведува образецот за европски побарувања. Но, законодавството за спроведување треба допрва да се донесе.

Во врска со професионалните пензии, работата е на добар пат: беше донесено дополнително законодавство за спроведување, а административните капацитети и супервизорската практика на Агенцијата за супервизор на капитално финансирани пензиски фондови се чини дека се адекватни.

Acquis во областа на **инфраструктурата на финансискиот пазар** се регулира со Законот за систем на плаќање и со одлуки на НБРМ за класификација на средствата и за лимитот за изложеност на кредит. Усогласеноста со *acquis* треба допрва да се потврди, особено што се однесува до одлуките на НБРМ, кои се постари од релевантната директива. Законодавството не е усогласено со *acquis* во доменот на завршното салдо.

Остварен е одреден напредок во областа на **пазарот на хартии од вредност и инвестициските услуги**. Беа усвоени измени на Законот за хартии од вредност и беше донесено дел од законодавството за спроведување. Со последните измени се овластува Комисијата за хартии од вредност (КХВ) да наметнува парични казни, со што овој закон се усогласува со Законот за прекршоци, а се брише правото на акционерските друштва да даваат предност на постојните акционери при купувањето нови емисии на акции. Понатаму, Комисијата усвои прирачник со кој се регулираат советодавните услуги во областа на инвестициите, а нејзиниот административен капацитет е засилен со ангажирање дополнителен број вработени. Меѓутоа, законодавството не е во согласност со *acquis*, особено во однос на директивите за соодветноста на капиталот. Бројот на вработени, информатичката опрема и софтвер, како и извршните овластувања на КХВ остануваат недоволни. Собранието ги усвои измените на Законот за инвестициски фондови, со кои критериумите за основање инвестициски фонд се спуштаат на пониско ниво. Но, досега не е основан инвестициски фонд. Подготовките во оваа област се во тек.

Заклучок

Остварен е одреден напредок во областа на финансиските услуги. Одредени недостатоци остануваат во законодавството, особено во секторот за осигурување и хартии од вредност, а нема и јасно дефинирана поделба на надлежностите меѓу супервизорските органи. Проблемот со неосигурените возила бара дополнително внимание. Административниот капацитет и гаранциите за оперативна независност на супервизорите од нефинансискиот сектор се недоволни. Генерално, подготовките во областа на финансиските услуги напредуваат.

4.10. Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми

Во областа на **електронските комуникации и информатичката технологија**, Република Македонија оствари добар, но нерамномерен напредок. Со измените на Законот за електронски комуникации се дава овластување на Агенцијата за електронски комуникации да изрекува парични казни. Измените, исто така, имаа за цел да ги појаснат правилата за назначување и за разрешување и да ги воведат начелатите на отчетност. Беше усвоен дел од законодавството за спроведување.

Што се однесува до либерализацијата на пазарот, беше извршена ревизија на референтната понуда за интерконекција со цел цените за интерконекција да се намалат до 50%. Сепак, новите цени сè уште не се влезени во сила, така што рамномерната наплата сè уште не е постигната. Според тоа, четирите компании што потпишаа договори за интерконекција со постојниот оператор, сè уште не почнале да нудат услуги на домашниот пазар на фиксна телефонија. Иако во февруари од страна на постојниот оператор беше усвоена референтна понуда за разврзан пристап до неговата претплатничка мрежа, во моментот сè уште нема пристап до претплатничка мрежа. Конкуренцијата е подобрена во мобилниот пазар, со избор на трет мобилен оператор, преку меѓународен тендер. Најголемиот алтернативен оператор, кој обезбедува безжичен интернет во целата земја, беше купен од Словенечки Телеком. Агенцијата за електронски комуникации објави меѓународен тендер за фиксен безжичен пристап на територијата на целата земја.

Неколку прашања остануваат да се решат, како што се постапка за нотификација, тарифите, обврските како што се пресметување на трошоците и сметководна поделба, режим на малопродажни тарифи, користење радиофреквенциите или одредби на универзална услуга. Бројот за итни повици 112 сè уште не е воведен. Независноста на Агенцијата за електронски комуникации сè уште не е обезбедена во сите аспекти. Нивото на соработка со органот за конкуренција е недоволно.

Генерално, усогласеноста со *acquis* во оваа област е прилично напредна. Сепак, спроведувањето на законодавството заостанува и примената останува слаба. Земјата продолжува да ги крши своите обврски од ССА во однос на спроведувањето на целосен пакет на задолжителни мерки за заштита на конкуренцијата, кои треба да им се применуваат врз операторите со значителна пазарна моќ, како што се предвидува во Законот за електронски комуникации.

Може да се забележи одреден напредок на полето на **услугите на информатичко општество**. Владата усвои стратегија за електронските комуникации, чијашто цел е да промовира инклузивно информатичко општество во економијата, со користење информатичка и комуникациска технологија. Законодавството за електронска трговија и условен пристап е во подготовка, како и Законот за компјутерски криминал.

Остварен е одреден напредок во областа на **аудиовизуелната политика**. Донесени се потребните подзаконски акти за спроведување на Законот за радиодифузна дејност. Во февруари, Законот беше изменет со цел да се измени организациската структура на јавниот сервис во радиодифузната дејност. Наспроти новите законски одредби наменети да обезбедат независност за Советот за радиодифузија и на јавниот радиодифузен сервис, овие две тела остануваат ранливи од политички влијанија. Потребни се дополнителни напори за да се обезбеди независноста на регулаторните тела, преку консултации со релевантните заинтересирани субјекти. Покрај тоа, мора да се одржи капацитетот за изработка на прописи за радиодифузна дејност и за обезбедување на нивната примена.

Не е обезбедено финансирањето на регулаторните тела. Системот за наплата на надомест за лиценци падна кога износот на наплатени средства од страна на Советот за радиодифузија достигна нула во јануари 2007 година. Треба да се донесе национална стратегија за радиодифузна дејност. Во оваа област, земјата е во голема мера усогласена со *acquis*, но спроведувањето на законодавството е слабо.

Заклучок

Генерално, Република Македонија оствари напредок во усогласувањето на своето законодавство со *acquis* и во засилувањето на конкуренцијата на пазарот. Меѓутоа, на полето на електронски комуникации земјата сè уште ги крши обврските што произлегуваат од Спогодбата за стабилизација и асоцијација. Во сите сектори, примената и спроведувањето на законската регулатива остануваат слаби. Независноста на регулаторите не е обезбедена во доволен степен и не постои функционална шема за наплата на такса за радиодифузија. Во оваа област, подготовките заостануваат.

4.11. Поглавје 11: Земјоделство

Во согласност со **хоризонталните** прашања, Земјоделскиот попис беше спроведен во јуни и привичните резултати беа објавени. Општиот закон за земјоделство и рурален развој сè уште не е донесен. Националната стратегија за земјоделство и рурален развој за периодот 2007-2013 година беше донесена од страна на Владата во јуни.

Подготовката на законодавството и административните мерки што им се потребни на земјоделците за пристап до *директната поддршка* во согласност со стандардите на ЕУ е во почетна фаза. Беа воведени пилот проекти за воспоставување на Интегриран административен и контролен систем (ИАКС). Одговорноста на

администрацијата за прибирање и распределување на потребните податоци меѓу различните институции не е јасна. Не се преземени активности за воспоставување на Систем за идентификација на парцели на земјоделско земјиште (ЛПИС). Сè уште не е регистриран голем дел од земјоделското земјиште во катастарот на недвижности. Засега во катастарот се опфатени 63% од територијата на земјата.

Донесен е Законот за основање на Агенција за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој (*Платежна агенција*). Со Законот се регулираат надлежностите на Агенцијата и се утврдуваат нејзините извори на финансирање. Допрва треба да се вработат лица во Агенцијата. Преговорите за ССА во однос на промените во *трговските* договори по пристапувањето на Бугарија и Романија во ЕУ успешно завршија.

Стратегијата и оперативниот план за развој на одржлив и ефикасен Земјоделски информативен систем веќе се подготвени. Постигнат е одреден напредок во воспоставувањето на елементи на Мрежата за сметководствени податоци на ниво на фарма (ФАДН), каде што беше донесен Закон за воспоставување на целосен систем во согласност со стандардите на ЕУ.

Буџетот за 2007 година на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство беше зголемен за 37,7% на 32,8 милиони евра. Во однос на *државната помош*, за субвенции распределени се 16,9 милиони евра. Директните исплати поврзани со одредени сектори, вклучувајќи полјоделски култури и тутун, беа зголемени со цел да се стимулира производството. Утврден е кредитен фонд од 13,3 милиони евра за развој на земјоделството.

Променета е структурата на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и истата сега вклучува сектори за анализа на политиката и земјоделски информативен систем, за управување со земјоделско земјиште и за рурален развој. Сè уште недостасуваат соодветни човечки ресурси во Министерството. Не е подготвена детална стратегија или акциски план за зајакнување на Државниот инспекторат за земјоделство. Капацитетот на човечките ресурси и опремата не се доволни да одговорат на постојните и идните одговорности. Овде е вклучена контролата и следењето на спроведувањето на околу 20 правни акти. Во целост, подготовките во областа на хоризонталните прашања сè уште се во почетна фаза.

Во однос на **заедничките организации на пазарот**, може да се забележи ограничен напредок. Не е постигнат напредок во областа на **полјоделски култури, растителни влакна и шеќер**, ниту во областа на **производи од животинско потекло**. Во областа на **специјализирани (посебни) култури**, беа донесени прирачници за класификација на сортите грозје за производство на *вино* и за етикетирање на вино. Проширувањето на регистарот за лозја на целата територија на земјата започна неодамна. Донесено е законодавството за спроведување на Законот за *тутун и тутунски производи*, во однос на критериумите за квалитативно и квантитативно мерење на тутун во лист и за дозвола за проценка на тутун. Беше донесен прирачник за воспоставување на тела за издавање потврди,

акредитирани за контрола на производството на *семе* и семенски материјали. Во целост, подготовките во овие области се во почетна фаза.

Програмата за **рурален развој** е дел од Националната стратегија за земјоделство и рурален развој и обезбедува рамка за идната политика за рурален развој. Во почетокот, средствата распределени за оваа Програма за 2007 година изнесуваа 2,2% од буџетот на Министерството, но подоцна беа зголемени за 66%. Овде се вклучени активностите наменети за ревитализација на руралните заедници. Подготовките за национална акредитација на ИПАРД агенцијата се во тек, заедно со временска рамка за финализирање на ИПАРД Програмата. Подготвен е планот за кадровско екипирање на структурите на ИПАРД. Обезбедена е дополнителна обука за новиот и постојниот персонал (ИПАРД, агенција за поттикнување на развојот на земјоделството, квалитет на храна и стандарди). Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој ќе ја преземе улогата на платежна агенција за мерките во согласност со политиките за земјоделство и рурален развој, а особено во смисла на користење на фондовите на ИПАРД. Допрва треба да се направат измени во законодавството како и да се донесат дополнителни постапки. Административниот капацитет не е доволен и треба да се направи јасна распределба на одговорностите на поединечните учесници.

Беше формирано меѓуресорско тело одговорно за политиката на рурален развој. Истото се состои од 10 членови кои се претставници на релевантните ресорни министерства и на Секретаријатот за европски прашања. Капацитетите на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, како водечко министерство одговорно за спроведување на програмата, не се доволни.

Со Програмата за 2007 година за поддршка на развојот на земјоделството се воведоа стандарди за **квалитет** за целни производи со висок извозен потенцијал. Донесени се Стратегијата за развој на органско земјоделско производство и Националната акциска програма за органско земјоделско производство за периодот 2007-2011 година. Од буџетот за 2007 година, 1,8 милиони евра распределени се за оваа програма. Донесени се прописи за регистрација на производители, преработувачи и трговци на органски земјоделски производи и за регистрација на овластени лаборатории.

Заклучок

Постигнат е напредок на полето на земјоделство и рурален развој во областа на развој на политиката. Административните капацитети се умерено развиени. Усогласеноста со *acquis* сè уште е во почетна фаза.

4.12. Поглавје 12: Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика

Во однос на **општите** начела, Законот за безбедност на храна е изменет и дополнет. Во законот е транспониран Законот за храна и добиточна храна, со исклучок на деловите што се однесуваат на пристапувањето во Европскиот орган за безбедност на храната и правилата на Заедницата. Неговата усогласеност со *acquis* сè уште

треба да се потврди. Националната стратегија за безбедност на храна и софтверот за Системот за брзо предупредување сè уште не се подготвени. Во главно, подготовките во оваа област се во тек.

Во областа на **ветеринарна политика**, продолжува усогласувањето на законодавството со соодветното *acquis*. Донесен е Законот за ветеринарно здравство. Во истиот утврдена е рамката за пет посебни закони. Законодавството за *системи за контрола на внатрешниот пазар* и за *системи за контрола на увозот* делумно е усогласено. Законодавството за спроведување на ветеринарни гранични контроли сè уште не е донесено. Со измените на законодавството за *идентификација и регистрација на животните* се предвидува идентификација и регистрација на овци и кози. Оперативниот карактер на системот за идентификација на говеда и регистрација на нивното движење треба да се потврди.

Управата за ветеринарство донесе општи мерки за контрола на птичјиот грип и болест на плав јазик, како и повеќегодишни програми за надзор на трансмисивните спонгиформни енцефалопатии (ТСЕ), за превенција на бруцелоза кај говедата и овците и за превенција на туберкулоза кај говедата. Транспонирањето на *acquis* за ТСЕ сè уште е во рана фаза.

Acquis за трговија со живи животни и за условите за увоз на живи животни делумно е транспонирано; треба да се утврди усогласеноста. Законодавството во однос на транспонирањето на *acquis* за прометот со семе за вештачко осеменување и за условите на увоз на животински производи сè уште не е донесено. Законот за благосостојба и заштита на животните е донесен. Во истиот е транспонирано *acquis* за некомерцијално движење на домашни миленици и благосостојба на животните; усогласеноста сè уште не е утврдена. Управата за ветеринарство донесе програма за следење на забрана на супстанции и контрола на остатоци. Распределбите на буџетот за ветеринарни расходи се зголемени од скоро 4 милиони евра во 2006 година на над 5 милиони евра во 2007 година; сите зголемувања се однесуваат на субвенции за сточарите.

Капацитетот на ветеринарната лабораторија, која е дел од Ветеринарниот факултет, не обезбедува конзистентни задоволителни резултати. Капацитетот на ветеринарните служби, на централно и локално ниво, за поставување на систем за контрола компатибилен на системот на ЕУ не е доволно зајакнат. И покрај одредени вработувања, нема доволно ветеринарни инспектори, а нивното управување и обука сè уште не се соодветни. Во целост, подготовките на полето на ветеринарна политика умерено напредуваат.

Во однос на **пуштање во промет на прехранбени производи и добиточна храна на пазарот**, законодавството за правила за хигиена, посебни правила за животинските производи и правилата за контрола се транспонирани од регулативите на ЕУ, останува да се утврди усогласеноста. Законодавството на ЕУ за посебните правила за контрола делумно е транспонирано; не содржи инспекциски надзор и земање мостри. Планот за помош за Анализа на опасност на критични контролни точки (НАССР) за одобрување на производите за извоз е

продолжен до 2007 година. Одобрувањето на HACCP е спроведена само во ограничен број на деловни субјекти. Истата не е задолжителна за домашниот пазар. Стратегијата за подобрување на спроведувањето на HACCP системот од 2009 година сè уште не е подготвена. Земјата сè уште нема програма за надградување на деловни објекти за преработка на храна со цел исполнување на условите на ЕУ. Донесени се нови правила за животински нуспроизводи. Финансирањето на проверките на храна го вршат производителите и увозниците.

Дирекцијата за безбедност на храна има нова организациска структура, со две нови одделенија за заштита на потрошувачи и за административно-правни работи. Тековниот број на вработените одговара на две третини од потребната кадровска екипираност. Бројот на правен персонал не е доволен за проследување на прекршоците. Нема ефикасна севкупна организациска структура или координација на сите учесници во областа на безбедност на храна. Административниот капацитет на дел од системот е многу слаб. Во целост, подготовките во оваа област заостануваат.

Во областа на **правилата за безбедност на храна**, *acquis* за засилувачи на аромата, збогатена храна, храна за посебни нутритивни потреби, третирана храна со јонизирачко зрачење и брзо смрзнати прехранбени производи е транспонирано; останува да се утврди усогласеноста. Дирекцијата за безбедност на храна сè уште нема воспоставено регистар за збогатена храна, храна за посебни нутритивни потреби, прехранбени адитиви и минерални води. Законодавството за материјали што доаѓаат во контакт со храна, адитиви за храна и законодавството за спроведување на нови прехранбени производи и ГМОи сè уште не е донесено. Во главно, подготовките во оваа област умерено напредуваат.

Посебните правила за добиточна храна сè уште не се транспонирани. Подготовките во оваа област се во почетна фаза.

Во областа на **фитосанитарната политика**, регулативите на ЕУ за *здравје на растенијата (штетни организми), производи за заштита на растенијата и квалитет на семиња и семенски материјали* делумно се транспонирани во примарното законодавство и во некои закони за спроведување. Усогласеноста треба да се утврди. Република Македонија има програма за следење на надзорот на семе и семенски материјали. Регистрите на субјекти и производи за заштита на растенија сè уште не се воспоставени. *Acquis* за *права на растителните сорти* сè уште не е транспонирано.

Одговорностите на органите за здравје на растенијата се распределени меѓу Фитосанитарната управа и Управата за семе и семенски материјал. Инспекторатот за земјоделство и Државната фитосанитарна лабораторија исто така се одговорни за спроведување на аспекти од фитосанитарната политика. Фитосанитарната управа не е соодветно кадровски екипирана и обучена. Нема соодветна опрема за гранични контроли. Капацитетот на лабораторијата за фитосанитарни услуги е соодветен, но не е соодветно искористен. Во целост, подготовките во фитосанитарната област се во почетна фаза.

Заклучок

Постигнат е скроман напредок во областа на безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика, главно во областа на безбедност на храна. Нивото на подготовка на законодавството е умерено. Административниот капацитет, во смисла на бројки и надлежности на персоналот, не е соодветен за да обезбеди правилно спроведување на *acquis*. Во целост, усогласеноста е во почетна фаза.

4.13. Поглавје 13: Рибарство

Во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство се формира одделение за рибарство. Освен едно лице претходно вработено во оваа област, во ова одделение нема вработено дополнителни човечки ресурси. Законот за рибарство и аквакултура сè уште не е донесен. Во отсуство на овој Закон, нема основа за воведување на овие делови од *acquis* што се соодветни за континентална земја.

Заклучок

Постои ограничен напредок во оваа област. Административните капацитети сè уште се слаби. Поголемиот дел од *acquis* за рибарство не е соодветен за Република Македонија.

4.14. Поглавје 14: Сообраќајна политика

Добар напредок е постигнат во областа на **патниот сообраќај**. Во декември 2006 година, со измените на Законот за патен сообраќај се воведоа нови услови за издавање дозволи на сообраќајните оператори. Законот е делумно усогласен со *acquis* за пристап на пазарот. По усвојувањето на измените на Законот беше донесено законодавството за спроведување на законодавството за патен превоз на патници, за техничките услови за контролните пунктови за возила, за јавниот и за комерцијалниот сообраќај и категоризацијата и неопходната опрема на автобуските станици. Беше донесен нов Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата. Законот регулира прашања, како што се време на возење и одморање, возачки дозволи, либерализација на периодичните прегледи на возилата и тахографи. Беше воведен нов софтверски систем за електронска распределба на дозволите ЦЕМТ, со цел да се спречи корупцијата. Во согласност со Законот за прекршоци, Фондот за патишта е овластен да изрекува санкции и казни за прекршување на Законот за јавни патишта. Неодамна усвоеното законодавство за спроведување делумно го транспонира фискалното *acquis*. Од 2008 година, таксите ќе се базираат на користењето на инфраструктурата, а не на цените на горивото. Донесен е Законот за превоз на опасни материи во патниот и железничкиот сообраќај. Неговата усогласеност со *acquis* останува да се потврди. Административниот капацитет останува слаб. Конкретно, бројот на патни инспектори е несоодветен за да се обезбеди соодветна примена на законодавството. Генерално, подготовките во оваа област се во тек.

Добар напредок може да се забележи и во областа **железничкиот сообраќај**. Законот за железница беше изменет во декември 2006 година. Со него се уредува организацијата на железничкиот систем и се пропишуваат условите за пристап до железничката инфраструктура за железничките оператори. Беа донесени Законот за безбедност во железничкиот сообраќај и Законот за железнички транспорт на стоки и патници. Двата закона имаа за цел усогласување со *acquis*. Владата ја усвои инвестициската програма за 2007 година за железничкиот сектор, со која 2,5 милиони евра се доделуваат за реконструкција и одржување на железницата.

Но, овој износ не е доволен за да се задоволат потребите. Процесот на поделба на железничкото претпријатие во две претпријатија, едно за инфраструктура и едно за сообраќајни услуги, заврши. Тековната финансиска положба на претпријатието е подобрена, благодарение на порастот на патничкиот, како и на товарниот сообраќај.

Заостанатите долгови се сè уште високи и ќе се поделат меѓу двете претпријатија. Обврските за јавните услуги сè уште не се компензирани. Системот на такси за пристап до пругите сè уште не е воведен. Регулаторното тело за железнички транспорт и надлежниот орган за безбедност сè уште не се воспоставени. Подготовките во оваа област се во прилично напредна фаза.

Напредок е остварен во областа на **внатрешниот воден сообраќај** со донесувањето нов Закон за внатрешна пловидба. Со него се регулираат техничките барања за пловните објекти и условите за пристап до професијата. Собранието ја ратификува Конвенцијата за безбедност на морската пловидба. Во оваа област, земјата е доволно подготвена.

Во областа на **комбинираниот сообраќај**, земјата продолжува со спроведувањето на Меморандумот за разбирање за Главната регионална транспортна мрежа во Југоисточна Европа, што има за цел да го зголеми и да го развие капацитетот на патната и железничката мрежа во ЈИЕ (види и Поглавје 21). Подготовките се во тек.

Одреден напредок е постигнат во областа на **воздушниот сообраќај**. Република Македонија ја ратификува мултилатералната спогодба со која се воспоставува Спогодбата за Европска заедничка воздухопловна област (ЕЦАА) во март 2007 година и треба да ја применува. Законот за воздухопловство беше изменет и усогласен со *acquis* на ЕУ за воздухопловство, што треба да се спроведува во согласност со Спогодбата за ЕЦАА.

Беше донесено законодавството за спроведување на Законот за воздухопловство, меѓу другото, во врска со условите за работа и одржување на безбедноста на воздухопловите за вршење јавен воздушен сообраќај и квалификациите на персоналот што учествува во воздушниот сообраќај.

Делови од првата фаза на *acquis* за ЕЦАА останува да се спроведат, особено тие што се однесуваат на условите за пристап на пазарот за услугите на ракување на земја, безбедноста и сигурноста на воздухопловството. Спротивно на Законот за воздухопловство, Агенцијата за цивилно воздухопловство ги има регулаторната и

оперативната надлежност. Беше формирана Комисија за истраги при авионски несреќи, но недостига доволен капацитет за таа да може да работи како независно тело за истражување несреќи и сериозни инциденти. Понатаму, Агенцијата за цивилно воздухопловство и секторот за воздушен сообраќај во состав на Министерството за транспорт и врски сè уште не се соодветно кадровски опремени за целосно преземање на своите функции.

Заклучок

Република Македонија има остварено напредок во усогласувањето на сообраќајната политика. Административниот капацитет во сите сектори за сообраќај останува слаб. Регулаторните тела и органите со надлежност за безбедноста допрва треба да станат оперативни во областите на воздушниот и на железничкиот сообраќај. Генерално, подготовките се во тек.

4.15. Поглавје 15: Енергија

Во однос на **сигурноста на снабдувањето**, Бирото за стокови резерви во моментот има резерви на нафта еквивалентни на 52 дена просечна потрошувачка. Земјата нема стратегија за долгорочен развој на енергетскиот сектор. Во оваа област, земјата не е доволно подготвена.

Важен напредок е направен во поглед на **внатрешниот пазар на енергија**. Земјата е полноправен член на Енергетската заедница. Во таа смисла, од 1.7.2007 г. должна е да го применува соодветното *acquis* на ЕУ за енергија, освен одредбите за отворање на пазарот, каде што се применува посебен распоред. Другите се однесуваат на обврските во јавните служби, техничките правила и механизмите за прекугранична трговија. Законот за енергетика беше изменет и дополнет во април, со што беше овозможено постепено отворање за конкуренција на пазарот на електрична енергија за квалификувани потрошувачи, кои сега можат да набават 45% од своите потреби за електрична енергија по цени регулирани од страна на регулаторниот орган за енергетика, а преостанатите 55% по пазарна цена. Мрежните правила за пренос беа одобрени од страна на Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ). Тарифните модели за одредување на цените на гасот и на електричната енергија не ги покриваат трошоците, особено за генерирање електрична енергија.

Приватизацијата на операторот за електродистрибуција беше компетирана со купување 19,9% од капиталот од страна на главниот акционер. Термоцентралата Неготино беше приватизирана преку меѓународен тендер, при што беше поставен услов новите сопственици да изградат нова централа со зголемен капацитет и да ја осовременат постојната.

Во секторот на гас, владата ги објави плановите за создавање нова државна компанија за пренос на природен гас и управување на системот за гас, но тие беа повлечени. Сè уште треба да се разрешат прашањата поврзани со сопственоста над системот за пренос на гас, со цел да не се обесхрабрат потенцијалните инвеститори во овој сектор. РКЕ донесе решение со кое Топлификација на Скопје се прогласува

за прв квалификуван клиент за природен гас воопшто. Во согласност со одредбите од Законот за енергетика Топлификација на Скопје е овластена од 1.1.2008 година да купува природен гас директно на пазарот.

Енергетскиот регулатор РКЕ има постигнато одредено ниво на независност во регулирањето на цените на нафтата за кои постои конкуренција на пазарот. Сепак, има недоволна самостојност во однос на процесот на дефинирање на регулираните цени на другите пазари, каде што има многу малку или воопшто нема конкуренција. Цените се засновани на владини одлуки и се пониски од тие што ги препорачува РКЕ. Со изменетиот и дополнет Закон за енергетика се предвидува квалификувани потрошувачи да можат да купуваат електрична енергија по цени препорачани од РКЕ или по пазарни цени. Во Одделот за енергетика на Министерството за економија има недостиг од кадри. Подготовките во оваа област напредуваат.

Новото хоризонтално законодавство за државна помош предвидува **државна помош** за реструктурирање на индустријата на јаглен. Според извештаите, државната помош се однесува на цените што квалификуваните потрошувачи ја плаќале за електричната енергија. Цените биле засновани на владините одлуки и биле пониски од тие што ги препорачува РКЕ. Со априлските измени и дополнувања на Законот за енергетика се разрешува таквата ситуација со тоа што се предвидува квалификуваните потрошувачи да не можат да купуваат повеќе од 45% од својата енергија по цени регулирани од РКЕ. Земјата е во почетна фаза на создавање политика за државна помош за цврсти горива. Во оваа област, земјата не е доволно подготвена.

Добар напредок е постигнат во областа на **обновливата енергија**. РКЕ ги усвои прирачниците во врска со повластените тарифи за електричната енергија произведена во мали хидроцентрали и ветерници, со кои се нудат финансиски поволности за потенцијалните инвеститори. Во рамките на програмата за промоција на одржлива енергија, склучени се тендери за изградба на 60 мали хидроцентрали, а владата објави тендер за продажба на земјиште на четири локации наменети за изградба на ветерници. Министерството за економија го измени и дополни прирачникот за течни горива, така што во него се внесени прописи за биогоривата. Подготовките во оваа област се во тек.

Мал напредок е постигнат и во областа на **енергетската ефикасност**. Усвоено е законодавство за спроведување на етикетањето на уредите за домаќинствата. Агенцијата за енергетика има вкупно тројца вработени и не е доволно оперативна за спроведување на политиката за енергетска ефикасност. Во оваа област, земјата не е подготвена.

Во однос на **нуклеарната безбедност и заштитата од радијација**, се надградува постојниот Закон за радијација што е донесен во 2002 година. Се очекува новиот закон да ги разјасни и прецизира улогата и одговорностите на различните организации вклучени во прашањата за заштита од радијација бидејќи во моментот состојбата е мошне конфузна. Новиот закон особено би требало да обезбеди соодветна самостојност и кадровска екипираност за регулаторното тело (Дирекцијата за радијациона сигурност), за да може да се изврши транспонирање

на *acquis* во областа на заштитата од радијација во текот на наредните години. Демонтирањето на радиоактивните громобрани сè уште претставува важно радиолошко прашање што бара финансирање и техничка соработка со соседните земји. Управувањето со институционалниот радиоактивен отпад и особено складирањето на радиоактивниот отпад остануваат нерешено прашање што треба да се разреши во согласност со меѓународните стандарди и препораки. Конечно, треба да се засилат активностите за спречување и борбата против незаконската трговија со нуклеарни материјали и извори на радиоактивно зрачење. Потребна е соодветна обука на релевантните царински и полициски служби, како и одржување на постојните влезни точки за следење.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во делови на енергетскиот сектор, особено во однос на внатрешниот енергетски пазар и законодавството за обновлива енергија. Сепак, спроведувањето заостанува. Административниот капацитет за извршување на прописите во врска со енергетската ефикасност и со заштитата од радијација е недоволен, а и нивото на самостојност на енергетскиот регулатор останува несоодветно. Сè на сè, земјата не е доволно подготвена.

4.15. Поглавје 15: Енергија

Во однос на **сигурноста на снабдувањето**, Бирото за стокови резерви во моментот има резерви на нафта еквивалентни на 52 дена просечна потрошувачка. Земјата нема стратегија за долгорочен развој на енергетскиот сектор. Во оваа област, земјата не е доволно подготвена.

Важен напредок е направен во поглед на **внатрешниот пазар на енергија**. Земјата е полноправен член на Енергетската заедница. Во таа смисла, од 1.7.2007 г. должна е да го применува соодветното *acquis* на ЕУ за енергија, освен одредбите за отворање на пазарот, каде што се применува посебен распоред. Другите се однесуваат на обврските во јавните служби, техничките правила и механизмите за прекугранична трговија. Законот за енергетика беше изменет и дополнет во април, со што беше овозможено постепено отворање за конкуренција на пазарот на електрична енергија за квалификувани потрошувачи, кои сега можат да набават 45% од своите потреби за електрична енергија по цени регулирани од страна на регулаторниот орган за енергетика, а преостанатите 55% по пазарна цена. Кодот на преносната мрежа беше одобрен од страна на Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ). Тарифните модели за одредување на цените на гасот и на електричната енергија не ги покриваат трошоците, особено за генерирање електрична енергија.

Приватизацијата на операторот за електродистрибуција беше компетирана со купување 19,9% од капиталот од страна на главниот акционер. Термоцентралата Неготино беше приватизирана преку меѓународен тендер, при што беше поставен услов новите сопственици да изградат нова централа со зголемен капацитет и да ја осовременат постојната.

Во секторот на гас, Владата ги објави плановите за создавање нова државна компанија за пренос на природен гас и управување на системот за гас, но тие беа повлечени. Сè уште треба да се разрешат прашањата поврзани со сопственоста над системот за пренос на гас, со цел да не се обесхрабрат потенцијалните инвеститори во овој сектор. РКЕ донесе решение со кое Топлификација на Скопје се прогласува за прв квалификуван клиент за природен гас воопшто. Во согласност со одредбите од Законот за енергетика Топлификација на Скопје е овластена од 1.1.2008 година да купува природен гас директно на пазарот.

Енергетскиот регулатор РКЕ има постигнато одредено ниво на независност во регулирањето на цените на нафтата за кои постои конкуренција на пазарот. Сепак, има недоволна самостојност во однос на процесот на дефинирање на регулираните цени на другите пазари, каде што има многу малку или воопшто нема конкуренција. Цените се засновани на владини одлуки и се пониски од тие што ги препорачува РКЕ. Со изменетиот и дополнет Закон за енергетика се предвидува квалификувани потрошувачи да можат да купуваат електрична енергија по цени препорачани од РКЕ или по пазарни цени. Во Одделот за енергетика на Министерството за економија има недостиг од кадри. Подготовките во оваа област напредуваат.

Новото хоризонтално законодавство за државна помош предвидува **државна помош** за реструктурирање на индустријата на јаглен. Според извештаите, државната помош се однесува на цените што квалификуваните потрошувачи ја плаќале за електричната енергија. Цените биле засновани на владините одлуки и биле пониски од тие што ги препорачува РКЕ. Со априлските измени и дополнувања на Законот за енергетика се разрешува таквата ситуација со тоа што се предвидува квалификуваните потрошувачи да не можат да купуваат повеќе од 45% од својата енергија по цени регулирани од РКЕ. Земјата е во почетна фаза на создавање политика за државна помош за цврсти горива. Во оваа област, земјата не е доволно подготвена.

Добар напредок е постигнат во областа на **обновливата енергија**. РКЕ ги усвои прирачниците во врска со повластените тарифи за електричната енергија произведена во мали хидроцентрали и ветерници, со кои се нудат финансиски повоности за потенцијалните инвеститори. Во рамките на програмата за промоција на одржлива енергија, склучени се тендери за изградба на 60 мали хидроцентрали, а Владата објави тендер за продажба на земјиште на четири локации наменети за изградба на ветерници. Министерството за економија го измени и дополни прирачникот за течни горива, така што во него се внесени прописи за биогоривата. Подготовките во оваа област се во тек.

Одреден напредок е постигнат и во областа на **енергетската ефикасност**. Усвоено е законодавство за спроведување на етикетањето на уредите за домаќинствата. Агенцијата за енергетика има вкупно тројца вработени и не е доволно оперативна за спроведување на политиката за енергетска ефикасност. Во оваа област, земјата не е подготвена.

Во однос на **нуклеарната безбедност и заштитата од радијација**, се надградува постојниот Закон за радијација што е донесен во 2002 година. Се очекува новиот

закон да ги разјасни и прецизира улогата и одговорностите на различните организации вклучени во прашањата за заштита од радијација бидејќи во моментот состојбата е мошне конфузна. Новиот закон особено би требало да обезбеди соодветна самостојност и кадровска екипираност за регулаторното тело (Дирекцијата за радијациона сигурност), за да може да се изврши транспонирање на *acquis* во областа на заштитата од радијација во текот на наредните години. Демонтирањето на радиоактивните громобрани сè уште претставува важно радиолошко прашање што бара финансирање и техничка соработка со соседните земји. Управувањето со институционалниот радиоактивен отпад и особено складирањето на радиоактивниот отпад остануваат нерешено прашање што треба да се разреши во согласност со меѓународните стандарди и препораки. Конечно, треба да се засилат активностите за спречување и борбата против незаконската трговија со нуклеарни материјали и извори на радиоактивно зрачење. Потребна е соодветна обука на релевантните царински и полициски служби, како и одржување на постојните влезни точки за следење.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во делови на енергетскиот сектор, особено во однос на внатрешниот енергетски пазар и законодавството за обновлива енергија. Сепак, спроведувањето заостанува. Административниот капацитет за извршување на прописите во врска со енергетската ефикасност и со заштитата од радијација е недоволен, а и нивото на самостојност на енергетскиот регулатор останува несоодветно. Сè на сè, земјата не е доволно подготвена.

4.16. Поглавје 16: Оданочување

Република Македонија има постигнато одреден напредок на полето на **индиректно оданочување**. Со измените во режимот на оданочување на тутунски производи е ставен крај на дискриминацијата помеѓу домашните производи и увозните производи. Сепак, давачките што се применуваат се пониски од минималните што се наложуваат со *acquis*.

Стапката на ДДВ е намалена од 18% на 5% за одредени стоки што се користат во земјоделското производство, за лекови, компјутерски софтвер и термички соларни системи. Иако, општо земено, тоа е дозволено во рамките на *acquis* на Заедницата, вклучувањето на земјоделски машини на списокот на производи не е во согласност со барањата на ЕУ. Инаку, земјата е добро усогласена со *acquis* за индиректно оданочување.

Остварен е мал напредок во областа на **директно оданочување**. Со новата Програма за поттикнување на инвестиции (2007-2010 година) се намалуваат данокот на добивка и персоналниот данок на доход. Со програмата се воведува и нулта даночна стапка за реинвестирана добивка во земјата. Данокот што се задржува од приходот на странските правни лица (што не се однесува на странски субјекти од земјите со кои се склучени договори за двојно оданочување) не е во согласност со *acquis*. Во оваа област, усогласувањето се наоѓа во рана фаза.

На полето на **административната соработка и заемна помош**, остварен е одреден напредок. Ратификуван е нов договор и протокол за данок на приход и данок на капитал меѓу Република Македонија и Германија. Ратификувани се договори за двојно оданочување со Обединетото Кралство и со Летонија. Вкупно, моментно има 20 договори со земјите-членки на ЕУ. Усвоен е прирачник за меѓународна соработка со цел подобрување на спроведувањето на законите во оваа област; објавени се соодветните обрасци за даночно олеснување и за даночно ослободување. Подготовките на ова поле се во напредна фаза.

Оперативниот капацитет и компјутеризацијата се подобрени. Остварени се позитивни резултати во однос на способноста за наплата на Управата за јавни приходи. Подобрената наплата на приходите од данокот на добивка и од персоналниот данок на доход овозможи зголемување од 17% на вкупниот собран данок во првиот квартал на 2007 година, во споредба со истиот период од претходната година. Управата за јавни приходи усвои стратегија за зголемување на бројот на даночни пријави, подобрување на наплатата на даноци, како и оперативен план за наплата на заостанати даноци и стимулирање на доброволна наплата на данок. Заостанатиот долг по однос на ДДВ се намали за 14,06% во период од 6 месеци. Во текот на истиот период, враќањето на ДДВ, платен во рок од 30 дневен одложен период, е зголемено од 91,96% на 99,32%.

Земјата претстави стратешки план за надворешните контроли и за стандардите за оценување на надворешните контроли. Системот заснован на ИТ за анализа на ризикот, вклучувајќи ги и критериумите за ризик, стана оперативен. Во Дирекцијата на големи даночни обврзници е воспоставен систем на електронски даночни услуги, кој ѝ овозможува на канцеларијата да обезбедува електронска даночна евиденција. Од јануари до април 2007 година, беа започнати внатрешни истраги за корупција за злоупотреба против членовите на персоналот. Завршени се четири истраги, кои резултираа со дисциплински мерки.

Заклучок

Постигнат е мал напредок во законодавното усогласување. Законодавството е добро усогласено во областа на индиректно оданочување, но се јавуваат значителни недостатоци на полето на директно оданочување. Постигнат е напредок во зацврстувањето на административниот капацитет на Управата за јавни приходи. Сепак, сè уште се потребни дополнителни напори за обезбедување на ефикасно спроведување и извршување на законодавството.

4.17. Поглавје 17: Економска и монетарна политика

Во областа на **монетарната политика** остварен е ограничен напредок. Во декември 2006 година беа донесени измени и дополнувања на Законот за Народна банка на Република Македонија, со што се зголемува независноста на централната банка и се зацврстува позицијата на гувернерот. Сепак, централната банка сè уште нема донесено подзаконски акти со што би се овозможило општите економски цели на Европската заедница да имаат предност во однос на домашните цели, ниту, пак, ги има донесено релевантните прописи и структури што се однесуваат на интегрирањето во Европскиот систем на централни банки (ЕСЦБ) до времето на

пристапување во ЕУ. Сè уште има некои законски одредби кои не го спречуваат монетарното финансирање на јавниот сектор или кои им овозможуваат привилегиран пристап на јавните органи до финансиските институции. Сепак, севкупно гледано, подготовките во областа на монетарната политика се во тек.

Земјата има постигнато одреден напредок во однос на одредбите што се однесуваат на **економската политика**. Новата стратегија за управување со јавниот долг придонесува кон зголемување на административниот капацитет и подобрување на координацијата на фискалната политика. Сепак, потребни се дополнителни напори за зголемување на административниот капацитет, особено во однос на фискалната администрација. Во главно, се постигнува напредок во подготовките од областа на економската политика.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областа на економската и монетарната политика. Сепак, преостануваат важни прашања што треба да се решат; особено во однос на целосната независност на централната банка, забраната за монетарно финансирање на јавниот сектор, забраната за привилегиран пристап на јавниот сектор до финансиските пазари и во однос на прашањата поврзани со интеграцијата на централната банка во ЕСЦБ до времето на пристапување. Главно, подготовките во областа на економската и монетарната политика се во тек.

4.18. Поглавје 18: Статистика

Може да се забележи напредок на полето на **статистичката инфраструктура** бидејќи во февруари 2007 година беше донесен изменетиот и дополнет Закон за државна статистика. Дobar напредок е постигнат и во однос на соработката и координацијата со носителите на националниот статистички систем, што може да се види од вклученоста на Државниот завод за статистика (ДЗС) во политиката од разни области, во рамките на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ.

Сепак, по промената на директорот на ДЗС во претходниот период, дојде до неколку внатрешни промени што влијаеја врз напредокот. Административниот капацитет на ДЗС сè уште е недоволен. Буџетот е сè уште низок, кадровската состојба едвај да е подобрена, додека ИТ опремата е во голема мера застарена.

Направен е напредок во однос на **класификациите и регистрите**. Започнато е изработување статистички деловен регистар. Усогласеноста со ЕУ и меѓународните класификации се подобрува. Подготовките во оваа област напредуваат.

Што се однесува до **секторската статистика**, може да се забележи напредок како што следува: Започнати се одредени работи околу *демографската и социјалната статистика*, како што се проекциите во врска со населението што треба да се употребат за подобрување на базата за земање примероци. Во однос на *макроекономската статистика*, продолжува работата на подобрување на

националните сметки. Соработката со Министерството за финансии и со Народната банка е подобрена во покриениот период, но сè уште е потребно јасно дефинирање на улогите. Постигнат е напредок кај индексот на потрошувачки цени и кај паритетот на куповна моќ со подобрување на опфаќањето и квалитетот.

Во однос на *деловната статистика*, спроведени се пилот-истражувања поврзани со Структурната деловна статистика и со Краткорочната статистика. Во однос на *статистиката на регионално ниво*, постигнат е напредок преку подобрување на квалитетот на Анкетата за потрошувачката во домаќинствата. Во однос на *земјоделската статистика*, со пописот на земјоделството е направен значителен напредок, по неколкуте одложувања. Фазата на прибирање на податоците се одвиваше во јуни 2007 година, по што беа објавени прелиминарните резултати. Кај подготовките во областа на секторските статистики е постигнат умерен напредок.

Заклучок

Сè на сè, во приоритетните области е постигнат напредок, а се преземени и некои значајни чекори. Спроведувањето на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ 2007 година добро напредува. За понатамошен напредок треба да се засили административниот капацитет. Општо земено, подготовките за усогласување со *acquis* во областа на статистиката бележат умерен напредок.

4.19. Поглавје 19: Вработување и социјална политика

Во областа на **трудовото право**, постигнат е ограничен напредок со донесувањето на Законот за вработување и работа на странци во кој е транспонирано правото на Европската унија за поставување на работници на работни места.

Може да се извести дека е постигнат одреден напредок со донесувањето на **Законот за безбедност и здравје при работа**. Во овој Закон особено е транспонирана Рамковната директива за здравје и безбедност. Нивото на усогласеност со *acquis* во областа на здравјето и безбедноста при работа треба да се потврди. Административниот капацитет, вклучувајќи го и капацитетот на Државниот инспекторат за труд, кој не е доволно кадровски екипиран и нема соодветни капацитети за нормално работење, не е соодветен за да обезбеди правилно спроведување и примена на законските одредби.

Не е постигнат никаков напредок на полето на **социјален дијалог**, кој сè уште е многу формален заради слабостите на социјалните партнери. Економско-социјалниот совет (ЕСС) одржал само еден состанок во текот на 2006 година, кога се дискутирало за Националната стратегија за вработување. Во првата половина на 2007 година ЕСС одржал три состаноци. Составот на членовите на ЕСС не е компетиран во согласност со одредбите од Законот за работни односи, со оглед на тоа што критериумите за застапеност на претставниците на синдикатот сè уште не се разјаснети. Колективниот договор за јавниот сектор сè уште не е потпишан. Главна причина е забуната околу подобноста на претставниците на синдикатот во ЕСС. Ова, исто така, има многу негативно влијание врз социјален дијалог на

бипартитно ниво. Според тоа, дефинирањето на критериумите за застапеност тековно го спречува развојот на структурите за социјален дијалог.

Постигнат е одреден напредок во областа на политиката за вработување преку донесувањето на Националната стратегија за вработување 2010 година и Националниот акциски план за вработување 2006 – 2008 со амбициозни цели. Меѓутоа, невработеноста сè уште е крајно висока. Реформите во системот за надоместок за невработеност, наменети за поттикнување на работодавачите да вработуваат повеќе лица, не постигнаа задоволителни резултати, особено во однос на постарите отпуштени работници. Беа преземени неколку посебни иницијативи за создавање на нови можности за вработување и има планови за подобрување во обезбедувањето на политики на пазарот на работна сила од страна на Агенцијата за вработување (АВ). Меѓутоа, во целост, расположливиот капацитет во оваа област сè уште е слаб, а со тоа и несоодветен за амбициозните стратегии и планови за вработување.

Не е постигнат напредок во активностите во однос на **Европскиот социјален фонд**. Може да се забележи одреден почетен напредок во однос на спроведувањето на ИПА компонентата IV – Развој на човечки ресурси – наменета за подготовка на идно управување со ЕСФ.

Не може да се извести дека е постигнат одреден напредок на полето на **социјална вклученост**, кој останува клучен предизвик. Спроведувањето на активностите во однос на Стратегијата за вклучување на Ромите и акциските планови подготвени од страна на Министерството за труд и социјална политика не е подобро и покрај тоа што Министерството отвори два центри за Ромите во соработка со локални невладини организации на Ромите. Координацијата меѓу институциите вклучени во спроведувањето на политиките за социјална вклученост е несоодветна. Општините немаат соодветни институционални капацитети за преземање на одговорностите во социјалната област што беа префрлени на 42 општини, како дел од втората фаза на децентрализацијата. Во целост, статистичките податоци за монетарната и немонетарната сиромаштија и оценувањето на политики во сила не е задоволително.

Постигнат е одреден напредок во однос на **социјалната заштита**. Вториот столб на пензискиот систем функционира, а подготовката на фондовите за доброволно пензиско осигурување, како дел од третиот столб, е започната. Одделот за инспекција на социјалната заштита, со 13 вработени, функционира. Меѓутоа, административниот капацитет во областа на социјалната заштита во рамките на ресорните министерства е слаб.

Може да се извести дека е постигнат одреден напредок во однос на **антидискриминацијата**. Собранието ги донесе измените и дополнувањата на Законот за социјална заштита наменети за транспонирање на *acquis* во ова поле. Меѓутоа, измените на Законот се само делумно усогласени со *acquis*, со оглед на тоа што не се однесуваат на сите форми на дискриминација. Формирањето на оддел за еднакви можности е наменето за зајакнување на административниот капацитет

на Министерството за труд и социјална политика на ова поле. Одделот се состои од Одделение за родова еднаквост и Одделение за заштита од сите форми на дискриминација. Потребно е да се направат силни заложби за подобрување на состојбата на лицата со посебни потреби (види Политички критериуми – Оддел Економски и социјални права).

Спроведувањето на Законот за **еднакви можности** за жените и мажите сосема бавно напредува. Дефинициите предвидени во Законот сè уште не се целосно усогласени со *acquis*. Освен тоа, не е јасно кое национално тело треба да се смета како тело за родова еднаквост според барањата на *acquis* и дали истото има потребни надлежности. Формирани се комисии за еднакви можности и назначени координатори за еднакви можности во 30 општини.

Меѓутоа, жените сè уште се ранливи на дискриминаторни практики и потребни се понатамошни напори за подобрување на правата на жените, особено во руралните области, како и зголемување на учеството на жените на пазарот на труд. Потребно е понатамошно зајакнување на административниот капацитет во оваа област. Сè уште не се преземени доволно активности во областа на вработување, состојбата на руралните жени, состојбата на жените од етничките малцинства и насилството и борбата против трговијата со жени. Треба да се подобри состојбата на руралните жени и жените од етничките малцинства.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок, особено во однос на развојот на стратегиите, сепак политичката сопственост и административниот капацитет сè уште се слаби на полето на социјална политика и вработување. Според тоа, капацитетот за спроведување на политиката е ограничен.

4.20. Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика

Во областа на **начелата на претпријатија и индустриска политика**, Република Македонија има постигнато важен напредок во спроведувањето на Европската повелба за мали претпријатија. Стратегијата за МСП беше ревидирана во мај 2007 г., а беше усвоена и програма за акција за периодот 2007-2010 г. Сепак, на земјата сè уште ѝ недостасуваат доволно човечки и финансиски ресурси за спроведување на сите мерки. Постигната е добра изведба во областите како што се поевтино и побрзо основање фирми и технолошкиот капацитет на МСП, преку релативно успешен гранковен развој, добро извршување на ПИС и добро поддржаните програми за промоција на извозот и за конкурентноста. Утврдени се прописите што треба да се поедностават или да се укинат, а Владата донесе одлука да воведи регулаторна гилјотина. Сепак, сè уште нема систематска процена на регулаторното влијание.

Сè уште не е усвоена индустриска стратегија за поттикнување на растот и на иновативноста, но е усвоена програма за подобрување на конкурентноста на националните производи и услуги за 2007 г. Во неколку државни институции е зголемена примената на ИКТ, со што е се олеснува комуникацијата со деловниот

сектор и се зголемува транспарентноста. Единствен електронски запис е достапен од септември 2007 г. Подготовките во оваа област бележат скроман напредок.

Во однос на **инструментите за претпријатија и индустриската политика**, постигнат е одреден напредок. Донесен е нов Закон за технолошко индустриски развојни зони со кој на инвеститорите им се нудат даночни и други видови стимуланси. Со него се нуди оперативна помош за фирмите наведени во Fortune Global 500 и во Business Week Global 1200, така што се врши дискриминација кон другите инвеститори. Владата донесе одлука да отвори три такви зони и да ја затвори постојната слободна економска зона сместена во секторот на фероникел. Сè уште не е транспонирано *acquis* за борба против задоцнетото плаќање. Шемата за кредитни гаранции останува инертна и по 18 месеци, што се должи, пред сè, на мошне рестриктивните критериуми за доделување гаранции и на ниското ниво на издадени гаранции (само 35% од кредитот). Земјата ги привршува повеќето формалности за ефективно учество во новата Програма за конкурентност и иновативност. Ваучер-програмата за советодавни услуги на МСП беше успешна. Владата во јуни усвои нова програма за промоција на инвестициите. Потребни се дополнителни напори за развој на апликации на интернет за МСП и единствен информативен портал за МСП, како и за да се обезбеди финансирање на гранковиот развој. Подготовките во оваа област напредуваат.

Во однос на **секторската политика**, извештајот за спроведување на програмата за реструктурирање во секторот на челик е ажуриран со последните бројки за 2006 г. Владата ги разгледа поединечните деловни планови на компаниите за челик за 2005 и за 2006 г. Министерството за економија издаде 11 прирачници во врска со квалитетот на туристичките и на угостителските услуги. Туристичкиот сектор е засилен. Направени се почетни чекори во создавањето кластери во Секторот за преработка на дрво и во секторот на производство на органско овошје и зеленчук. Усвоена е стратегијата за развој на текстилната индустрија. Подготовките во оваа област напредуваат.

Заклучок

Постои добар, но нерамномерен напредок во областа на политиката на претпријатија и на индустриската политика. Усогласеноста на Република Македонија со *acquis* од ова поглавје напредува.

4.21. Поглавје 21: Трансевропски мрежи

Во областа на **транспортни мрежи**, Република Македонија има забележано напредок во развојот на трансевропските транспортни мрежи. Таа продолжува да учествува во развивањето на Главната регионална транспортна мрежа и во Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа (СЕЕТО) и го има одобрено вториот обновлив повеќегодишен план за петгодишниот период 2007-2011 година (МАП). Спроведувањето на приоритетните проекти, координирањето на инвестициите и годишните ревизии на МАП бараат континуирана соработка во рамките на СЕЕТО. Постои делумно спроведување. Во оваа област, подготовките се добро напреднати.

Во однос на **енергетските мрежи**, постигнат е напредок во врска со спроведувањето на Договорот за енергетска заедница. Усвоена е методологијата за регионално планирање на преносната мрежа, како и критериумите за рангирање проекти за преносни врски според пазарни услови. Во оваа област, подготовките бележат умерен напредок.

Заклучок

Во областа на трансевропските мрежи е забележан одреден напредок. Земјата учествува во регионалните иницијативи и цврсто се држи до курсот во оваа област. Големите финансиски ресурси потребни за надградба на инфраструктурата сè уште остануваат како голема пречка. Општо земено, усогласувањето е добро напреднато.

4.22. Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурните инструменти

Што се однесува до **законодавната рамка**, постигнат е одреден напредок. Донесен е Закон за регионален развој (рамковно законодавство за регионалната политика), и ќе влезе во сила на 1 јануари 2008 година.. Во Законот се утврдени целите и структурите на политиката за регионален развој. Законот за јавна внатрешна финансиска контрола беше донесен во февруари 2007 година. Сепак, потребни се понатамошни измени и дополнувања, како и проширување на законодавната рамка за финансиско управување и контрола. Треба да се обезбеди доследност меѓу националното законодавство и законодавството на Заедницата во областите на јавните набавки, конкуренцијата, државната помош и животната средина. Во оваа област, подготовките напредуваат.

Направен е добар напредок во однос на **институционалната рамка**. Во земјата се назначени релевантните функции во поглед на структурните компоненти на ИПА, вклучувајќи ги Стратешкиот координатор и оперативните структури. Значителен напредок се забележува во градењето капацитети на ниво на Националниот фонд, ЦСФСД и на Министерството за финансии. Потребно е да се изгради соодветен административен капацитет, особено во ресорните министерства. Освен што е формирано меѓуминистерско тело за координација на изработувањето на стратегијата за регионален развој во декември 2006 година, сè уште не се формирани конкретни административни структури за спроведување на Законот за регионален развој. Подготовките во оваа област сè уште се наоѓаат во рана фаза.

Во областа на **административните капацитети**, постигнат е напредок во вработувањето во рамките на институциите што ќе бидат вклучени во спроведувањето на ИПА. Обуката е во тек, освен во ресорните министерства каде што таа сè уште е потребна. Во однос на локалното и на регионалното ниво, сè уште се потребни значителни напори за зголемување на административниот капацитет. Подготовките во оваа област сè уште се наоѓаат во рана фаза.

Добар напредок е постигнат во врска со **програмирањето**. Владата го усвои националниот развоен план 2007-09 година, а соодветни органи ја изработија Стратешката кохерентна рамка, одобрена од страна на Комисијата, со која се

воспоставува стратегијата за спроведување на структурните компоненти на ИПА. Покрај тоа, националните органи изработија и една Оперативна програма за транспорт и животна средина и таа беше доставена до Комисијата во рамките на договорените крајни рокови. Службите сметаат дека е прифатлива и се очекува Комисијата да ја усвои до крајот на 2007 година. Националната регионална развојна стратегија што е потребна според новиот Закон за регионален развој сè уште не е завршена. Се почнува со подготовките во оваа област.

Во поглед на **следењето и оценувањето**, сè уште треба да се развијат соодветни системи и механизми за следење и оценување на квалитетот и влијанието на развојните програми. Подготовките во оваа област се наоѓаат во рана фаза.

Во областа на **финансиското управување и контрола**, почнато е со поставувањето релевантни органи и постапки за правилно спроведување на претпристапната финансиска помош, особено на ниво на ЦСФСД и Националниот фонд. Подготовките во оваа област се наоѓаат во рана фаза.

Заклучок

Забележан е напредок во областа на регионалната политика и координацијата на структурните инструменти. Сè уште се потребни значителни напори за да се воспостават потребните институционални и административни капацитети на централно и на локално ниво заради исполнување на регулаторните и оперативните барања што произлегуваат од кохезионата политика. Сè на сè, усогласувањето со *acquis* од ова поглавје напредува.

4.23. Поглавје 23: Правосудство и фундаментални права

Забележан е одреден напредок во областа на **правосудството**.

Започна спроведувањето на новите прописи за именување судии и претседатели на судовите што претставува клучен предуслов за *независноста* на правосудството. Новиот Судски совет започна со работа во јануари, со 10 од своите 15 членови: тие се состоеја од 8 судии избрани од страна на нивните колеги и Министерот за правда и Претседателот на Врховниот суд како *ex officio* членови. Во октомври беа именувани дополнителни 4 членови. Започна и ангажирањето судии во новиот управен суд и во новиот апелационен суд во Гостивар. Во периодот што следи треба да се донесат Законот за Јавно обвинителство и Законот за Советот на јавни обвинители, двата преостанати закони потребни за да се комплетира законодавната рамка утврдена со уставните измени од декември 2005 година.

Судскиот совет почна да се ангажира во борбата против корупцијата и во обезбедувањето *непристрасност*. Советот разреши еден судија и покрена постапки против други десет судии. Дисциплинските постапки беа прецизирани со новата законска рамка за Судскиот совет од 2006 година. Меѓутоа, ефективностата на Советот беше попречена со застојот во Собранието во врска со преостанатите именувања.

Што се однесува до *професионализмот* и *компетентноста*, преземени се чекори за да почне да функционира новата Академија на судии и обвинители. Именувани се директор и извршен директор на Академијата, а започна и континуирана обука. Се формираше Програмскиот совет на Академијата. Управниот одбор го донесе законодавството за спроведување на приемните тестирања.

Програмата за почетна обука најпосле започна во септември. Обезбедувањето на функционирањето на Академијата и унапредувањето на континуираната обука и натаму остануваат од суштествено значење за подобрувањето на професионализмот и компетентноста на правосудството.

Вложени се напори во насока на подобрување на *ефикасноста* на правосудството. Буџетот на Јавното обвинителство се зголеми за 6%, на 3,9 милиони евра. Продолжи компјутеризацијата во судовите, во главно финансирана од странски донатори. Беше отворен новиот центар кој има за цел да ги поврзе информатичките системи на сите институции во судството. Од аспект на воспоставувањето, од 12 вработени, 9 веќе започнаа со работа.

Новиот систем на спроведување почна да покажува резултати во првите шест месеци од своето работење: до крајот на 2006 година, 8% од судските пресуди беа пренесени на „извршителите“, воведени во 2006 година, при што се спроведени над 45% од тие пресуди. Спроведувањето на Законот за парнична постапка им овозможи на првостепените судови да го зголемат бројот на решени случаи во период од три месеци.

Законот за прекршоци од 2006 година влезе во сила во мај. Се очекува ова да ја намали оптовареноста на судовите и да им овозможи да се фокусираат на сериозни кривични дела. Во моментот се вршат подготовки за примена на овој Закон во различни области, вклучувајќи ги и областите на заштита на животната средина, собирање даноци, електронски комуникации, царина, овластувања на Државниот пазарен инспекторат во делот за безбедност на производите, и права на индустриска сопственост. Реализирајќи ги своите нови права, Комисијата за заштита на конкурентноста наложи три прекршочни санкции.

Влезе во сила Законот за медијација од 2006 година, чијашто цел е да се намали работната оптовареност на судовите со примена на алтернативното решавање спорови.

Меѓутоа, определени мерки беа недоследни со целта за зголемување на ефикасноста. Така, *буџетот* за судовите за 2007 година беше намален за 0,6% во споредба со 2006 година, на околу 21 милион евра. Ова е недоволно за покривање на тековните трошоци на правосудството и долговите на судовите.

Сè уште недостасува основна информатичка опрема во некои основни судови. Бројот на судии и на обвинители покажа натамошно благо опаѓање (597 и 186 во споредба со 624 и 187 во 2006 година). Се намали и бројот на вработени во судската администрација, за 8%.

Во текот на 2006 година, првостепените и апелационите судови постапуваа по 1.698.871 предмети. Во 2006 година, Јавното обвинителство прими 32 082 предмети т.е. за 5% повеќе од 2005 година. Заостанатите нерешени предмети, воглавно во делот на извршувањето и на прекршоците, како и управните предмети по кои постапуваше Врховниот суд, сè уште сериозно ја попречуваат способноста на правосудството да се справи со работната оптовареност.

Целосното спроведување на Законот за прекршоци зависи од, во моментот сè уште нереализираните, измени и дополнувања кон неколку други закони. Во текот на 2006 година, Врховниот суд прими нови 3.439 управни апелациони предмети, за 3,7% повеќе од релевантната бројка во 2005 година. Меѓутоа, новиот Управен суд, кој во мај 2007 година стана законски надлежен за таквите предмети, не можеше да започне со работа бидејќи сè уште не се именувани судии во истиот.

Извештајот на Министерството за правда за 2006 година, во врска со предметите доставени пред Европскиот суд за човекови права, укажува на фактот дека 60% од жалбите се однесуваат на прекумерно долгите постапки.

Чекорите што се преземаат од 2006 година, согласно со Стратегијата за *реформи во судството* од 2004 година, постапно ги решаваат недостатоците во судскиот систем. Сепак, потребни се одржливи напори за да се обезбеди напредок во реформите. Некомплетирањето на составот на Судскиот совет, доцнењето со формирањето управен суд и нов апелационен суд во Гостивар, како и доцнењето со примената на Законот за прекршоци и на Законот за управни спорови - го намалија ефектот од реформите во судството. Работењето на правосудството сè уште е ограничено со недоволните средства издвоени од Буџетот.

Зајакната е правната и институционална рамка за **антикорупциска** политика и мерки. Владата силно ја потенцираше антикорупциската политика во својата програма за работа како и во јавните изјави.

Собранието ја ратификуваше Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупцијата. Што се однесува до препораките на Групата на држави при Советот на Европа за борба против корупцијата (ГРЕКО), остварен е добар напредок: во најголем дел е завршена примената на првиот дел од препораките, а во моментот се работи на исполнување на вториот дел од препораките.

Изменет е Законот за спречување на корупцијата со цел да им се забрани на политичките партии да собираат и трошат средства од анонимни извори. Со измените и дополнувањата, исто така, се зајакнува обврската на сите именувани државни службеници и избрани пратеници да ја пријават својата имотна состојба; задолжително станува и објавувањето на овие анкетни листови за имотна состојба на веб страницата на Државната комисија за спречување корупција. Донесен е Законот за спречување на судир на интереси каде што се пропишани мерките и активностите за утврдување, спречување и за санкционирање случаи на судир на интереси при извршување на активности од јавен интерес. За постапување со ваквите случаи задолжена е Државната комисија за спречување корупција. Изменет е и Етичкиот кодекс за државни службеници со цел да се вклучи обврската за

државните службеници да ги пријавуваат сите незаконски постапки извршени од страна на други државни службеници при извршувањето на нивните должности. Измените и дополнувањата кон Законот за здравствена заштита и Законот за здравствено осигурување имаа за цел да ја намалат корупцијата во здравствениот сектор.

Мандатот на Државната комисија за спречување корупција беше обновен за дополнителни 5 години и истата започна со својата работа. Беше изготвена нова програма за спречување и сузбивање на корупцијата, каде што свој придонес дадоа претставници од органите на државна управа, медиумите и од граѓанското општество. Оваа програма беше надополнета со Акцискиот план на Владата. Комисијата продолжи да ги следи имотните листови на избраните и на именуваните функционери и истата ја зајакна својата соработка со Управата за јавни приходи. Беа покренати прекршочни постапки против 86 сегашни и претходно именувани и избрани функционери (вклучувајќи владини министри и пратеници), директори на јавни претпријатија и членови на надзорни одбори коишто не ги исполниле своите законски обврски по изборите од 2006 година. Беа изречени 16 судски пресуди.

Соработката меѓу Државната комисија и Јавното обвинителство продолжи да се подобрува, а се интензивираше и соработката со Бирото за јавни набавки. Како резултат на подобрата координација, беа спроведени постапки по неколку предмети поврзани со борбата против корупција и организиран криминал.

Се зголеми бројот на полицајци, царински службеници, даночни службеници, судии и обвинители кои се соочија со дисциплински мерки поради поткуп и злоупотреба на службена должност. Ова во дел од случаите резултираше со отпуштања и со затворски казни.

Сепак, приодот кон справувањето со корупцијата сè уште не е сеопфатен, додека во Акцискиот план недостасува конкретна распределба на ресурсите. Сè уште не е потпишана Конвенцијата на ОЕЦД за спречување на поткупот на странски јавни службеници. Допрва останува да се воведат насоките на ГРЕКО во врска со укинувањето на имунитетот на пратениците. Одлуките што се носат во јавната администрација се недоволно транспарентни, а нецелосно се спроведува и законската рамка за борба против корупцијата.

Сè уште нема доволно носење и спроведување на судските пресуди, што подразбира јакнење на правосудството и доследни напори од страна на сите институции во насока на спроведување на политиката на „нулта толеранција“. Сè уште нема систем за собирање и размена на информации, ниту пак, замен пристап до базите на податоци поврзани со борбата против корупција и организиран криминал. Се спроведоа ограничени последователни активности во контекст на ревизијата на дискреционите овластувања на министрите и на останатите функционери во администрацијата.

Постигнат е одреден напредок во областа на **фундаменталните права** (да се види, исто така, *Политички критериуми*).

Во текот на 2006 година, *Канцеларијата на Народниот правобранител* прими 3076 жалби. Најголем дел од нив се однесуваа на ефикасноста на правосудството. Се утврди дека, во околу една четвртина од жалбите примени во 2006 година, стануваше збор за оправдани поплаки. Од нив, речиси половина беа случаи поврзани со имотни права и со полициски акции. Се зголеми приемчивоста на државните тела: во 75% од случаите, тие ги применија упатствата од Народниот правобранител; Министерството за внатрешни работи ги испочитува упатствата од Народниот правобранител во 83% од случаите.

Што се однесува до *забраната за мачење и нехумано или деградирачко постапување или казнување*, Годишниот извештај на Канцеларијата на Народниот правобранител за 2006 година укажува на подобрување во однесувањето на полицијата кон лицата во притвор. Примената на информативните разговори од страна на полицијата се регулираше со Законот за полиција. Министерството за внатрешни работи изготви акциски план за примена на полицискиот етички кодекс, со пропишани основи за соодветна обука и финансирање. Собранието формираше *ad hoc* надзорен комитет за оцена на состојбите во затворите. Сепак, земјата сè уште ги нема применето сите препораки од Комитетот при Советот на Европа за спречување на мачење и нехумано или понижувачко постапување или казнување.

Во однос на *почитувањето на приватен и семеен живот и комуникација*, сега постои соодветна правна рамка за прислушување на телефонските разговори, по донесувањето на Законот за следење на комуникациите од 2006 година.

Што се однесува до заштитата на личните податоци, Дирекцијата за заштита на лични податоци во јуни 2007 година доби статус на набљудувач со Работната група член 29 за заштита на податоците⁵; претставник на Дирекцијата за заштита на лични податоци сега учествува во Работната група член 29. Сепак, останува допрва да се комплетира процесот на целосно усогласување со Директивата за заштита на податоци. Земјата допрва треба да го потпише дополнителниот протокол кон Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на поединци во однос на автоматска обработка на лични податоци, а во врска со надзорните власти и прекуграничниот тек на податоци. И натаму недостасуваат вработени во Дирекцијата за заштита на лични податоци.

Што се однесува до *слободата на мисла, свест и религија*, донесен е Законот за правен статус на црквите, верските заедници и верските групи, со што се обезбедија полиберални постапки за регистрација на верски институции, како и отстранување на сите пречки за слободно практикување на верско убедување.

Во делот на *слобода на изразување вклучувајќи и слобода и плурализам на медиуми*, не е обезбедена доволна економска и финансиска независност на јавниот радиодифузен сервис и на регулаторното тело.

Сè уште не постои конкретна кривична дефиниција сврзана со делата на ксенофобија.

---

⁵ Независно европско советодавно тело.

Во делот на слобода на собирање и здружување, вклучувајќи и право за формирање политички партии, право за формирање синдикати, беа донесени измени и дополнувања кон Законот за здруженија на граѓани и фондации, со што се пропишуваат основи за овие тела да бидат регистрирани во Централниот регистар.

Што се однесува до третман на социјално ранливите лица и лицата со посебни потреби како и начелото на недискриминација, допрва треба да се донесе сеопфатен закон во областа на недискриминација.

Во однос на право на образование, изменетиот Закон за средно образование, меѓу другото, пропишува дела, почнувајќи од учебната година 2008/2009, основното образование ќе се продолжи од 8 на 9 години при што ќе бидат опфатени деца на возраст од 6 до 15 години. Зголемен е износот на буџетски средства за образованието, но сепак износот останува недоволен.

Правото на имот е заштитено, но сè уште не е компетиран процесот на враќање на имотот конфискуван за време на југословенскиот режим. Донесени се конечни пресуди по однос на 10.306 од вкупно 22.809 претставки поднесени во периодот меѓу 2000 и 2006 година. За да го надомести доцнењето во целиот процес, новата Влада го одложи крајниот рок за покренување управни спорови до декември 2007 година. Повторно не дојде до никакво подобрување во прашањата сврзани со враќањето на имотите на Православната црква и на Исламската верска заедница.

На полето на родова еднаквост и права на жените, Собранието донесе декларација со која се осудуваат сите форми на насилство врз жените и семејното насилство и се обврза на овие прашања да им даде приоритет и да работи во насока на остварување поголема родова еднаквост. Меѓутоа, дефиницијата за делото силување во кривичното право и натаму останува многу тесна, со што се намалува можноста за спроведување на успешни кривични гонења. Спроведувањето на политиката за родова еднаквост треба да се интензивира, со вклучување на построги мерки против сексуално малтретирање, насилство и трговија со жени (да се види, исто така, Поглавје 19: Социјална политика и вработување).

Спроведувањето на акцискиот план за заштита на правата на детето, донесен од Владата во 2006 година, се одвива бавно. Според извештаите, децата со физички и ментални пречки во развој се оставени надвор од редовниот систем на основно школско образование и на тој начин лишени од правото на образование.

Во однос на слобода и безбедност, како и право на праведно судење, правната рамка за заштита на сведоци и натаму има потреба од дополнително зајакнување.

Адвокатската комора активно се има вклучено во обезбедувањето правна помош што од 2003 година беше овозможена во над 1200 кривични, граѓански и управни предмети. Корисници се сиромашни граѓани; лица со посебни потреби; самохрани родители; жртви на семејно насилство или на трговија со луѓе; злоупотребувани деца; како и бегалци и внатрешно раселени лица.

Правната рамка во делот на *малцински права и културни права* овозможува високо ниво на заштита. Дијалогот и градењето доверба меѓу заедниците напредува бавно, но интеграцијата на етничките заедници е мошне ограничена. Повеќето малцинства и натаму остануваат во неповолна положба во однос на образованието и на вработувањето. Недостасува заложбата при спроведувањето на регулаторната рамка за употребата на јазиците на малцинствата.

Немаше развојни моменти во однос на **правата на граѓаните на ЕУ**.

Заклучок

Остварен е напредок во областа на правосудството, во борбата против корупција и на полето на фундаментални права. Властите манифестираа посилна решителност во борбата против корупција, што започна да покажува резултати. Сепак, подобрувањето на независноста и на ефикасноста на правосудството и натаму останува голем предизвик, а корупцијата е длабоко вкоренет проблем. Во сите три области, неопходно е натамошно спроведување на постојното законодавство. Постојаниот недостиг од буџетски ресурси го ограничува административниот капацитет.

Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност

Може да се каже дека е забележан добар напредок на полето на **миграцијата**. Спроведен е Законот за вработување на странци (*види, исто така Поглавје 2 – Слобода на движење на лица*). Нови договори за реадмисија беа ратификувани со Данска, Шведска и со Норвешка. Земјата досега има потпишано вкупно 14 договори за реадмисија со 16 земји-членки на ЕУ и 6 договори за реадмисија со земји кои не се членки на Унијата. Земјата во септември 2007 година потпиша Договор за реадмисија со ЕЗ којшто треба да влезе во сила на почетокот од 2008 година. Во текот на 2006 година, граничната полиција откри 3.302 нелегални мигранти на граничните премини и спречи 1.866 нелегални обиди за преминување на „зелената линија“ (бројките треба да се споредат со бројките за 2005 година). Доцни примената на Законот за странци. Сè уште не е целосно остварена соодветната примена на политиката за миграција. Визните одредби сè уште не се усогласени со „црната листа“ на ЕУ. Административниот капацитет и натаму е слаб бидејќи недостасуваат средства за нови вработувања и за купување соодветна опрема. Во оваа област, земјата сè уште не е доволно подготвена.

Донесени се измени и дополнувања на Законот за **азил** и привремена заштита. Измените и дополнувањата ги земаат предвид одредбите од квалификационата директива каде што исто така се бара дополнителна заштита. Сепак, одредбите кои се однесуваат на дополнителна заштита нема да се применуваат пред 1 јули 2008 година. Постапките за азил сè уште не се целосно усогласени со европските стандарди и сè уште не е овозможена соодветна примена на законот, особено во делот на постапките на издавање документи за лична идентификација за лицата опфатени со законот, донесувањето одлуки и постапката за жалби. Издаден е прирачник за прифатните центри за барателите на азил. Прифатниот центар сè

уште не е оперативен, а административниот капацитет останува слаб. Сè уште не е развиена централна база на податоци за странци каде што би биле опфатени и азилот, миграцијата и визите. И понатаму постои недостиг од кадри, соодветна опрема и буџетска поддршка. Во оваа област, земјата сè уште не е доволно подготвена.

Во септември беше потпишана спогодбата за **визни олеснувања** со ЕУ. Укинати се барањата за визи за државјани на Романија. Се издаваат нови биометриски пасоши согласно со меѓународните безбедносни стандарди. Новите печати за влез и за излез се во согласност со стандардите на ЕУ. Наскоро се очекува воспоставување национален информатички центар за постапување со визите и центар за визи. Административниот капацитет на Одделот за конзуларни работи треба да се зајакне, особено неговите човечки и буџетски ресурси. Со оглед на ограничениот број на конзуларни претставништва во странство, а особено поради непостоењето конзуларни претставништва во некои региони, треба да се преземат неопходни мерки за да се избегне издавањето визи на границите. Подготовките во оваа смисла напредуваат добро.

Во областа на **надворешните граници и Шенген**, постепено се реализираат стратегијата и акцискиот план за интегрирано управување со границите. Донесено е секундарно законодавство за спроведување на Законот за надзор на државната граница. Работната група изготви неколку неопходни прирачници согласно со Прирачникот на Шенген. Меѓутоа, комуникациската мрежа за податоците за граничните премини е само делумно функционална. Недостасува главната база на податоци и софтвер за поврзување на граничните премини со оваа база на податоци. Не е оперативен и националниот координативен центар за гранично управување. Потребна е натамошна обука за тоа како да се применува Законот за надзор на државната граница. Просториите и канцелариите на граничните премини и на граничните полициски станици се во лоша состојба и несоодветно опремени. Надградбата на техничката опрема за анализа на документацијата, обуката за тоа како истата да се користи, како и буџетската поддршка се недоволни. Во оваа област, земјата сè уште не е доволно подготвена.

Нема напредок во областа на **судската соработка во граѓански и кривични предмети**. Република Македонија треба да ја ратификува Конвенцијата од 19 октомври 1996 година во врска со надлежноста, важечкото право, признавањето, спроведувањето и соработката во однос на родителската одговорност и мерките за заштита на децата, Конвенцијата од 29 мај 1993 година за заштита на децата и соработка во однос на посвојување деца меѓу земјите, Конвенцијата од 15 ноември 1965 година за услугите во странство со судски и вонсудски документи во граѓански и стопански предмети, и Конвенцијата од 18 март 1970 година во врска со собирањето докази во странство при граѓански или стопански предмети. Во оваа област, земјата не е подготвена.

Во областа на **полициска соработка и борба против организираниот криминал**, и натаму се спроведува елементот на децентрализација на стратегијата за реформи во полицијата. Законодавството за спроведување во голема мера е донесено, а

неопходните организациски аранжмани се реализирани од страна на Министерството за внатрешни работи во насока на подготовките за влегување во сила на Законот за полиција. Потребите од обука и набавка на опрема и натаму во голема мера се исполнуваат со помош од меѓународни донации, поради буџетските ограничувања на Министерството. Извесни ограничени подобрувања се реализирани во соработка со ЕВРОПОЛ, а во врска со инпутите кон Европската процена на заканата од организиран криминал.

Единицата за заштита на сведоците е ставена во рамките на Централните полициски служби, а е екипирана со шест од планираните седум полицајци. Во 2006 година, во три случаи е активирана програмата за заштита на сведоци. И покрај извесни недостатоци во смисла на логистика и финансирање, системот е усогласен со меѓународните стандарди.

Во сила влезе изменетиот и дополнет Закон за оружје. Донесено е целото законодавството за спроведување.

И покрај усогласеноста со меѓународните стандарди, националниот акциски план за борба против трговијата со луѓе не ги донесе очекуваните подобрувања во соработката меѓу полицијата, јавните обвинителства и судовите. Во април 2006 година, се отвори координативниот центар за борба против трговијата со луѓе и нелегалната миграција. Спроведени се неколку заеднички анализи во соработка со ФРОНТЕКС за да се идентификуваат главните маршрути за нелегалната миграција. Подобрувањата во планирањето и спроведувањето на полициските операции доведоа до мал пораст во стапките на спроведени истраги и покренати постапки на кривично гонење. Сепак, напредокот во оваа област беше недоволен. Стапката на случаи во кои е изречена судска пресуда за кривичните дела поврзани со трговијата со луѓе, како трговијата со луѓе, ропството и посредништвото во вршење проституција остана ниска како и во претходните години.

Во Одделението за општи работи при Министерството за внатрешни работи беше формирана единица за човечки ресурси и обука. Полициската академија е малку искористена поради проблемите со нејзиниот правен статус и буџетските ограничувања на Министерството.

Извршени се дополнителни подобрувања во делот на опремата и инфраструктурата. Реновирани се објектите на централната форензичка лабораторија, додека полицискиот капацитет за постапување со докази и форензичка анализа е зајакнат со опрема за ДНК-анализи и за балистички анализи.

Забележани се ограничени подобрувања во борбата против компјутерскиот криминал. И натаму постојат недостатоци во законската рамка, во делот на кадровското екипирање и опремата, особено во делот на опремата за осумте регионални штабови. Бројката на спроведени истраги остана ниска, меѓутоа нивниот квалитет се подобри.

Соработката на централно ниво меѓу агенциите за спроведување на законот и правосудството е во согласност со најдобрата меѓународна практика. Ова се должи

на подобрената соработка меѓу одделот за организиран криминал и секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во рамките на Министерството за внатрешни работи и специјалното одделение за борба против организираниот криминал и корупција во Јавното обвинителство. Задоволителен е и бројот на спроведените истраги и нивниот квалитет; примената на специјални истражни мерки се повеќе станува вообичаена. Меѓутоа, соработката меѓу јавните обвинители и полицијата во регионалните единици е незадоволителна. Остануваат празнини во Законот за кривична постапка, првенствено кај одредбите за посебни истражни мерки, особено кога станува збор за борбата против корупцијата.

Секторот за кривична анализа ефикасно го поддржува одделот за борба против организираниот криминал, а добро комуницира и со одделот за организиран криминал при Управата за безбедност и контраразузнавање. Сепак, тој сè уште не функционира како национален центар за соработка бидејќи не се доделени службеници за врска од Царината и не е воспоставена заедничка база на податоци. Сè уште не е оперативен интегриран разузнавачки систем за употреба меѓу агенциите во нивната борба против организираниот криминал. И натаму остануваат значителни недостатоци во размената на разузнавачки информации и заедничкиот пристап до базите на податоци на меѓу-агенциско ниво. Секторот за кривични разузнавачки анализи, којшто ќе биде надлежен за собирање, истражување, процена и за анализа на информациите и податоците, сè уште не е формиран во рамките на Централното полициско одделение за борба против организираниот криминал. По Стратешката спогодба со Европол не следеше оперативна спогодба.

Во оваа област, земјата не е доволно подготвена.

Спроведувањето на Законот за следење на комуникациите беше важен чекор во насока на остварување соодветната законска рамка за **борбата против тероризмот**, организираниот криминал и корупцијата. Примената на овој закон треба внимателно да се следи. Сè уште не е ратификувана Конвенцијата на Советот на Европа од 2005 година за спречување на тероризмот. Меѓу-агенциската соработка се подобри на оперативно ниво, но сè уште не е соодветна. И натаму постојат недостатоци во судскиот надзор врз работата на разузнавачките тела. Досега не се решавани недостатоците во однос на криминализацијата на делата на тероризам, особено во делот на финансирањето. Во оваа област, земјата не е доволно подготвена.

Донесена е националната Стратегија за борба против **дроги**. Истата е во согласност со Стратегијата на ЕУ за борба против дрогата за периодот 2005-12 година. Донесени се два акциски плана. Спроведен е Законот за изменување и дополнување на Законот за прекурсори. Во ноември 2006 година, формирана е нова меѓу-ресорна Комисија за наркотични дроги. Неколку полициски операции против криминалци од средно до високо ниво, доведоа до заплена на големи количества дрога и ја докажаа способноста на полицијата да спроведува заеднички операции, како со царинските служби, така и со останатите агенции за спроведување на законот. Усогласувањата во оваа област одлично напредуваат.

Заклучок

Главно, постигнат е одреден напредок во однос на оперативниот капацитет на надлежните власти, иако главно на централно ниво. Основното законодавство функционира, а спроведувањето на законодавството во голема мера е донесено. Административниот капацитет останува особено слаб во областите на миграцијата, азилот и управувањето со границите. Организираниот криминал останува сериозен извор на загриженост. Република Македонија сè уште не е доволно подготвена да го спроведе *acquis* во областа опфатена со ова поглавје.

4.25. Поглавје 25: Наука и истражување

Мал напредок може да се забележи во областа на **научното истражување**, развојот на технологијата и развојот на културата на технологијата, каде што, според распределбата, беше добиен износ од 4,3 милиони € (помалку од 1% од БДП), исто колку и минатата година. Активностите беа насочени кон унапредување на научното истражување, научните проекти и на културата на технологијата. Нема позначајни промени во споредба со програмите од минатите години. Буџетските ограничувања и слабиот институционален капацитет сè уште го спречуваат развојот на истражувањето. Нивото на приватни инвестиции во научните активности е ниско.

Во рамките на Шестата **рамковна програма** беа вклучени национални истражувачи, како учесници од трети земји, на проектна основа, и вкупно добија околу 2,7 милиони евра. Потпишан е Меморандум за разбирање за придружување на Република Македонија кон Седмата рамковна програма за истражување, технолошки развој и демонстративни активности (2007-13 г.).

Нема развојни настани што би можеле да се забележат во однос на учеството во **Европската истражувачка област**. Не е усвоена интегрирана истражувачка политика.

Заклучок

Со полноправното учество во Седмата рамковна програма за истражување, технолошки развој и демонстративни активности, постигнат е одреден напредок во областа на науката и истражувањето. Капацитетот на научните институции и понатаму треба да се засилува. Општо земено, подготовките добро напредуваат.

4.26. Поглавје 26: Образование и култура

Постои добар напредок во областа на **образованието, обуката и младината**. Властите забележително ги зголемија буџетските одредби за образование. Усвоен е закон со кој се формира национална агенција за интегрираните програми на ЕУ Доживотно учење и Младината во акција. Дополнителен напредок е постигнат во насока на спроведувањето на целите за доживотно учење на ЕУ, преку измените и дополнувањата на Законот за средното образование, кој предвидува, почнувајќи од учебната година 2008/9 година, средното образование, што вклучува стручно образование и обука (СОО) и општо образование за ученици од 15 до 18-годишна

возраст, да стане задолжително. Истовремено, основното образование е продолжено од 8 на 9 години, при што се покриени возрасните групи од 6 до 15 години.

Сепак, сè уште не е донесен закон за образование на возрасни. Исто така, треба да се донесе и ново законодавство за високото образование. Бавен напредок има во спроведувањето на Законот за СОО. Спроведувањето на националната стратегија за развој на образованието 2006-15 година се наоѓа во рана фаза. Распределени се недоволно човечки и финансиски ресурси за обезбедување ефективно спроведување на реформите во образовниот систем и на Законот за СОО.

Потребни се дополнителни напори со цел да се комплетира законодавната и административна рамка, да се изгради капацитетот на Националната агенција, да се обучи персоналот и да се спроведат подготвителни мерки во поглед на идното учество на земјата во двете програми.

Во областа на **културата**, Собранието ја ратификува Конвенцијата на УНЕСКО за заштита и унапредување на разновидноста на културното изразување.

Заклучок

Република Македонија има постигнато добар напредок во оваа област преку усвојувањето мерки на политиката, кои обезбедуваат суштински реформи на сите нивоа на образовниот систем, како и преку ратификувањето на Конвенцијата на УНЕСКО за заштита и унапредување на разновидноста на културното изразување. Сепак, не се доволни ресурсите за спроведување на реформите предвидени во политиката. Земјата треба да продолжи со подготовките во поглед на идното учество во програмите на Заедницата Доживотно учење и Младината во акција.

4.27. Поглавје 27: Животна средина

Во областа на **хоризонталното законодавство** постигнат е одреден напредок. Законот за животна средина е изменет и дополнет со цел казнените одредби да се усогласат со Законот за прекршоци. Со измените и дополнувањата се овластуваат централните и локалните инспекторати за животна средина директно да ги изрекуваат казните пропишани со Законот за животна средина. Законодавството во врска со пристапот на јавноста до информации од областа на животната средина и Оцената на влијанието врз животната средина (ОВЖС) се дополнително усогласени со *acquis*. Што се однесува на климатските промени, донесена е национална стратегија за спроведување чисти развојни механизми според Протоколот од Кјото, а изработен е и нацрт-инвентар за емисија на гасови со ефект на стаклена градина за 2000 година, како референтна година. Сè уште треба да се донесе одреден дел од законодавството заради целосно усогласување на одредбите со *acquis*, особено со директивите за стратешка оценка на животната средина (СОЖС) или учество на јавноста. Усогласеноста во оваа област добро напредува, но, сепак, потребни се дополнителни напори во однос на спроведувањето.

Во областа на **квалитетот на воздухот** постигнат е ограничен напредок. Законодавството за спроведување на оценувањето на квалитетот на амбиентниот воздух е донесено од страна на Министерството за животна средина и просторно

планирање. Донесени се и измени и дополнувања на Законот за квалитетот на амбиентниот воздух, со цел казнените одредби да се усогласат со Законот за прекршоци. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

Во областа на **управувањето со отпад** постигнат е одреден напредок. Донесено е законодавство за спроведување на Законот за управување со отпад, што вклучува постапување со азбестен отпад; управување со отпад, третман на отпаден полихлориран бифенил (ПХБ) и управување со отпад од суровини. Законот за управување со отпад беше изменет и дополнет со цел казнените одредби да се усогласат со Законот за прекршоци. Сè уште треба да се изработи национална стратегија за управување со отпад и национален план за управување со отпад. Министерството има организирано неколку кампањи за подигање на свеста со цел да се истакне проблемот на нелегални депонии за отпад, но сè уште нема започнато со издавањето интегрирани дозволи за оперирање со депонии за отпад. Подготовките во оваа област сè уште се наоѓаат во рана фаза.

Што се однесува на **квалитетот на водата**, напредокот е ограничен. Сепак, донесувањето од Владата на нов Закон за водите со кој на Министерството за животна средина и просторно планирање му се даваат јасни одговорности за управување со водите, би требало да претставува добра основа за понатамошен напредок во оваа област. Подготовките напредуваат умерено.

Не е постигнат важен напредок во однос на **заштитата на природата**. Измените и дополнувањата на законите за заштита на природата и за лов се донесени со цел казнените одредби да се усогласат со Законот за прекршоци.

Во областа **контрола на индустриското загадување и управување со ризици** постигнат е одреден напредок. Транспонирањето на Директивата ИСКЗ (Интегрирано спречување и контрола на загадувањето) е уште понапреднато. На неколку главни „А“ инсталации им се издадени дозволи за приспособување на ИСКЗ, а на јавноста ѝ се даде можност да учествува во процесот на издавање дозволи. Државниот инспекторат за животна средина има наведено 140 главни загадувачи во националниот регистар на загадувачи на воздухот. Инспекторатот врши инспекции еднаш месечно и има санкционирано неколку загадувачи, во согласност со начелото „загадувачот плаќа“. Сè уште треба да се донесе национална стратегија за заштита и спасување. Според Законот, од операторите на индустриските локации се бара да изработат планови за непредвидени состојби, но ова барање не се спроведува во практиката. Сè уште не се целосно транспонирани некои одредби во врска со контролата на опасностите од хаварии со присуство на опасни супстанции (Директива Севесо II). Капацитетот на Министерството и на општините за спроведување на контролата на индустриското загадување и на мерките за управување со ризици сè уште не е соодветен. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

Во областа на **хемикалиите** и на **ГМО** е остварен одреден напредок. Донесен е Закон за хемикалии. Сепак, подготовките во оваа област се наоѓаат во рана фаза.

Донесен е Закон за **бучавата** во животната средина, како и измени и дополнувања на законите за **шумите** и за шумски репродуктивен материјал. Донесена е стратегија за одржлив развој на шумарството, со Акциски план за периодот 2007-2009 година. Во овие области, подготовките напредуваат умерено.

Во однос на **административниот капацитет**, Министерството за животна средина и просторно планирање е реструктурирано и сега се состои од 7 сектори и 3 регулаторни тела. Неговите капацитети треба да се засилат. Министерството ја продолжува соработката со Европската агенција за животна средина (ЕАЖС); сепак, Националниот информативен систем за животна средина треба и понатаму да се развива. Бројот на државните инспектори за животна средина не е доволен за да се обезбеди правилно спроведување на Законот за животна средина. Административниот капацитет е слаб, особено на општинско ниво, каде што има недостаток од обука.

Сè уште треба да се изработи стратегија за инвестирање во животната средина, врз основа на процените за трошоците за усогласување. Инвестициите во инфраструктурата остануваат недоволни. Во рамките на програмата за инвестирање во животната средина за 2007 година, 1,5 милиони евра се распределени за проекти за животната средина. Во рамките на програмата за 2006 година, започнати се 58 проекти во областите на управување со отпадот и со водите; квалитетот на воздухот; природата и шумите; и подигање на свеста за животната средина. Подготовките во оваа област напредуваат умерено. Барањата за заштита на животната средина сè уште не се интегрирани во дефинирањето и спроведувањето на другите политики.

Заклучок

Постигнат е постојан напредок во изработувањето на законодавната рамка во областа на животната средина, но спроведувањето на законодавството останува ограничено, особено во областите каде што се потребни големи инвестиции. Сè уште треба да се донесе значителен дел од законодавството. Административните капацитети и финансиските ресурси остануваат несоодветни, особено на локално ниво. Потребни се, навистина, значителни напори, вклучувајќи суштински инвестиции и засилен административен капацитет, за спроведување и извршување на законодавството.

4.28. Поглавје 28: Заштита на потрошувачите и на здравјето

Во областа на **заштита на потрошувачи**, со донесувањето на Програмата за заштита на потрошувачите 2007-2008 г., истакнати се *хоризонталните аспекти*. Со измените и дополнувањата на Законот за заштита на потрошувачите се поставуваат крајни рокови за обработка на жалбите на потрошувачите и се предвидува зголемување на финансиите за поддршка на организациите на потрошувачи. Зајакнати се административните капацитети на Министерството за економија и на Советот за заштита на потрошувачи, додека улогата на НВО за заштита на потрошувачите станува позначајна. Сепак, капацитетот на координативното тело за надзор на пазарот не е задоволителен (да се види и *Поглавје 1*).

Што се однесува до *прашањата за безбедност на производите*, донесени се неколку законски акти за спроведување на Законот за безбедност на производите. Во рамките на Дирекцијата за безбедност на храна, формирана е нова единица за заштита на потрошувачите чијашто улога е да постапува по прашањата на потрошувачите во врска со храната.

Во однос на *прашања што не се поврзани со безбедноста*, донесен е Законот за потрошувачки кредит како и акти за негово спроведување. Во сила влезе и Законот за медијација, а беше основана и Комора на медијатори која донесе свој Кодекс на однесување и основа Центар за медијација. Сепак, овој нов инструмент многу малку е употребуван досега, главно поради недостаток на интерес кај адвокатите кои не ги охрабруваат своите клиенти да користат медијација. Нема напредок во усогласувањето на законодавството со *acquis* за маркетинг на далечина на финансиски услуги за потрошувачи и за налози. Надлежностите на различните инспекторати сè уште не се разјаснети. Сè уште не е обезбедено правилно спроведување и извршување. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

Во областа на **јавно здравство**, има развојни настани во однос на *хоризонталните аспекти*. Законите за здравствена заштита, за права на пациентите и за здравствено осигурување се изменети и дополнети, со цел да се подобри квалитетот на здравствените услуги, како и да се зголеми транспарентноста и одговорноста. Донесени се Националната стратегија за здравствена заштита и Стратегијата за незаразни болести. Министерството за здравство започна обемен процес на реструктурирање на институциите за јавно здравство. Некои институти и служби се приватизирани, додека некои беа ставени на тендер, согласно со програмите за управување според начелото јавно-приватно партнерство. Министерството за здравство ја удвои буџетската распределба за 13 програми за јавна здравствена заштита. Распределбата на ресурси кон болничкиот сектор сè уште е повисока од распределбата за јавното здравство и за примарната здравствена заштита. Недостигот од соодветна оперативна структура и доволно финансиски средства претставува голема пречка при спроведувањето на програмите.

Формиран е интердисциплинарен и мултисекторски комитет за контрола на *тутунот*, како национален форум за контрола на тутунот. Донесен е Акциски план за контрола на тутунот. Не е спроведено правилно извршување, ниту пак се воведени парични казни за одвраќање. Зголемувањето на даноците за производите од тутун не ги донесе предвидените ефекти.

Издадени се законски акти за спроведување на Законот за *заразни болести*. Донесени се нови стратегии за борба против ХИВ/сида и туберкулоза. Воспоставен е систем за рано предупредување. Министерството за здравство и Републичкиот завод за здравствена заштита, со своите 10 регионални канцеларии, се одговорни за спроведување на системот. Сè уште нема функционален ИТ систем, ниту пак, сеопфатна база на податоци од здравствената заштита.

Донесено е ново законодавство за безбедност на *крв* и за човечки *ткива и клетки*; а усогласеноста на тоа законодавство треба допрва да се потврди. Обезбедувањето

доволно финансиски ресурси е главната пречка за извршување на новите прописи. Подготовките во оваа област напредуваат добро.

Донесена е стратегија за ментално здравје, во која што се дефинираат и се заштитуваат правата на пациентите од менталното здравство. Одреден напредок е постигнат во однос на основањето центри за ментално здравје во заедниците, но постои недостиг од соодветно квалификуван и обучен персонал, како и дефицит на финансиски ресурси. Потребно е краткорочно подобрување во институционалната заштита за социјално ранливите лица и лицата со посебни потреби.

Заклучок

Постигнат е напредок во оваа област, како во однос на законодавната усогласеност, така и во изградбата на институционални капацитети за заштита на потрошувачите и здравствената заштита. Постојат соодветни институционални капацитети за спроведување на јавното здравство насочено кон заедницата и на заштитата на потрошувачите. Потребни се повеќе човечки и финансиски ресурси, што ќе овозможат целосно спроведување на законодавството, стратегиите и акциските планови. Општо земено, подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

4.29. Поглавје 29: Царинска унија

Во поглед на **царинското законодавство** постигнат беше значителен напредок. Република Македонија ја прифати резолуцијата на Обединетите нации од 2.2.1993 година за применливоста на карнети за поминување на царина/КПД карнети за комерцијални патни возила. Царинската тарифа од 2007 година беше усогласена со Комбинираната номенклатура. Беа укинати царинската давачка од 40 евра за задолжителни тарифни информации и давачката од 15 евра за услуги ТИР, а покрај тоа беа намалени и голем број други давачки за овластувања. Понатаму, законодавството за спроведување за Царинскиот законик беше изменето и дополнето за да се олесни внатрешната обработка и складирањето во царински складишта, а Царинската управа издаде прирачници за царинење и за преференцијални правила за потекло. Сепак, иако царинското законодавство е веќе добро усогласено, *acquis* во областа на транзитот и тарифните квоти сè уште не е транспонирано. Законот за технолошки и индустриски развојни зони содржи одредби што се некомпатибилни со Царинскиот законик на ЕУ и со обврските кон СТО. Подготовките во оваа област се напреднати.

Административните и оперативните капацитети се значително подобрени, особено во поглед на организираноста. Почнувајќи од април 2007 година, Царинската управа има наплатено 37,31% повеќе царина, акцизни давачки и ДДВ, во споредба со истиот период минатата година. Се воведува нов систем за контрола на стоките што се предмет на двојна употреба и на оружјето. Донесена е стратегија за обука и за професионално напредување. Изработени се прирачници за транзит и за царинските службеници и за фирмите. Република Македонија има поднесено барање за пристапување кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка и се почнати подготовки во оваа смисла. Сепак, останува уште многу да се сработи за да се развијат ИТ системи што ќе овозможат поврзаност со ИТ системите на Заедницата.

Донесена е стратегија за интегритет и борба против корупцијата и доследно се спроведува. Беа поведени 39 дисциплински постапки во првите четири месеци на 2007 година, во споредба со 10 во текот на цела 2006 година. Од нив, 7 царински службеници беа отпуштени од работа, а 12 беа суспендирани. Од октомври 2006 година речиси 100 кривични предмети беа поднесени кај јавниот обвинител. Истовремено, беа почнати постапки за ангажирање нов кадар на местото на отпуштените царински службеници.

Значајни резултати се постигнати во заплenuвањето фалсификувани и пиратски стоки. Бројот на одземени предмети и вредноста на стоките значително се зголемија во текот на периодот на известување. Царинската управа, исто така, има заплenuето значителни количини дрога. Царинската акција во борбата против незаконската трговија е постојана и доследна, што доведува до големи подобрувања во севкупната изведба на службата во споредба со претходните години. Потребно е да се продолжи со овие резултати и да се продолжи со напорите за модернизација. Потпишан е Меморандум за разбирање со Италија за олеснување на трговијата долж Коридорот VIII. Потпишани се и ратификувани спогодби за соработка и помош за царински прашања со Финска и со Словачка. Постигнат е напредок и во засилувањето на меѓуинституционалната соработка со министрите за внатрешни работи, здравство, земјоделство и животна средина. Потребно е подобрување со ИТ и друга опрема, вклучувајќи и сеопфатна ИТ стратегија со која ќе се решат прашања во врска со поврзаноста, со цел да ѝ се овозможи на Царинската управа правилно да го примени и да го управува спроведувањето на *acquis*. И покрај значителниот напредок во текот на периодот на известување, потребни се дополнителни напори за да може целосно да се спроведе царинскиот *acquis*.

Заклучок

Во областа на царината постои значителен напредок. Законодавната усогласеност добро напредува. Што се однесува до административните и оперативните капацитети, Република Македонија има постигнато значителен напредок и значајни резултати во борбата против незаконската трговија и во наплатата на приходите. Напорите во борбата против корупцијата и злоупотребата се мошне позитивни и треба да продолжат и понатаму. Главно, царината треба да продолжи со напорите за модернизација, со цел ефикасно да ги спроведува царинските прописи и *acquis* на ЕУ.

4.30. Поглавје 30: Надворешни односи

На полето на **заедничката трговска политика**, земјата продолжува со постепено намалување на царинските давачки, во согласност со своите заложби во СТО и Спогодбата за стабилизација и асоцијација со ЕУ. Од почетокот на 2007 година, просечната царина на индустриски производи изнесува 7%, а просечната царина на земјоделски производи и риба и производи од риба изнесува 16,5%. Земјата продолжува со тесната координација со Комисијата во врска со преговорите за меѓународна трговија.

Во однос на кредитирање на извоз, Македонска банка за поддршка на развојот во државна сопственост вовеле нов инструмент за поддршка на кредитните гаранции за извоз, како дополнување на краткорочното кредитирање на извозот.

Земјата ја ратификува Спогодбата за проширување и изменување на Централно европскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА). Собранието го ратификува Протоколот на Спогодбата за слободна трговија со Турција, со цел подобрување на функционирањето на Спогодбата и овозможување на измени на Протоколот за потекло на стоките.

Започна спроведувањето на системот за контрола на *двоаменски производи* и оружје, со што сите седум релевантни институции имаат пристап до системот за следење.

Не е направен посебен развој во областа на **билатералните спогодби со трети земји**.

Неколку вработени во МНР се назначени за координација на **развијната политика и хуманитарната помош**. Земјата започнува со првите подготовки во оваа област.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на надворешни односи. Институционалниот капацитет сè уште не е доволен да овозможи целосно учество на Македонија во политиките на ЕУ во оваа област. Во поголемиот дел на области, подготовките на ова поле се во тек.

4.31. Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика

Редовниот **политички дијалог** меѓу ЕУ и Република Македонија продолжи со прашања од надворешната политика. *Во однос на меѓусоседските односи со другите земји за проширување и со земјите-членки, да се види делот за Политички критериуми.*

Во однос на **Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП)**, Македонија продолжува со усогласувањето со голем број заеднички позиции и извештаи на ЕУ во однос на трети земји и региони. Направен е одреден напредок во однос на правната рамка. Законот за надворешни работи, со кој се регулираат должностите, надлежностите и организацијата на Министерството за надворешни работи, влезе во сила. Во однос на административниот капацитет, направен е ограничен напредок. Одделението за ЗНБП во Министерството за надворешни работи, кое е одговорно за координација, треба да се зајакне дополнително.

Беше донесен и влезе во сила **Законот за меѓународни рестриктивни мерки**.

Во однос на **непролиферацијата на оружје**, беа ратификувани дополнителни протоколи на Конвенцијата за забрана и ограничувања на употребата на одредено конвенционално оружје, како и дополнителните Протоколи кон Спогодбата меѓу Република Македонија и Меѓународната агенција за атомска енергија во врска со

Договорот за неширење на нуклеарно оружје. Беше формирано Одделение за контрола на оружјето.

Во однос на Меѓународниот кривичен суд, да се види Политички критериуми – Регионална соработка и меѓународни обврски.

Во однос на **безбедносните мерки (класифицирани информации)**, во тек е воспоставување на Сертифицирана компјутерска единица за пристап до ЕУ мрежата за електронска размена на класифицирани информации од ЗНБП (АЦН). Законот за класифицирани информации беше изменет со цел подобрување на безбедносните услови за работа со класифицирани информации.

Република Македонија покажува постојани заложби за учество во воените и цивилни операции за управување со кризи во рамките на **Европската безбедносна и одбранбена политика (ЕБОП)**. Македонија продолжува со своето учество во воената операција АЛТЕА на ЕУ. Допрва треба да се донесе Закон за упатување на персонал во меѓународни мисии и меѓународни организации. Република Македонија продолжува со своето учество во мисиите на НАТО во Авганистан и во Ирак. Собранието одобри одлука за испраќање на два воени офицера во мировната мисија на ОН во Либан (УНИФИЛ). Во Министерството за одбрана се формира одделение за ЕБОП.

Заклучок

Направен е напредок во некои аспекти на надворешната, безбедносната и одбранбената политика. Главно, правната рамка е воспоставена, но потребни се понатамошни напори за нејзино спроведување. Потребно е да се постигне понатамошен напредок, особено во однос на административниот капацитет.

4.32. Поглавје 32: Финансиска контрола

Може да се забележи напредок во областа на **јавната внатрешна финансиска контрола и надворешната ревизија**. Во февруари 2007 година, беа донесени Закон за *јавна внатрешна финансиска контрола*, како и измени и дополнувања на постојниот Закон за внатрешна ревизија. На почетокот на 2007 година, постојниот Сектор за централна внатрешна ревизија при Министерството за финансии беше трансформиран во Сектор за јавна внатрешна финансиска контрола, каде што се вклучени централно одделение за хармонизација (ЦОХ) на контролните системи за финансиско управување и ЦОХ за внатрешна ревизија. Во февруари беше усвоен план за формирање децентрализирани одделенија за внатрешна ревизија во 33 буџетски институции на централно ниво, до крајот на 2007 година. Сепак, иако со законите за ЈВФК и за внатрешна ревизија се поставуваат одредени основни начела на јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК), тие не се целосно во согласност со стандардите за ЈВФК. Понатаму, во однос на ЦОХ, досега кадровската опременост е несоодветна. Затоа, може да се каже дека подготовките во оваа област се наоѓаат во рана фаза, но напредуваат.

Што се однесува до **надворешната ревизија**, почнати се активности, иако се со мошне ограничен обем, за засилување на оперативната и финансиска самостојност на Државниот завод за ревизија (ДЗР). Покриеноста со ревизија на јавните трошоци е зголемена од 55% во 2005 година на 65% во 2006 година. Сепак, институциите кај кои е извршена ревизија сè уште не ги следат соодветно препораките дадени во ревизиските извештаи. Соработката меѓу ДЗР и другите релевантни институции, особено со Собранието, сè уште е со ограничен обем. Подготовките на ова поле се наоѓаат во почетна фаза.

Може да се наведат ограничени развојни активности во однос на **заштитата на финансиските интереси на ЕУ**. Финансиската полиција, која е орган во рамките на Министерството за финансии, во август 2007 година е назначена за централна контактна точка за заштита на финансиските интереси на Заедницата. Нема развојни активности во врска со **заштитата на еврото од фалсификување**. Затоа, може да се каже дека подготовките допрва треба да почнат.

Заклучок:

Напредокот во оваа област е ограничен на ЈВФК. Сепак, потребно е да се ревидира документот за политиката на ЈВФК, како и законите за ЈВФК и за внатрешна ревизија. Административните капацитети на одговорните институции остануваат несоодветни за исполнување на обврските што произлегуваат од *acquis*. Подготовките во областа на ЈВФК и надворешната ревизија се одвиваат; подготовките во областите на заштита на финансиските интереси на ЕУ и на еврото од фалсификување допрва треба да почнат.

4.33. Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби

Во ова поглавје нема особени развојни активности.

Продолжува состојбата на непостоење позначајни разлики со системот на ЕУ во врска со основните начела и институции во темелните области на политиката поврзана со примената на системот на сопствени ресурси. Треба да продолжи усогласувањето со соодветните поглавја од *acquis*, особено кај царината, оданочувањето, статистиката и финансиската контрола. Тука е вклучено воспоставувањето ефективни инструменти за борба против измамата кај царинските давачки и ДДВ за да можат да се заштитат финансиските интереси на ЕУ.

Иако *acquis* во оваа област не бара транспонирање, важно е, во рамките на соодветен рок, да се воспостават координативни структури и правила за спроведување, со што ќе се обезбеди правилно пресметување, наплата, плаќање и контрола над сопствените ресурси, како и известување на ЕУ за спроведување на правилата за сопствени ресурси. Капацитетите во рамките на релевантните органи за соодветно применување на правилата од ова поглавје сè уште не се доволни.

Заклучок

Нема особен напредок во ова поглавје. Во рамките на определен рок, треба да се воспостават соодветни координативни структури и правила за спроведување, како и да се изврши административно засилување. Сè на сè, подготовките за усогласување со *acquis* се во тек.

АНЕКС СО СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ (од 5.10.2007 г.)

Република Македонија

Основни податоци	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Население (илјади)	1)	1 991	2 002	2 013	2 022	2 031	2 039	2 024	2 030	2 035	2 039
Вкупна површина на земјата (км ²)		25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713
Национални сметки	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Бруто домашен производ (БДП) (милиони национална валута)		186 019	194 979	209 010	236 389	233 841	243 970	251 486	265 257	286 619	303 305e
БДП (милиони евра)		3 310	3 193	3 448	3 893	3 839	4 001	4 105	4 325	4 676	4 957
БДП (евра по глава на жител)		1 662	1 595	1 713	1 925	1 890	1 962	2 028	2 130	2 298	2 431
БДП (во стандарди на куповна моќ (СКМ) по глава на жител)	2)	4 300	4 500	4 800	5 100	5 000	5 100	5 300	5 600	6 000f	6 400f
СИ: БДП (во СКМ по глава на жител, ЕУ-25=100)	2)	25,5	25,5	25,7	25,8	24,1	24,0	24,6	25,0	25,8f	26,3f
СИ: Стапка на раст на БДП (национална валута, по постојани цени, % на промена од претходната година)		1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	3,1e
СИ: Пораст на вработеност (национални сметки, % на промена од претходната година)		:	3,0	-1,0	0,0	-2,0	-1,0	-2,0	-2,0	2,1	:
Пораст на продуктивност на работна сила: БДП пораст по вработено лице (%на промена од претходната година)		:	0,0	-6,1	-6,6	-4,8	-4,8	-7,8	-6,2	-3,2	:
СИ: Пораст на трошоци по единица работна сила (национални финансиски показатели, % на промена од претходната година)		:	0,3	2,0	-8,6	0,7	-4,5	0,6	-7,3	-2,5	:
СИ: Продуктивност на работна сила (БДП во СКМ по вработено лице, ЕУ-25=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Бруто додадена вредност по главни сектори (%)											
Земјоделство		12,8	13,2	12,9	12,0	11,8	12,4	13,4	13,2	12,8	:
Индустрија		28,4	27,1	26,5	26,9	26,1	24,2	24,4	22,7	23,1	:
Градежништво		6,2	6,7	6,1	6,8	6,0	6,0	6,3	6,5	6,6	:
Услуги		52,7	52,9	54,5	54,2	56,1	57,5	56,0	57,7	57,6	:
Вкупни трошоци на потрошувачка, како удел во БДП (%)		92,6	92,6	90,3	92,6	94,8	99,5	97,0	98,9	96,5	:
Домаќинства и НПИСД, како удел во ДБП (%)		72,8	72,4	69,7	74,4	70,0	77,1	76,3	78,8	77,7	:
Општо Владата, како удел во БДП (%)		19,7	20,3	20,6	18,2	24,8	22,4	20,7	20,0	18,8	:
Бруто формирање на фиксен капитал, како удел во БДП (%)		17,3	17,4	16,6	16,2	14,8	16,6	16,7	17,8	17,0	:
Промени во инвентар, како удел во БДП (%)		3,6	4,8	3,1	6,0	4,2	4,0	3,2	3,6	3,7	:
Извоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		37,3	41,2	42,2	48,6	42,7	38,0	37,9	40,2	44,7	:
Увоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		50,8	56,1	52,2	63,5	56,6	58,2	54,8	60,5	62,0	:
Индустрија	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Индекс на обем на индустриско производство (2000=100)		94,9	99,2	96,6	100,0	96,9	91,8	96,1	94,0	100,6	104,2
Стапка на инфлација	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
СИ: Индекс на потрошувачки цени (ИПЦ), (вкупно, % на промена од претходната година)		2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	:
Биланс на плаќања	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006

Биланс на плаќања: тековна сметка вкупно (милиони евра)	3)	- 254	- 240	- 30	- 79	- 272	- 380	- 137	- 334	- 62	- 19
Биланс на плаќања тековна сметка: трговски биланс (милиони евра)	3)	- 342	- 459	- 465	- 749	- 588	- 854	- 750	- 894	- 853	-1 021
Биланс на плаќања тековна сметка: извоз на стоки (милиони евра)	3)	1 097	1 152	1 117	1 433	1 291	1 181	1 203	1 343	1 642	1 903
Биланс на плаќања тековна сметка: увоз на стоки (милиони евра)	3)	1 439	1 611	1 582	2 182	1 879	2 035	1 953	2 237	2 496	2 923
Биланс на плаќања тековна сметка: нето услуги (милиони евра)	3)	- 122	- 53	39	53	- 21	- 24	- 9	- 43	- 27	20

Биланс на плаќања тековна сметка: нето приход (милиони евра)	3)	- 49	- 40	- 40	- 50	- 45	- 32	- 28	- 33	- 44	- 2
Биланс на плаќања тековна сметка: нето тековни трансфери (милиони евра)	3)	259	312	435	667	383	529	650	637	863	984
што ги трансферира Владата (милиони евра)	3)	7	22	68	144	55	107	89	55	52	59
Странски директни инвестиции (СДИ) во предметната економија (милиони евра)	3)	27	114	31	189	493	83	81	127	79	286

Јавни финансии	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Општ дефицит/суфицит на Владата, во однос на БДП (%)		:	:	0,3	2,3	-2,5	-0,5	0,1	:	:	:
СИ: Општ долг на Владата, во однос на БДП (%)		:	:	32,0	48,1	48,8	43,0	39,1	37,6	:	:

Финансиски индикатори	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Бруто странски долг на целата економија, во однос на БДП (%)	4)	:	:	43,4	42,7	44,2	39,3	35,9	35,3	41,6	36,9
Бруто странски долг на целата економија, во однос на вкупниот извоз (%)	5)	:	:	108,4	93,6	108,4	109,2	98,8	91,5	95,3	76,9
Парична маса: М1 (банкноти, монети, влогови „преку-нок“, милиони евра)		229	249	325	368	415	432	445	450	485	568
Парична маса: М2 (М1 плус влогови со доспеаност до две години, милиони евра)		372	427	556	690	1 145	1 052	1 240	1 450	1 686	2 100
Парична маса: М3 (М2 плус инструменти што се пласираат, милиони евра)		437	497	647	786	1 267	1 141	1 318	1 532	1 768	2 208
Вкупен кредит од монетарни финансиски институции кон резиденти (консолидиран) (милиони евра)	6)	428	517	527	624	620	657	747	931	1 124	1 467
Каматни стапки: дневна стапка на парите, годишно (%)		19,7	18,1	11,6	7,2	11,9	14,4	5,8	8,3	9,2	:
Каматна стапка на задолжување (една година), годишно (%)	6)	:	:	:	17,5	23,0	23,0	14,0	13,0	13,0	9,5
Каматна стапка за влогови (една година), годишно (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Курс на евро: просечен период - 1 евро = ... национална валута		56,200	61,070	60,620	60,725	60,913	60,978	61,264	61,338	61,296	61,189
Индекс на ефективен девизен курс (2000=100)	7)	91,8	92,9	96,9	100,6	136,1	139,2	143,2	147,1	150,6	151,8
Вредност на резервни средства (вклучувајќи злато) (милиони евра)		229	289	422	759	844	770	715	717	1 123	1 417

Надворешна трговија	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Трговски биланс: сите стоки, сите партнери (милиони евра)		:	:	:	:	:	- 927	- 828	-1 008	- 957	-1 082
Вредност на извоз: сите стоки, сите партнери (милиони евра)		:	:	:	:	:	1 178	1 203	1 346	1 644	1 906
Вредност на увоз: сите стоки, сите партнери (милиони евра)		:	:	:	:	:	2 105	2 031	2 354	2 601	2 988
Трговски услови (индекс на извозна цена / индекс на увозна цена, % на промена од претходната година)		:	100,0	97,1	95,4	97,1	106,4	94,5	82,9	95,6	88,4
Удел на извоз кон земјите ЕУ-27 во вредност на вкупен извоз (%)		:	:	:	:	:	55,9	58,9	60,3	56,9	61,2
Удел на увоз од земјите ЕУ-27 во вредност на вкупен увоз (%)		:	:	:	:	:	61,7	60,3	60,8	54,7	52,9

Демографија	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Стапка на природен прираст: природна промена (раѓања минус умирања) (по 1000 жители)	2)	6,5	6,2	5,2	5,9	5,0	4,8	4,4	2,7	2,0	1,9
Нето стапка на миграција: имигранти минус емигранти (по 1.000 жители)		0,5	0,4	0,5	0,5	0,3	0,6	0,5	0,4	0,1	:
Стапка на смртност на новороденчиња: број на умирања на деца под едногодишна возраст по 1.000 живородени	2)	15,7	16,3	14,8	11,8	11,9	10,2	11,3	13,2	12,8	11,5
Очекуван животен век при раѓање: мажи (години)	2)	70,6	70,6	70,7	70,9	70,9	71,0	71,1	71,4	71,4	71,5
Очекуван животен век при раѓање: жени (години)	2)	74,7	74,9	75,0	75,6	75,6	75,8	75,7	75,9	76,2	76,4

Пазар на труд	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
---------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Стапка на економска активност (15-64): удел на население на возраст од 15 до 64 години што е економски активно (%)		:	60,9	59,7	59,7	61,8	59,8	61,3	58,8	60,7	62,2
СИ: Стапка на вработеност (15-64): удел на население на возраст од 15 до 64 години што е во работен однос (%)		:	39,6	40,2	40,3	42,6	40,4	38,5	36,8	37,9	39,6
Удел на машко население на возраст од 15 до 64 години што е во работен однос (%)		:	49,8	49,4	49,7	50,6	48,6	45,6	44,4	45,4	48,3
Удел на женско население на возраст од 15 до 64 години што е во работен однос (%)		:	29,3	30,9	30,9	34,5	32,0	31,3	28,9	30,1	30,7
СИ: Стапка на вработеност на постари работници (55-64): удел на население на возраст од 55 до 64 години што е во работен однос (%)		:	26,0	26,3	26,2	27,7	25,8	28,5	24,5	26,2	27,9

Вработеност по главни сектори (%)											
Земјоделство		:	:	:	:	24,9	23,9	22,0	16,8	19,5	20,1
Индустрија		:	:	:	:	29,2	27,5	27,3	25,8	25,8	25,0
Градежништво		:	:	:	:	5,9	5,8	6,6	7,0	6,5	7,6
Услуги		:	:	:	:	39,7	42,6	43,8	50,1	48,0	47,1
СИ: Стапка на невработеност: удел на работна сила што е невработена (%)		:	34,5	32,4	32,2	30,5	31,9	36,7	37,2	37,3	36,0
Удел на машка работна сила што е невработена (%)		:	32,5	31,9	30,5	29,5	31,7	37,0	36,7	36,5	35,3
Удел на женска работна сила што е невработена (%)		:	37,6	33,3	34,9	32,0	32,3	36,3	37,8	38,4	37,2
Стапка на невработеност за лица < 25 години: удел на работна сила на возраст < 25 години што е невработена (%)		:	70,9	62,9	59,9	56,1	58,4	65,7	64,8	62,6	59,8
СИ: Стапка на долготрајна невработеност: удел на работна сила што е долго време невработена (%)		:	28,6	27,2	26,9	26,5	27,0	31,2	31,7	32,3	31,1

Социјална кохезија	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Просечни номинални месечни плати и примања (национална валута)		9 063,0	9 394,0	9 664,0	10 193,0	10 552,0	11 279,0	11 824,3	12 293,3	12 597,0	13 517,0
Индекс на реални плати и примања: индекс на номинални месечни плати и примања поделен со ИПЦ (2.000=100)		93,3	96,8	100,3	100,0	98,1	103,0	106,7	111,4	113,6	118,1
СИ: Рано напуштање на училиштето: удел на население од 18 до 24 години што нема завршено горно средно образование и тековно не се образува или обучува (%)	8)	:	:	:	:	:	32,2	:	:	:	:

Животен стандард	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Број на патнички возила по 1.000 жители	9)	145,2	144,4	144,1	147,9	152,1	151,1	148,2	122,7	124,3	118,7
Број на претплати на услуги на целуларни мобилни телефони по 1.000 жители		6,2	15,0	23,7	49,4	109,0	179,6	300,4	491,5	597,7	695,0

Инфраструктура	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Густина на железничка мрежа (активни линии, по 1.000 км ²)		27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	:
Должина на автопати (илјади км)		0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Иновации и истражување	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
СИ: Трошоци за човечки ресурси (јавни расходи за образование) во однос на БДП (%)		:	:	:	:	:	3,4	3,4	:	:	:
СИ: Бруто домашни расходи за истражување и развој, во однос на БДП (%)		0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	:

СИ: Процент на домаќинства со пристап до интернет од дома (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	11,0	13,9	14,0
---	--	---	---	---	---	---	---	---	---	------	------	------

Животна средина	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
СИ: Вкупно емисии на гасови со ефект на стаклена градина, еквивалент на CO ₂ (тони, 1990=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Енергетски интензитет на економијата (еквивалент на кг нафта по 1.000 евра БДП)	10)	:	754,8	707,0	659,3	668,5	715,6	659,6	635,6	638,0	:
СИ: Удел на обновлива енергија во потрошувачката на електрична енергија (%)	11)	:	15,4	20,5	16,9	9,2	11,0	17,9	18,9	:	:
СИ: Патен товарен сообраќај како удел во вкупниот товарен транспорт во внатрешноста (модална поделба) (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Енергија	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Примарно производство на сите енергетски производи (илјади ТОЕ)	12)	1 727	1 744	1 698	1 595	1 642	1 577	1 666	1 598	1 578	:
Примарно производство на сурова нафта (илјади ТОЕ)	12)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Примарно производство на цврст јаглен и лигнит (илјади ТОЕ)	12)	1 409	1 480	1 389	1 273	1 419	1 356	1 353	1 293	1 288	:
Примарно производство на природен гас (илјади ТОЕ)	12)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Нето увоз на сите енергетски производи (илјади ТОЕ)	12)	:	1 247	1 009	1 104	1 011	1 486	1 029	1 152	1 256	:
Бруто потрошувачка на енергија во внатрешноста (илјади ТОЕ)	13)	:	2 904	2 837	2 765	2 677	2 892	2 740	2 749	2 872	:

Производство на електрична енергија (илјади GWh)	12)	6.7	7.0	6.9	6.8	6.4	6.1	6.7	6.7	6.9	:
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	---

Земјоделство	Забе	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Индекс на обем на земјоделско производство на стоки и услуги (цени на производители, претходна година =100)		:	:	101,1	101,0	90,2	97,5	104,5	107,0	100,3	104,8
Вкупно искористена земјоделска површина (илјади хектари)		1 285	1 293	1 284	1 236	1 244	1 316	1 303	1 265	1 229	1 225
Добиток: крупен добиток (илјади глави, крај на период)		289	268	270	265	265	259	260	255	248	255
Добиток: свињи (илјади глави, крај на период)		184	197	226	204	189	196	179	158	158	167
Добиток: овци и кози (илјади глави, крај на период)		1 631	1 315	1 289	1 251	1 286	1 234	1 239	1 432	1 244	1 249
Производство и користење млеко на фармите (вкупно полномасно млеко, илјади тони)		183	213	240	260	248	250	244	261	246	291
Полјоделско производство: житарки (вклучувајќи ориз) (илјади тони, ожно производство)		610	660	637	565	476	556	466	677	645	595
Полјоделско производство: шеќерна репка (илјади тони, собрано производство)		72	58	67	56	38	44	40	47	58	0
Полјоделско производство: зеленчук (илјади тони, собрано производство)		581	540	688	680	696	:	:	:	:	:

СИ: Структурен индикатор е: процена f: прогноза р: привремено

1. Извор: Еуростат; прекин во серијата во 2003 г..
2. Извор: Еуростат.
3. За 1995-2002 г., вредностите во евра се пресметувани со примена на годишниот просечен курс за размена; од 2003 г., вредностите во евра се пресметуваат врз основа на тековниот

курс за размена.

4. Со исклучок на краткорочните трговски кредити.
5. Со исклучок на краткорочните трговски кредити; вкупен извоз се однесува на извозот на стоки.
6. Крај на годината.
7. Номинален ефективен курс за размена.
8. Извор: попис од 2002 г..
9. Прекин во серијата во 2004 г..
10. Процени на Еуростат.
11. Податоци од публикацијата „Енергетски биланси во Република Македонија “.
12. За 1998-2004 г., податоци од публикацијата „Енергетски биланси во Република Македонија“; за 2005 г., податоци од „Енергетски биланси во Република Македонија“ - 2005 г. (необјавена).
13. За 1998-2004 г. податоци од публикацијата „Енергетски биланси во Република Македонија“; за 2005 г., податоци од „Енергетски биланси во Република Македонија“ - 2005 г. (необјавена); вклучувајќи ја вредноста на променетите залих